Günümüz Kısa Öyküsünde Kurmacanın Temel Elemanları

Tacettin Şimşek - Nurullah Aydın

Ankara 2022

Günümüz Kısa Öyküsünde
Kurmacanın Temel Elemanları

Editör
Engin Elman

Yazarlar
Tacettin Şimşek
Nurullah Aydın

Kapak Resmi
Zehra Aydın

ISBN: 978-625-7305-70-9

1. Baskı
Mart, 2022 / Ankara

Yayın Sertifika No
46683

Matbaa Sertifika No
46682

Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 435
Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt
Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Oğuzlar Mahallesi
1396. Cadde No: 6/A
06520 Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz / 5

Giriş: Mitlerden Kısa Öyküye / 7

Günümüz Kısa Öyküsünde Kurmacanın Temel Elemanları / 37

1. Çoğul Anlatıcı / 39

2. Yitik Birey / 45

3. Çoğul Bakış Açısı / 51

4. Yapı / 59

5. Kaotik Mekân / 73

6. Belirsiz Olay / 83

7. Atmosfer / 93

8. Ritim / 115

9. Bağlantısız Şimdi / 143

10. Arka Plan / 151

SONUÇ VE ÖNERİLER / 187

KAYNAKÇA / 191

ÖN SÖZ

Hikâyenin olayları ve durumları ifşa etme / anlatma konusundaki ısrarlı tavrına karşılık öykü edebiyatın az konuşan ama çok şey söyleyen türü. Bazen bir cep aynasında resmedilen dünya, bazen bir tuvaldeki fırça darbesi… Rüzgâra kapılan bir yaprak, gökten yere süzülen bir kuş tüyü… Anlık bir görüntünün ardında bütün bir hayat vardır.

Ahmet Haşim'in "Şiir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır." ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Şiir, söylemekten ziyade bir susma işidir. İşte o sustuğum şeyleri hikâye ve romanlarında anlatırım." cümlelerinden yola çıkarak öykünün şiire göre biraz daha konuşkan olduğu, romanla kıyaslandığında ise daha az konuştuğu söylenebilir. Roman belki de edebî türlerin en gevezesi. Her şeyi söylemek, anlatmak ister. Şiirin ağzını bıçak açmaz, öykü ise az öz konuşmayı tercih eder; şiire öykünerek kendini okuyucunun zihnine bırakır. Söylemediklerini okuyucunun muhayyilesine havale eder.

Ülkemizde öykü üzerine yapılan kuramsal çalışmalar beklenen düzeyin altındadır. Bu vadide Semih Gümüş, İsmail Çetişli, Aysu Erden, Necip Tosun, Füsun Akatlı, Feridun Andaç ve Ömer Lekesiz ilk akla gelen isimler arasındadır. Akademik çevrelerde de romana gösterilen ilginin öyküye gösterildiğini söylemek zor.

Orhan Okay ve Olcay Önertoy'un akademik çalışmaları bu doğrultuda anılması gereken kitaplardır.

Mehmet Ergin, Metin Kayahan Özgül, Hakan Sazyek, İbrahim Kavaz, Hüseyin Tuncer, S. Dilek Yalçın, Sezen Amet, Sedat Sayın, Özcan Bayrak, Mehtap Köksalan Muzoğlu, Tuncay Öztürk, Şevkiye Dinçer, Nurhayat Paksoy hikâye üzerine akademik çalışma yapan isimlerden bazılarıdır.

Mehmet Kaplan'ın 1970'li yıllarda başlattığı yöntem odaklı hikâye tahlil çalışmaları aynı coşkuyla sürdürülememiştir. Oysa ortaokul Türkçe, lise edebiyat ve yükseköğretimin Türkçe, Türk dili ve edebiyatı, Türk dili ve edebiyatı eğitimi alanlarındaki ilgili dersler, metin inceleme yöntemiyle işlenmektedir.

Ana dil öğretiminde özellikle okuma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar metin merkezli yürütülür. Dil bilgisi konuları, metinden hareketle dikkatlere sunulur. Dolayısıyla metni anlama ve çözümleme ana dil öğretiminin de üzerinde özenle durduğu bir alandır.

Elinizdeki kitap başlangıçtan günümüze hikâye/öykü türüyle ilgili genel bir girişten sonra bu tür metinleri okuma, anlama, çözümleme ve yorumlamaya yönelik etkinlikler içermektedir. Kitapta tematik değil, tekniğe bağlı metin incelemenin de örnekleri verilmiştir. Bu yönüyle bir yöntem önerisini de bünyesinde taşımaktadır.

Öykünün kurucu elemanları hakkında kuramsal bilgiler özet olarak sunulduktan sonra, adı geçen elemanın belirgin olduğu bir öykü örneğine yer verilmiş, ardından o metinle ilgili uygulama etkinliklerine geçilmiştir. Konu başlığını kuramda bırakmayıp uygulama örneğiyle desteklemesi, bu örnek üzerinde etkinlikler gerçekleştirmesi, ilave olarak okuru da etkinliklere ortak etmesi, kitabı ayrıcalıklı kılan özelliklerdir. Bu yönüyle kitap etkileşimli (interaktif) bir yapı arz etmektedir.

Kitabın Türkçe / edebiyat öğretmenleriyle Türkçe öğretmenliği, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği ana bilim dallarındaki *Okuma Eğitimi, Yaratıcı Yazma, Metin İnceleme / Metin Tahlili* gibi dersler için yararlı olacağı; ortaokullarda *Türkçe, Seçmeli Yazma ve Yazarlık Becerileri* gibi derslere giren öğretmenlere ders içerisinde pratik öneriler sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin, öğrencilerin dört temel becerisinden okuma ve özellikle de yazma becerilerinin gelişimi için çaba harcadıkları gerçeği göz önüne alındığında önce öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri boyunca kendi becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu kitap, adaylara yeni ufuklar açmasının yanında okuma ve yazma gibi becerilerinin de gelişimine yardımcı olacaktır.

Akademi dünyasında disiplinler arası çalışmaların her geçen gün öneminin arttığı dikkate alınırsa kitabın, edebiyat destekli Türkçe eğitimi çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Editör
Mart 2022

Giriş: Mitlerden Kısa Öyküye

Toplumsal bir varlık olması sebebiyle konuşmak, söylemek, anlatmak, aktarmak (nakletmek) insanın temel ihtiyaçları arasında yer alır.

"Anlatma" eylemi söz konusu olduğunda kişiye, olaya, duruma, mekâna ve zamana ihtiyaç vardır. Gözlem ve izlenimler "anlatma" eyleminden önceki hazırlık sürecini oluşturur.

İnsanoğlu yeryüzünde var olduğu andan itibaren anlatma çabası içinde olmuştur. Bu anlatmalar kimi edebî türlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Mitler

İlk tahkiyeli anlatım örnekleri tarih öncesinde insanoğlunun muhayyilesinin cömertliğiyle ortaya koyduğu kutsal nitelikteki hikâyelerdir. Dinî inanmanın vücut verdiği mitler, insanın yeryüzündeki ilk sözlü paylaşım denemeleridir. Bu hikâyeler var oluşu anlamlandırmaya ve insanın yeryüzü serüvenini tanımlamaya yarar. Kullandığı simgesel dille insanlığın dinî ve felsefi görüşleri doğrultusunda ruhun geçirdiği tecrübeleri bize aktarır (Fromm, 2017, s.189)

Ya bütün bir evrenin ya da onun küçük bir parçasının, söz gelişi bir kuş ya da ağacın, bir insan davranışının, bir sosyal kurumun nasıl oluştuğunu ve kökenin ne olduğunu açıklayan mitler hemen her zaman bir yaratılışın öyküsüdür; bir şeyin

nasıl yaratıldığını ve nasıl var olmaya başladığını anlatır. (Çobanoğlu, 2009, s.134)

Mitlerin varlığın gizemi karşısında ürperme ve kendinden geçmeyi sağlayan mistik, bilimin ilgi alanına giren kozmolojik, mevcut toplumsal düzeni destekleyen sosyolojik, insanı kendi iç zenginliğine götürerek ruhsal gerçeklerine ulaşmasına zemin hazırlayan psikolojik işlevleri vardır (Campbel, 1992, s.433-435).

Başlangıçta insanlığın ortak malı olan mitler, iklime ve mekâna bağlı olarak kurumsallaşır ve her milletin hayatında zengin bir birikim oluşturur.

Bir mit, doğduğu yerde sabit kalmaz, göç hâlinde bulunan milletlerin ardı sıra gider, mekân değiştirerek çoğalır, yayılır, kayıp inançların artıklarını da beraberinde taşıyarak yeni inançların içine karışır ve ona kendini uydurur. Aynı ortamda doğan bir mit bile zamanla dilde, deyimde, hayalde, güzellikte olgunlaşırken doğduğu ve büyüdüğü toprağın çevre özelliklerini bünyesinde saklar. Ganj kıyılarında doğan bir mitle İskandinavyalının miti aynı şekilde doğmuş, aynı sosyolojik yasayı takip ederek güzelleşmiş ve evrimleşmiş olsa da İskandinavyalının masalında soğuğa ve buza yer verilmişken Hintlinin mitinde yakıcı, kavurucu, güneş ve ısı vardır (Can, 2011, s.20).

Mitoloji dendiğinde Yunan mitolojisinin akla gelmesi, Avrupa kıtası kavimlerinin köklerini orada aramasıyla doğrudan ilgilidir. Bu yönüyle üzerinde en fazla durulmuş, dolayısıyla en çok tanınmış olan Yunan mitolojisi, diğer bütün mitolojiler gibi öncelikle yaratılış felsefesini açıklama ihtiyacından doğmuştur. Düşsel kurgularla kimi kahramanlara tanrılık payesi verilerek onların hayatları etrafında efsaneler kurgulanmış ve bu doğrultuda sanat eserleri vücuda getirilmiştir (Uraz, t.siz, 15).

Aslında her milletin kendine özgü güçlü mitik değerlerinden söz edilebilir. Bu çerçevede Hint, Çin, Sümer, Asur, Mısır, Finike ve Türk mitolojilerinin de en az Yunan mitoloji kadar zengin olduğu söylenebilir.

Mitik hikâyelerin uzantıları olan evliya menkıbeleri de ruhsal tekâmülün gerçekleşmesini sağlamaya yöneliktir.

İnsanlık tarihinde mitolojik dönem çoktan sona ermiştir ancak mitik ögeler ve tavırlar varlığını sürdürmekte; edebî metinler aracılığıyla ifade düzlemine çıkmaktadır. Bu çerçevede söz gelişi masalların döşeme bölümlerinde karşılaşılan tekerlemelerin mitik metinlerin kalıntıları oldukları bile düşünülebilir.

Masallar

İnsan muhayyilesinden doğmuş mitlere komşu bir diğer tür masaldır. Masalların mitlerden doğduğuna ilişkin yaygın bir kanı da söz konusudur.

Boratav'ın (1969) düzyazıyla söylenen, bütünüyle hayal ürünü olan ve anlattıklarına dinleyicileri inandırma iddiası taşımayan bir tür olduğu görüşüne karşılık Sakaoğlu masalı *"Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür."* (2002, s.4) biçiminde tanımlar.

Gerçek hayatın sembollerle örülmüş ve fanteziye dönüşmüş hâli olan masal, zannedildiği ve çokça tekrarlandığı gibi olağanüstü bir anlatı değildir. Masalın içinden semboller ayıklandığında geride gerçek hayat kalır; üzerindeki mecazlar kazındığında gerçek hayata ulaşılır. Dolayasıyla masalın derin yapısını çözümlemek, sembollerini anlamlandırmak, onu nes-

nel hayatla ilişkilendirmek gerekir. Şirin'in deyişiyle "masallar mecaz yumakları gibi"dir (2007, s.12). Bu mecazlar bizi insani var oluşun hakikatine çağırır.

Masalda hikâye edilen bütün olay ve eylemler, iyi kahramanın kişiliğinde "iyilik" kavramının yüceltilmesine hizmet eder.

Karşıtların birliği, her şeyin karşıtıyla var olduğu ve bilindiği gerçeği masalın dilinden insanlığa aktarılır. Dev kötülüğü, padişahın ilk iki oğlu hayat karşısında deneyim kazanmayı, üçüncü oğlu edindiği deneyimle iyilik ve doğruluğu varlık alanında tutmayı temsil eder. İnsan tecrübe edinmek ya da liyakat kazanmak için yola çıkar, hayata tutunur. Ortadan kaldırılması gereken engeller vardır. Nihai amaç mutluluktur ve masallar, insanın hak ettiği mutluluğu bir gün mutlaka bulacağı tezi üzerine kurulur.

Masallar, başlangıçta yetişkinlerin birbirine anlattığı fantastik örneklerdir. İran kaynaklı bazı hikâyelerin Arap hikâyeleriyle harmanlanmış zengin bir örneği olan *Binbir Gece Masalları'*nda (Elf Leyle ve Leyle) kimi metinler özellikle cinsel bakımdan son derece serbesttir. Ortaçağ Avrupa'sında anlatılan masallar ve masalımsı örneklerde de durum farklı değildir.

Öncelikle *Binbir Gece Masalları'*nın ortaya çıkış nedeni kadının ihanetine bağlanır. Vezir kızı Şehrazat belleğine kaydettiği yüzlerce masalı önce kendi canını, ötesinde de ülkedeki bütün genç kızların canını kurtarmak için anlatır.

Dikkat edilirse masalların asıl muhatabı hükümdar Şehriyar'dır. Yanlarında Şehrazat'ın küçük kardeşi Dünyazad bulunsa da o, sadece masalın anlatılmasını istemek üzere kurgulanmış dekoratif bir kahramandır. Masal anlatma eylemi onun isteği üzerine başlar, masallar ona anlatılıyormuş gibi yapılıp aslında Şehriyar'a anlatılır. Bu tam bir "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla!" taktiğidir. Zira Şehrazad'ın anlattığı masallardan etkilenmesi ve bu etkilenme sonucunda evlendiği

kızın boynunu vurdurmaktan vazgeçmesi beklenen kişi Şehriyar'dır,

Şehrazat'ın bir çerçeve hikâyeye bağlı olarak anlattığı kimi masallarda kadını arzu nesnesi olarak gören kahramanlar geçitresmi yapar.

*Binbir Gece Masalları'*ndaki hikâyeler, insanlara ait zaafları, erdemleri ve fantezileri dile getirdiği kadar, kaba şehvet duygularını da yansıtır.

Söz konusu masalların Batılıların ilgisine mazhar olması, Doğu'nun mahremiyetlerini ifşa eden egzotik görünüşlerde aranmalıdır. Batılıların bu yoğun ilgisine karşın kimi Doğulular, kullanılan dile bakarak masalları "basit, hatta adi" bulurlar. Bu çerçevede bazı Arap bilginleri *Binbir Gece Masalları'*nı "saçma sapan hikâyelerden ibaret, değersiz bir kitap" (Mommsen, 1966: 70, akt. Sakaoğlu, 2002, s.17) olarak tanımlarlar.

Masalın insanla çağdaş bir tür olduğunu kaydeden Meriç, kısa, masal ve hikâyeyi "Asya'dan yükselen hayal ağacının çiçekleri" olarak tanımlar (1976, s.106) ve masalların ana kaynağını *Pança Tantra'*ya (politika ve idare sanatı üzerine beş kitaba) dayandırır. Hikâyelerin *Binbir Gece'*deki gibi iç içe olduğunu söyler (Meriç, 1976, s.109).

Batı'da klasik dönem Fransız şairi Jean de La Fontaine ile birlikte 17. yüzyıldan itibaren bütün dünyada yaygınlık kazanacak olan hayvan hikâyelerinin doğuş yeri aslında kadim doğu iklimleridir.

Fabl

Fabl, tahkiyeye dayanması yanında dramatik ve didaktik bir tür olarak da ortaya çıkar. Terim, Latince hikâye / masal an-

lamındaki "fabula" kelimesinden gelir. Eğitimin en eski yöntemlerinden biri olan "öğüt verme"ye odaklanır. Ancak öğüdün bir örnek olay çevresinde kümelenmesi ve buradan çıkarıma gidilmesi, etkisini artırır. Bu çerçevede fablı temsilî hikâye olarak değerlendirmek mümkündür.

Pança Tatra, Kelile ve Dimne gibi ilk örneklerle ortaya çıkan bu tarz hikâyeler, Ege havzasında MÖ 6. yüzyılda yaşayan masal anlatıcısı Ezop (Aisopos) aracılığıyla Batıya taşınmış ve geniş kitlelere ulaşmıştır.

Sanskritçede özgün adı *Pança Tantra* olan hayvan hikâyeleri 3. yüzyılda Beydeba tarafından yazıya geçirilmiştir Eser, Abdullah ibn Mukaffa tarafından Arapçaya çevrildikten sonra *Kelile ve Dimne* künyesiyle tanınır. Kitap, adını olumlu kişilik ve davranış özelliklerini temsil eden Kelile ve olumsuz karakterin simgesi olan Dimne adlı iki çakaldan alır.

Sözlü kültürün beslediği bir tür öğüt kitabı olan eserin Hint hükümdarı Debşelem'in üç tembel şehzadesini eğitmek için yazıya geçirildiği bilgisi yaygındır. Hayvan hikâyesi (fabl) türünün ilk ve en önemli örneklerinden biridir. Kitapta insana özgü zaaflar ve erdemler yanında siyasete de yer verilir. Kurgu, *Binbir Gece Masalları*'ndaki gibi bir çerçeve hikâye ve o hikâyenin çevresinde zincirleme olarak birbirine bağlanmış yardımcı hikâyelerle oluşturulmuştur.

Giriş dışında kitaba vücut veren beş bölüm, "dostluğun bozulması", "dost kazanma", "savaş ve barış", "zenginliklerin kaybı", "tedbirsizlik ve acele karar vermeye dair" biçiminde başlıklandırılmıştır.

Batı'da fablın atası sayılan bu hikâyeler, MÖ ortaya çıkmış ve bilgeliğin ışığını bütün dünyaya serpmiştir.

Hayatı hakkında sınırlı bilgilere ulaşılan Ezop, Samos adasında köle olarak yaşamış, azat edildikten sonra uzun yolculuklar yapmış, Antik Yunan'ın gezgin filozofları olan sofistler

gibi uğradığı her yere hayvan hikâyeleriyle erdemli insan olmanın yollarını göstermiştir.

Ezop'un masallarında hayvanların insanlar gibi düşündüğü ve konuştuğu görülür. İnsana hayvanlar üzerinden anlatılan hikâyelerle ders verilir; olan ve olması gereken arasında bir karşılaştırma yapmaya da kapı aralar. Olması gereken, dinleyici ya da okuyucu kazandırılmak istenen duygu, düşünce ve davranıştır. Olumsuz duygu, düşünce ve davranış hayvanlara yüklenir, böylece insana dolaylı olarak ileti ulaştırmanın yolu açılmış olur. İnsan, hayvanların dünyasından seçilmiş bir olaya ya da duruma dikkat kesilirken kendi davranışlarını da gözden geçirme imkânı bulur. Bu, kendini gözden geçirme ve yanlışlarını düzeltme ameliyesine fırsat verir. Etkili ve güçlü bir eğitim yöntemidir.

Fablda hayvanların dünyasına uyarlanan, bütünüyle insanların hayatıdır. Kaldı ki mesaj da bütünüyle insana yöneliktir. Temel amaç ders vermektir. Anlatılan hikâyeden çıkarılacak ders, sonunda derli toplu olarak öğüt cümleleriyle özetlenir. Ezop, hikâyeleriyle insanları eğlendirirken eğitmenin ve onlardaki yanlış davranışlarını düzeltmenin peşindedir.

Ezop bir yazar değil, masal anlatıcısıdır. Masallarının bilinen en eski derlemesi, MÖ 4. yüzyılda Demetrios tarafından yapılmış, MS 1. yüzyılda Phaedrus'un kalemiyle Latince, Babrios'un eliyle de Yunanca olarak yazıya geçirilmiştir.

17. yüzyıl klasik dönem Fransız şair Jean de La Fontaine, Ezop'tan ödünç aldığı masalları manzum olarak yeniden yazmış; Ezop'un her hikâyenin altına özenle yerleştirdiği ahlak ve davranış dersini metnin arka planına saklamıştır. Bu, Ezop'un anlatıcı, La Fontaine'in şair oluşuyla yakından ilgilidir.

Platon'un şair Homeros'u devletinden kovduğu hâlde Ezop'u ayrıcalıklı bir konuma yükselttiğini vurgulayan La

Fontaine, sütninelerin Ezop hikâyelerini çocuklara öğretmelerini de Platon'un istediğini belirtir. "Çünkü", der, "[çocukları] bilgeliğe ve erdeme ne kadar erken alıştırılırsak o kadar iyidir. Alışkanlıklarımızı düzeltmek zorunda kalmaktansa [çocuklarımızın] baştan iyi olmalarını sağlamalıyız. Bunun için de masallardan daha yararlı hangi yol bulunabilir?" (2000, s.24).

Doğu klasiklerinde sıklıkla yer verilen söz konusu hayvan hikâyeleri İranlı şair Feridüddin Attar'dan Mevlâna'nın *Mesnevi'*sine, Kemal'in *Selâtinnâme'*sindeki Cırlayık ile Karınca'ya, hatta Şeyhî'nin "Harname"sine uzanan çizgide zengin bir külliyat meydana getirmiştir.

İngiliz edebiyatından Oscar Wild'ın kimi masalımsı hikâyeleri ve George Orwel'ın *Hayvan Çiftliği* eseri gibi metinler, Türk edebiyatından Yalvaç Ural'ın *La Fontaine Orman Mahkemesinde*, Mustafa Ruhi Şirin'in *Guguklu Saatin Kumrusu, Kar Altında Bir Kelebek, Bülbül ile Leylek* gibi kitapları, modern zamanların fabl örnekleri olarak anılabilir.

Efsaneler

Mit ve masalla benzer özellikler göstermesine rağmen efsane bir mekân tasavvurunu önceler. Bu yönüyle de gerçeklik duygusu uyandırmayı amaçlar. Anlatılan hikâyeye doğadan kanıt gösterme eğilimi, efsanenin inandırıcılığını artırır.

Hikâye bazen dinî karakteriyle öne çıkan gerçek bir insanın olağanüstü eylem ve söylemlerle zenginleştirilmiş hayatı çevresinde döner ve efsanenin "menkıbe" olarak adlandıran bir türünü teşkil eder. Ermiş, aziz, derviş, evliya kıssaları gibi. Kişi ve mekânlar gerçek olsa da olayda yaşantı ve kurmaca iç içe geçer.

Efsaneyi masaldan ayıran temel özellik, efsanedeki gerçeklik izlenimidir. Masalda olayın kurgudan ibaret olduğu baştan bellidir. *"Bir varmış, bir yokmuş"* ifadesi, bu izlenimi uyandırır. Oysa efsane belgeli konuştuğu iddiasındadır. *"Dedemden duyduğuma göre, büyüklerin anlattığına göre"* gibi ifadeler bu gerçeklik duygusunu güçlendirir.

Belli bir tarihî olay ya da coğrafi yerle birleştirilmesi, efsanenin temel özelliklerinden biridir. (Çobanoğlu, 2009, s.150). Bu çerçevede efsanenin inandırabilme, ikna edebilme özelliği, dinleyenleri sınırları çizili bir dünyada yaşamaya zorlar. Efsanelerde anlatılan olaylara inanmayanlar için bu tür anlatmalar hiçbir anlam ifade etmez. Masalla efsane arasındaki en önemli fark da budur. Masal dinleyicisi o olayın gerçekte cereyan etmediğini bilir ve ona göre dinler. Ancak efsaneler için bu durum söz konusu değildir. Onun dinleyicileri anlatılan olayların mutlaka yaşandığını kabul ederler (Sakaoğlu, 2013, s.11)

Kısa bir metinden oluşan efsanelerde gizemli bir dünya vardır.

Destanlar

"İnsanlığın hikâyesi" (Ülken, 2019, s.56) olan destanlar, geçmişi tarih öncesine kadar uzanan kahramanlık temalı olağanüstü manzum hikâyelerdir.

Başlangıçta bütünüyle epik şiirin kanatlarıyla uçan destanlar, zaman içinde nesir yoluyla anlatımın da kullanıldığı manzum-mensur örneklerle edebiyat dünyasındaki seçkin yerini almıştır. Kaldı ki, halk şiirinde bir kahramanlık hikâyesi ya da toplumsal bir olayı anlatan koşma tarzında söylenmiş/kaleme alınmış şiirler de "destan" olarak adlandırılır.

İçerik olarak Battal Gazi gibi dinî, Manas gibi millî destanlar yanında Oğuz Kağan gibi kahramanlık; deprem, yangın, öğüt, yaş gibi halk hayatının yansıdığı destanlar da vardır.

Başlangıçta söyleyeni/anlatanı belli olmayan anonim destanların çağdaş uzantıları da görülür. Çağdaş Türk edebiyatında yakın dönem Türk tarihinin ölüm kalım mücadelelerini tasvir eden ve millî bilinci ayakta tutmayı amaçlayan manzum destanlar da kaleme alınmıştır. Nâzım Hikmet'in *Kuvayı Milliye,* Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Çanakkale,* Halûk Nihat Pepeyi'nin *Millî Mücadele,* Mehmet Âkif'in *Çanakkale Şehitlerine*, Ceyhun Atuf Kansu'nun *Sakarya Meydan Savaşı,* Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşında* destanları gibi.

Destan, gerçekliği efsaneden bir adım ileri taşırken olaya tarihîlik boyutunu ekler. Böylece kavmî bir hüviyet kazanır. Zaferler, yenilgiler, göçler, savaşlar, felaketler, Bir millete ait bütün hayat tezahürleri destanlarla ifade düzlemine çıkar.

Manzum oldukları için duygu ve hayal bakımından yoğun metinlerdir. Manzum metinlerde ruh çözümlemelerine sıklıkla rastlandığı söylenebilir.

Düzyazı ile anlatılan bölümler kurmacanın olay anlatımına, manzum bölümler ise kahramanların ruh hâllerinin tasvirine hizmet eder. Hikâye kahramanının duygu yoğunluğu yaşadığı bölümlerde iç dünyasına eğilir ve ruh hâlini ifşaya yönelik manzum bir söyleyiş tutturur.

Mitler ve masallar evrensel çizgide anlatımlar içerir. Farklı kültür ve medeniyet çevrelerinde benzer masal ve mitlere rastlanabilir. Ancak efsaneler, destanlar ve halk hikâyeleri bütünüyle bir millete aittir.

Öte yanda mitler dine, efsaneler ve destanlar mekâna, tarihe ve kişiye dayalı oluşlarıyla masaldan ayrılır.

Dede Korkut Hikâyeleri

Tam adı *Kitab-ı Dede Korkut Alâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan* (Oğuz Kavminin Diliyle Dede Korkut Kitabı) olan eser bir ön söz ve on iki hikâyeden oluşur. 15. yüzyılda yazıya geçirildiği düşünülmektedir.

Destan karakteri de gösteren Dede Korkut Hikâyelerinde toplumsal hayatla ilgili çok çarpıcı örnekler görülür.

Söz gelişi Bayındır Han, yılda bir kez Oğuz beylerine ziyafet vermektedir. Yine bir ziyafet tertip eder. Biri ak, biri kızıl, diğeri de kara otağ olmak üzere üç otağ kurdurur. Oğlu olanın ak otağda, kızı olanın kızıl otağda, oğlu kızı olmayanın da kara otağda misafir edilmesini ister.

Oğuz beylerinden Dirse Han'ın oğlu kızı yoktur. Kara otağa kondurulmaktan dolayı aşağılandığını düşünür.

"Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu?" diye sorar. Bunun davet sahibi Bayındır Han'ın buyruğu olduğunu öğrenince yiğitleriyle birlikte ortamı terk edip evine döner. Kendisine reva görülen muamele karşısında duyduğu ezikliği paylaşma ihtiyacıyla hanımına seslenir:

Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı,
Evden çıkıp yürüdüğünde selvi boylum,
Topuğuna dolananda kara saçlım,
Kurulu yaya benzer çatma kaşlım,
Çift badem sığmayan dar ağızlım,
Güz elmasına benzer al yanaklım,
Kadınım, yemişim, kavunum.

Görüyor musun neler oldu? Kalkıp Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ

diktirmiş. "Oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun. Kara keçeyi altına döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin; yemezse kalksın gitsin. Kim ki oğlu kızı olmaya Tanrı Taala ona beddua etmiş, biz de beddua ederiz." demiş. Ben varınca gelip karşıladılar, kara otağa kondurdular, mana keçeyi altıma döşediler, kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. Oğlu kızı olmayana Tanrı Taala beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, açıkça bil!" dediler. Öyleyse senden midir, benden midir, Tanrı Taala bize topaç gibi bir oğul vermez, nedendir?" dedi. Öfkeyle hanımına söyledi:

Han kızı yerimden kalkayım mı?
Yakan ile boğazından tutayım mı?
Kaba ökçemi altına salayım mı?
Kara çelik kılıcımı elime alayım mı?
Gövdenden başını ayırayım mı?
Canın tadını sana bildireyim mi?
Kızıl kanını yeryüzüne dökeyim mi?
Han kızı sebebi nedir söyle bana,
Sert gazap ederim şimdi sana." (Ergun, 2013, s.19)

Hanımı, çocuksuzluğun ikisinden de değil, Allah'tan geldiği biçimindeki cevabıyla Dirse Han'ın öfkesini yatıştırır ve çözümün insanlara ikram ve Allah'a sığınmaktan geçtiğini söyler.

Dirse Han bütün Oğuz beylerine ziyafetler verecek, açları doyuracak, çıplakları giydirecek, borçluları borcundan kurtaracak, dilek dileyecek, dua ettirecek, nihayet bir ağzı dualının hayır duasıyla evlat sahibi olacaktır. Adını Dede Korkut'un Boğaç Han koyacağını oğul işte bu sürecin meyvesi olarak dünyaya gelecektir.

Görüldüğü gibi metinde ruh hâli ve duygu ifadeleri manzum biçimde, olay anlatımları ise düzyazıyla dile getirilmektedir. Aynı durum, *Köroğlu Destanı*'nda da karşılık bulur. Bu, asıl

adı Ruşen Ali olan Köroğlu'nun epik karakterli bir olay kahramanı olması yanında aynı zamanda lirik şiirler de söyleyebilen bir halk ozanı olmasından kaynaklanır.

Köroğlu Destanı'ndan

Köroğlu şehre indiği bir gün pazarda dolaşmaya başladı. Alışveriş sırasında iki kişinin tartışmaya başladığını gördü. Bir satıcı ile ondan alışveriş yapan genç bir adam para konusunda kavga ediyorlardı. Etraflarındaki kalabalık gittikçe artıyordu. Bir anda korkunç bir ses duyuldu ve satıcı olduğu yere yığıldı. Kimse ne olduğunu anlayamamıştı. Genç adam, kalabalığı yararak oradan hızla koşmaya başladı; Köroğlu da peşine düştü. Adamın elindeki demir şey dikkatini çekti Köroğlu'nun. Adam bir an dönüp arkasına baktığında ayağı dolanıp düştü.

Köroğlu onu yakaladı ve boğuşmaya başladılar. Adam o demir şeyi Köroğlu'na doğrultmaya çalışıyordu. Köroğlu da ilk defa gördüğü bu acayip şeyin bir ucundan tutup çekiştirmeye başlamıştı. Bir an da o şey "pat" diye bir ses çıkarttı. Ortalığa dumanla birlikte yoğun bir yanık kokusu yayılmıştı.

Köroğlu birden kendini çekip, "Bu da nedir?" diye hayretle sordu.

"Buna tüfek denir" dedi adam, bununla hiç zorlanmadan kendini koruyabilirsin."

Köroğlu, ortası delik bu demir silahı incelerken adam da onun nasıl kullanılacağını anlattı.

"Bununla bir hedefi uzaktan vurabilirsin, hem de çok uzaktan" dedi.

"Yani o kişi seni görmeden, kendini savunmaya fırsat bulmadan, öyle mi?" diye sordu Köroğlu.

"Evet" dedi adam.

"Peki, bu yiğitliğe yakışır mı?" dedi Köroğlu. Tüfeği havaya doğrultup ateş etti.

Anladı ki artık dünya eski dünya olmayacaktı; kılıçlar birbirine çarpmayacak, oklar havada uçuşmayacaktı. Bileği güçlü olan değil, bu delik demiri elinde tutan kazanacaktı.

Çamlıbel'e dönen Köroğlu, Ayvaz'ı ve keleşlerini etrafına toplayıp olanları anlattı. Artık yiğitlik geleneğini bitmişti. Sazını eline aldı, gözlerini Çamlıbel'in parlak göğüne çevirip söylemeye başladı:

Benden selam olsun Bolu Beyi'ne,
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
At kişnemesinden kargı sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir.

Düşman geldi tabur tabur dizildi,
Alnımıza kara yazı yazıldı.
Tüfek icat oldu mertlik bozuldu,
Eğri kılıç kında paslanmalıdır.

Köroğlu düşer mi eski şanından
Ayırır çoğunu er meydanından.
Kırat köpüğünden düşman kanından
Çevre dolup şalvar ıslanmalıdır.

Köroğlu o gün keleşlerini dağıttı. Kendi de kırklara karışıp ortadan kayboldu. Bir daha ne onu ne de Kırat'ı gören oldu. (Turanlıoğlu, 2014, s.92-95)

Âşık Garip, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Kerem ile Aslı, Emrah ile Selvihan, Asuman ile Zeycan, Elif ile Mahmut, Sümmanî ile Gülperi gibi halk hikâyelerinde de benzer bir durumla karşılaşılır. Düzyazı bölümleri olayı, divan, tecnis, koşma, destan gibi nazım şekilleriyle kurulan manzum bölümler ise ruh tahlillerini içerir.

Mesneviler

Mesneviler, klasik dönemin olay eksenli manzum metinleridir.

Mesnevilerdeki tegazzül (gazel söyleme) bölümlerini hikâye kahramanlarının ruh hâllerini çözümlemeye yönelik metinler olarak okumak mümkündür. Buna Fuzulî'nin *Leyla vü Mecnun*'undan örnek verilebilir.

Leyla ile Kays'ın aşkları ilkokul yıllarında başlar. Bu aşktan haberdar olan annesi Leyla'yı okuldan alır ve Kays'la görüşmesini yasaklar. Leyla aşkını inkâr ederek bir çıkış yolu arar ancak annesinin katı tavrını yumuşatamaz. Artık evden çıkamayacak ve Kays'ı göremeyecektir.

Mesnevide bu olay şöyle anlatılır:

Leylî hem oturdu evde nâ-çâr
Döndü sadefine dürr-i şeh-vâr

Bir bürcde sâbit oldı ahter
Mahbûs-i hizâne oldı gevher

La'l oldı esîr-i sîne-i seng
Haps oldı gül-âba şîşe-i teng

Gamdan tebeh oldu rûzgârı
Nevmîd dil-i ümîd-vârı

Âh eyler idi velî ne hâsıl
Ol yel açamazdı gonca-i dil

Gözyaşı dökerdi lîk ne sûd
Bitmezdi onunla nahl-i maksûd
Zülfi gibi pîç ü tâba düştü
Hayran kalıp ıztırâba düştü

Ağzı gibi hulkun etti gam dar
Çeşmi gibi cismi oldu bî-mâr

Ne derdini saklasa karârı
Ne şerh-i gam etse gam-güsârı

Fânûs-ı hayâle girdi ol şem
Gönlünü kılıp hayâl ile cem

Her dem çekip ol gam içre bin âh
Sabretti zarûret ile ol mâh

Dert ile düzüp terâne-i gam
Bu bir gazeli okurdu her dem

Bu gazel Leylî dilindendir

Felek ayırdı beni cevr ile cânânımdan
Hazer etmez mi acep nâle vü efgânumdan

Oda yandırmasa bir şu'le ile nüh feleği
Ne biter âteş-i âh-ı dil-i sûzânımdan

Gam-ı pinhan beni öldürdü bu hem bir gam kim
Gül-ruhum olmadı âgah gam-ı pinhânımdan

Âh idi hem-nefesim âh ki ol hem âhir
Çıktı ikrâh kılıp külbe-i ahzânımdan

Ben ne hâcet ki kılam dâğ-ı nihânım şerhin
Âkıbet zâhir olur çâk-i girîbânımdan

Hak bilir yâr değil cân ü dilimden gâib
N'ola ger gâib ise dîde-i giryânımdan

Cân eğer çıksa tenimden eser-i mihri ile
Eser-i mihri sağınman ki çıkar cânımdan

Lutf edipsin meğer ey bâd bu günden beyle
Veresin bir haber ol serv-i hırâmânımdan

Ey Fuzûlî gam-ı hecr ile perîşândır hâl
Kimse âgâh değil hâl-i perîşânımdan (Doğan, 2008, s.146-148)

(Leyla evde çaresiz oturdu. Sanki sultanlara layık değerli inci istiridyesine geri döndü. Sanki yıldız bir burçta sabit kaldı. Mücevher, hazine içinde mahpus; lal, taşın içinde tutsaktı. Sanki daracık şişe gül suyuna hapishaneydi. Üzüntüden dünyası yıkıldı, ümit dolu gönlü ümitsiz oldu. Ah ediyordu ama ne fayda? Bu ah rüzgârı gönül goncasını açamıyordu ki. Gözyaşı döküyordu ama ne çare? O gözyaşıyla muradının ağacı yemiş vermiyordu ki. Saçı gibi kıvrım kıvrım oldu. Ne yapacağını şaşırıp ızdıraba düştü. Gam, ağzı gibi ruhunu da daralttı. Gözü gibi bedeni de hastalandı. Ne derdini saklasa huzur bulabiliyor ne de üzüntüsünü açıklasa dert ortağı vardı. O mum gibi ışıklı güzel, gönlünü hayallerle birleştirip bir hayal fenerine girdi. O ay gibi güzel her an kederler içinde binlerce ah çekip mecburen sabretti. Dertli dertli nağmeler koşup sürekli şu gazeli okuyordu:

Bu gazel Leyla'nın dilindendir:

Felek haksızlık edip ayırdı sevdiğimden
Sakınmaz mı acaba feryat ve inlememden

Dokuz kat gökyüzünü bir alevle yakmasa
Ne çıkar ki yanan gönlümün ah ateşinden

Gizli gamdan öldüm ben hem bu öyle bir gam ki
Gül yanaklım habersiz benim gizli derdimden

Ah idi yoldaşım ah ki o da en sonunda
Tiksinip çıkıverdi benim hüzün evimden

Niye açıklayayım gizli kederlerimi
Yakamın yırtığından açığa çıkar zaten

Ağlayan gözümden yâr uzak olsa ne çıkar
Besbelli uzak değil canımdan ve dilimden.

Onun aşkı yüzünden çıksa canım tenimden
Sanmayın ki aşkının izi çıkar kalbimden

Ey rüzgâr lütfetmiş olursun bugünden sonra
O salınan servi boylumdan bir haber verirsen.

Ey Fuzulî, ayrılık derdiyle hâlim perişandır
Kimsenin haberi yok bu perişan hâlimden.)

Görüldüğü gibi, olay anlatımını izleyen gazel, Leyla'nın ayrılık acısıyla kıvranan ruh hâlinin ifadesine hizmet ekmektedir.

Hikâye

Tiyatronun tragedyadan komedyaya, oradan da dram ve melodrama yönelmesine benzer bir serüvenle insan zihni mit, masal ve efsanelerin sunduğu kurmacanın gerçekliğinden gerçeğin kurmacası olan hikâyeye evrilir. Zira artık anlatılması gereken, yaşanan hayata ait gerçekliklerin temsilidir. Bireysel ve toplumsal hayatı kurmacanın dünyasına taşımaktır.

Hikâyeler, ilk örnekleri kutsal metinlerde görülen ve özellikle insanlığın geçmiş yaşantılarından ibretlik sahneler sunan anlatılardır.

Postmodern zamanlarda ortaya çıkan metinlerarasılığın adı konulmamış ilk örneklerine kutsal kitaplardan yola çıkılarak yazılan metinlerde rastlanır. *Yusuf ile Züleyha* mesnevileri bu konuda verilebilecek en dikkat çekici örnektir.

Detayda birtakım farklılıklar taşısa da Yusuf kıssası Tevrat ve Kur'an'da benzer bir kurguyla yer alır. "Ahsenü'l-kasas" (kıssaların en güzeli) olarak tanımlanan hikâye, Züleyha'nın Yusuf'a olan karşılıksız aşkının sahip olma ihtirasına dönüşmesini, bu uğurda kınanmayı ve kadınlık onurunu bile ayaklar altına almayı göze alışını belli bir kronoloji içinde nakleder.

Aşk temalı pek çok hikâyenin aksine *Yusuf ile Züleyha'*da âşık Züleyha'dır. Dolayısıyla aşkın öznesi kadın kahramanı-

dır. Ancak bu aşk tek taraflıdır. Yusuf, söz konusu aşka karşılık vermez. Züleyha, aşkı sevdiğini sahiplenmek biçiminde algılarken Yusuf'u tutkunun nesnesi kılmak ister ve bu uğurda insanlar tarafından kınanmayı da göze alır. Bu, onurundan feragat anlamına gelir. Metne vücut veren ihtirasın poetiğidir.

Doğu toplumlarında vahyin oluşturduğu gelenekle hikâye bir eğitim ve öğretim aracı olarak kullanılmıştır. Kutsal kitaplar insanlık tarihinin bazı trajik sahnelerini tasvir ederken ibret alınmasını sağlama ve benzer durum ve olayların yaşanmaması için uyarıda bulunma işlevi görür.

Hayalin gerçeğe öykünerek oluşturduğu hikâyeye karşı, gerçeği haber verme amaçlı kıssalar, insanı düşünmeye ve kendine çekidüzen vermeye çağırır. Bu, bizzat vahyin diliyle şöyle ifade edilir: "Kendisine kanıtlarımızı verdiğimiz, fakat onları bir kenara atan, bu yüzden şeytanın peşine taktığı, nihayet azgınlardan olan kişinin haberini onlara anlat. (…) Şimdi sen bu kıssayı anlat, umulur ki iyice düşünürler." (Kur'an, 7/175-176).

Kimi kıssalar da sabır, dua, nimetlerin farkına varmayı sağlama yönünde telkinler içerir. Örnek alınması gereken davranışları insanın idrakine yaklaştır.

Söz gelişi Yusuf kıssası, içinde birden çok "hisse" barındırır. Kin beslememek, dürüst olmak, iffetini korumak, vefa ve sadakatten ayrılmamak, sabırlı olmak ve bağışlamak en büyük erdemlerdir.

Öte yandan Yusuf kıssası, adını postmodernizmin koyduğu metinlerarasılığın edebiyat tarihindeki en çarpıcı örneği durumundadır. Hikâye, Türk edebiyatında yetmişten fazla şair tarafından manzum ya da mensur olarak ele alınmış, her çağda yeniden yazılmıştır. Manzum olanlar mesnevi formunda metne dönüşmüştür.

Kısas-ı enbiya niteliğindeki eserler içinde yer alan *Yusuf u Züleyha* bölümleri hariç tutulursa 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Türk edebiyatında elliden fazla manzum, yirmi küsur da bağımsız *Yusuf u Züleyha* hikâyesi kaleme alınmıştır (Levend, 2014; Şahin, 2015).

Daha ziyade okumuş yazmış çevrelerde bu metinler ilgiyle karşılanırken bir taraftan da sözlü kültürde *Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Emrah ile Selvihan* gibi aşk temalı halk hikâyeleri varlığını sürdürmüştür.

Hikâye, tarihî zaman içinde farklı anlatım biçimlerini karşılasa da anlatma esasına bağlı metinler içinde kendine has özellikleri olan, özünde tahkiyeyi barındıran bir edebî türü niteler. Yenileşme Dönemi edebiyatımızın başlangıcından itibaren günümüzdeki anlamıyla kullanılan terimin, öykü kelimesiyle eş anlamlı olduğu düşünülmektedir. Oysa "öykü kavramı yakın dönemlerde dil ve üslubu öne çıkaran nakledilebilir olandan yazılabilir olana doğru bir evrilmeyi tanmlar gibidir." (Erkal, 2018, s.255).

Tanzimat Dönemi'nin öncü isimlerinden Ahmet Mithat Efendi'nin 1870'te yayımladığı hikâye kitabına *Kıssadan Hisse* adını koyması, geleneksel hikâye ile modern hikâye arasında kurduğu bağdan ötürüdür.

Edebiyatımızın Batılı anlamda asıl modern hikâyeye ulaşması, Samipaşazâde Sezai'nin *Küçük Şeyler*'i (1891) ile gerçekleşecektir. Kitapta yer alan altı metin Türk edebiyatında kısa hikâyenin de ilk örnekleri arasında yer alacaktır. Sezai aynı zamanda kısa hikâye üzerine ilk kuramsal yaklaşımı hikâye kitabının ön sözünde "Dünyada bir zerre yoktur ki güzel yazılmak şartıyla bir mevzu-ı mühim [önemli konu] addedilmesin [sayılmasın]? Âlem-i şemsin ahvalini [güneş sisteminin durumlarını] tasvir etmekle bir hurdebînî [mikroskobik] böceğin kalbini teşrih eylemek [ameliyat etmek] edebi-

yatça müsavidir [eşittir]. En mufassal [ayrıntılı], en mükemmel kitaplarda bazı küçük şeyler noksandır ki o küçük şeylerin edebiyatça ehemmiyeti [önemi] pek büyüktür." (Kerman, 1981, s.1) cümleleriyle sergilemiş olacaktır.

Modern hikâyenin başlangıcını Batı'daki Dekameron hikâyelerine kadar götürmek mümkündür. Bir çerçeve hikâye ve onu tamamlayan yardımcı hikâyelere dayanan kurgusu bakımından *Binbir Gece Masalları, Kelile ve Dimne, Mantıku't-Tayr* gibi eserlerle benzerlik gösteren Dekameron hikâyeleri, birbirine eklenen ve birbirini izleyen olayların oluşturduğu bir bütünlük gösterir. Hikâye dizisinin adı Yunanca "deka" (on) ve "emera" (gün) kelimelerinden oluşur.

14. yüzyılda İtalyan yazar Boccacio (Bokaçyo) tarafından kaleme alınan hikâyeler, aşk teması çevresinde döner. Bu ana tema evlilik, evlilik dışı aşk, sadakat ve vefasızlık gibi temalarla desteklenir. Hikâyelerde serüven zevki ve aklın gücü de işlenen temalar arasındadır. Onuncu ve sonuncu gün anlatılan hikâyede af, merhamet ve hoşgörünün en saf hâli olarak görülen aşk, sembolik bir anlam kazanır.

Dekameron hikâyelerinin ortaya çıkışı şöyle özetlenebilir: 1348'de İtalya'nın Floransa şehrinde bir veba salgını baş gösterir. Bu öldürücü salgından kaçan yedisi kadın, üçü erkek on genç, şehir dışında bir tepedeki villaya kapanır. Burada kaldıkları on günü birbirlerine hikâye anlatarak geçirmeye karar verirler. Asilzade, kibar ve aydın kimseler olarak tanıtılan bu on gencin her biri her gün bir hikâye anlatır. Böylece on gün sonunda toplam yüz hikâye anlatılmış olur. Pek çoğunda açık saçık sahneler tasvir edilen hikâyelerin bu özelliği Boccacio'nun sanatta içtenlik anlayışıyla yorumlanır. İlgiyle karşılanması, toplumsal tabakaların realiteye uygun ve yalın bir şekilde yansıtılmış olması ve hikâyelerin yapısındaki basitlikle açıklanır (Özön, 1930).

İtalyanlar Dante'nin *İlahi Komedya'*sına karşılık Boccacio'nun hikâyelerini "beşerî komedya" olarak adlandırır. Dante, hayata ve dünyaya ait acıların, sürgünlerin çözümünü gökte ararken Boccacio hayattan zevk alma arzusundadır. Bu, bir bakıma aşkın soyuttan somuta intikali, dolayısıyla gökten yere inişidir.

Boccacio'nun ilk örneklerini verdiği hikâye, bir edebî tür olarak 15. yüzyıl Fransa ve İspanya'sında yayılır ve büyük ölçüde taklit edilir.

16. yüzyıl İtalyan yazarları Boccacio'nun etkisiyle hikâyeler kaleme alırlar. Özellikle Fransız yazar François Rebalais, yeni realizm anlayışıyla halk hikâyelerinden hareketle yaşadığı dönemi anlatan metinler kaleme alır. Bu tavır üç yüzyıl sonra Türk edebiyatında da bazı yazarların halk hikâyelerinden modern hikâyeye geçişine kaynaklık edecektir (Erkal, 2018).

17. yüzyıl Fransız romantiklerinden Alfred de Musset de Boccacio'dan büyük ölçüde yararlanır. Hatta İngiliz edebiyatının güçlü ismi William Shakespeare'in bazı eserlerini Boccacio'dan ilhamla yazdığı düşünülür.

Decameron hikâyeleriyle Türk edebiyatında Emin Nihad'ın 1871-75 yılları arasında kaleme aldığı *Müsameretname'*deki hikâyeler arasındaki benzerlik de ilgi çekicidir. Benzerlik öncelikle eserin kurgusunda görülür. Yedi uzun hikâyeden oluşan *Müsameretname Binbir Gece, Kırk Vezir* ve meddah hikâyeleriyle de benzerlik gösterir.

İlk hikâyenin başında bir evde toplanan kişilerin dinleyenlere ibret olması için gençlik yıllarında başlarından geçen olayları anlattıkları, kitabı teşkil eden hikâyelerin de bunlardan ibaret olduğu belirtilir. Toplantıya katılanlar, Dekameron hikâyelerinde olduğu gibi on kişidir.

Emin Nihad on hikâye yazmayı düşünmüş ancak yedi hikâye yayımlayabilmiştir. Bu yedi hikâye sırasıyla

- *Binbaşı Rifat Bey'in Sergüzeşti,*
- *Kapı Kethüdası Behçet Efendi ile Makbule Hanım'ın Sergüzeşti,*
- *Bir Osmanlı Kaptanının İngiliz Kızı ile Vuku Bulan Sergüzeşti,*
- *Gerdanlık Hikâyesi,*
- *Vasfi Bey ile Mukaddes Hanım'ın Sergüzeşti,*
- *Faik Bey ile Nuridil Hanım'ın Sergüzeşti,*
- *İhsan Hanım yahut Atiye Hanım'la Uşşakının Sergüzeşti* başlıklarını taşır.

Hikâyelerde Batılılaşma serüvenine bağlı olarak modernleşmenin getirdiği sorunlar üzerinde durulur. Hristiyanlık propagandası, evlenme, yabancı ile evlenme, zorla evlendirilme, esaret gibi konular din, ahlak ve gelenek açısından değerlendirilir ve eleştirilir.

Müsameretname, Türk roman ve hikâyesinde Tanzimat'la başlayan ve günümüze kadar devam eden Doğu-Batı çatışmasını ele alan ilk eserlerden biri olmasıyla da önemlidir.

Öykü

Hikâye, tarihin her döneminde mit, kıssa, masal, efsane gibi birçok türü yelpazesi altında toplamıştır. Tahkiyenin vücut verdiği ve "anlatma" eyleminin ulaşılır kıldığı hikâye, "nakletme" çabasını bir kenara bırakıp yansıtma çizgisine yaklaştığında "öykü" adını alır.

Günümüzde "öykü" terimiyle karşılanan hikâye tek bir türün değil, mitlerden modern hikâyeye ve romana uzanan türler manzumesinin genel adıdır. Bu nedenle hikâyenin kültür ve edebiyat tarihimiz içinde kazandığı geniş ve genel anlama göre nispeten daraltılmış anlamda kullanılan "öykü"nün var oluş serüveninden kısaca söz etmek gerekir. (Çetişli, 2004, s.17).

19. yüzyılda Fransız Guy de Maupassant olay, çağdaşı Rus Anton Çehov ise durum ağırlıklı kısa hikâyenin öncü ve kurucu isimleri olarak edebiyat dünyasında kabul görürler. Modern hikâye bir asra yakın bir zaman bu iki vadide akar.

Türk edebiyatından örneklemek gerekirse Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay gibi yazarlar olay hikâyesinin; Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık gibi isimler ise durum hikâyesinin temsilcisi olarak edebiyat tarihine geçerler.

Postmodern zamanlara kadar devam eden bu tarz, kökleri sözlü geleneğe dayanan anlatma biçimleriyle yakınlığından dolayı hikâye olarak adlandırılırken, hayattan bir an üzerine yoğunlaşmasıyla öyküye dönüşür. Metin, sebep sonuç ilişkileri kurmak zorunda değildir artık. Yazarın geçmiş, şimdi ve gelecek perspektifi oluşturacak biçimde metni kurgulaması gerekmez. Sadece bir anın fotoğrafını çekmeye, resmini çizmeye odaklanmıştır. Bir şimşek çakması, bir serçenin kanat çırpması, bir ayağın bir merdiven basamağına uzanması, bir çocuğun gülümsemesi, bir elin bir çiçeğe uzanması, kirpikler arasından sızan bir gözyaşı damlasının yanağa doğru süzülmesi, bir oturma odasının duvarlarına sıvanan güçlü bir kahkaha gibi anlık görüntüler öyküye vücut verir.

Klasik serim, düğüm, çözüm kurgusu metni hikâye olarak adlandırmayı sağlar. Öykü ise hayattan seçilen bir anlık kesittir. Anlatıyı tamamlama işi okura bırakılır.

Geleneksel hikâyede olay aradan çıkarıldığında ortada bir söz yığını kalır. Modern zamanlarda anlatma esasına bağlı bazı metinlerde olayı en aza indirgemeye hatta bütünüyle kaldırmaya yönelik yazar tutumları söz konusudur. Huserl ve Sartre gibi düşünürlerden etkilenen Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Cloude Simon gibi romancıların temsil ettiği "yeni roman" hareketinde olay asgariye indirilmiş, hatta alıştığımız, bildiğimiz ölçüler içinde kaldırılmış gibidir. Ancak söz ko-

nusu yazarların eserleri okunduğunda olayın bütünüyle ortadan kaldırılmadığı, tasvirler içine gizlendiği görülür. Dolayısıyla olay okuyucunun keşfine ve sezgisine havale edilir (Aktaş, 2000, s.11).

Küçürek Öykü

Şimşek (2013)'e göre küçürek öykü, kısa öykünün daha az anlatanı, daha çok söyleyenidir. Bu yönüyle şiirin ketumluğuna yakın dursa da ona oranla daha konuşkandır. Örtük anlatımlı, müphem ve derindir. Anlam katmanları olan, öykü gibi okunup incelenebilen fakat şiir gibi çözümlenmesi gereken bir anlatım biçimidir. Küçürek öykünün, kısa öyküye göre daha yoğunlaştırılmış, şiire göre ise daha gevşek dokulu olduğu da söylenebilir.

Küçürek öykü, eksiltili bir yapı olarak karşımıza çıkar. Ancak bu eksiltme, metnin anlam ya da içeriğine değil, dış yapısına yani söz dizimine yöneliktir.

Ahmet Haşim'in *"En güzel şiirler, manalarını kariin ruhundan alan şiirlerdir."* (1996: 76) cümlesi, küçürek öykünün şiire yakın örneklerine de uyarlanabilir. Şiirsel küçürek öykülerde de durum aynıdır. Metnin anlamı okurun zihninde tamamlanır.

Tüketim toplumunun doğurduğu reklam kültürü, spot niteliğinde çarpıcı ifadeyi getirmiştir. Az sözle çok anlam ifade ederek tüketiciyi etkilemek, ürün pazarlama stratejileri arasında yer almaktadır. Uzun uzadıya tanıtımlar yerine, vurucu ifadeler tercih edilmektedir. Çağdaş insanın bu alışkanlıkları edebî metinleri de daha az konuşmaya zorlamaktadır. Bu, yeni bir okur tipi yaratmaktadır.

Hızla akıp giden hayatın içinde koşuşturan insan, zamansızlıktan yakınmaktadır. Tüketim düzenin getirdiği "kullan at"

alışkanlığı yanında, bir an önce işine dönme anlayışının dayattığı "fast food" kültürü de, okuma eylemine ayrılan süreleri daraltmaktadır. Dolayısıyla çağdaş insan okumaya daha az zaman ayırmakta; bazen aracına akaryakıt alırken, bazen bir diş hekiminin bekleme salonunda bir metni okuyup bitirmek istemektedir. Bu da, küçürek öyküye ilgili artırmaktadır. Ancak okuma süresi kısa olsa da metin üzerinde düşünme, metni yorumlama ve çözümleme işi yine özel bir ilgiye ve zihinsel çabaya ihtiyaç göstermektedir.

Bu çerçevede küçürek öykü ile şiir arasında bir akrabalıktan söz edilebilir.

Adı sonradan konulmuş olsa da ilk örneklerine 18. yüzyılın 2. yarısında rastlanan, 19. yüzyılda Baudelaire'le en önemli temsilcisini bulan düzyazı şiirin, küçürek öykünün atası olduğunu söylemek mümkündür.

Daha geriye giderek klasik Türk edebiyatında secili bazı nesir örneklerinin bugünkü şiirsel öykülerin ilk örnekleri olduğu da söylenebilir.

Fazla geriye gitmeden örneğin Halid Ziya Uşaklıgil'e, Mehmet Rauf'a ait mensureler, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Erenlerin Bağından* kitabında yer alan bazı metinler, şiirsel ağırlıklı öykünün ilk örnekleri olarak değerlendirilebilir.[*]

İlave olarak Arif Nihat Asya'nın (1904-1975) *Yastığımın Rüyası* (1930), *Ayetler* (1936), *Kubbeler* (1976) gibi kitaplarında yer alan bazı yazılar; Kaya Bilgegil'in (1921-1987) 1944'te yayımlanan *Cehennem Meyvası* kitabının mensureler bölümündeki metinlerden bir kısmı, şiirsel kısa öykünün dikkat çekici ilk örnekleri olarak okunabilir.

---

[*] Geniş bilgi için bk. Ramazan Korkmaz, Mutlu Deveci, "Şiir, Düzyazı / Mensur Şiir ile Küçürek Öykü İlişkisi", *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür: Küçürek Öykü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

Öykünün üç önemli belirleyici özelliğinin *kısalık, yoğunluk* ve *birlik* olduğunu vurgulayan Miller ve Slote, yoğunluk özelliğinin öyküyü şiire yaklaştıran en önemli gösterge olduğunu belirtirler. Onlara göre Edgar Allen Poe'dan (1809-1849) William Faulkner'a (1897-1962) kadar öykü yazarları, en güzel öykülerin teknik açıdan romandan çok, şiire yakın olduğuna inanmışlardır. Lirik şiirde de, kısa öyküde de anlam yoğunluğu, doku zenginliği ve biçim sıklığı vardır (Miller ve Slote 1964, s.509-516, akt: Erden, 2002, s.321).

Erden, kısa öyküyü şiirsellik boyutuna getiren özellikleri, *kişisel ses tonu, şiirsel söyleyiş, söz dizimi, imge, söz sanatları, ses, sapma* başlıkları altında inceler.

Bu özelliklere şiirsel metnin cümlesi niteliğindeki *dize*yi de eklemek yanlış olmaz.

Kaynakça

Ahmet Haşim (1996). *Bütün şiirler.* İstanbul: Dergâh.

Aktaş, Ş. (2000). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş.* (5.Baskı). Ankara: Akçağ

Boratav P. N. (1969). *Az gittik uz gittik.* Ankara: Bilgi.

Can, Ş. (2011). *Klasik Yunan mitolojisi.* (10.Baskı). İstanbul: Ötüken.

Çetişli, İ. (2004). *Metin tahlillerine giriş 2: Hikâye-roman- tiyatro.* Ankara: Akçağ.

Çobanoğlu, Ö. (2009). *Halk edebiyatına giriş.* (ed. H. Biltekin). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Doğan, M. N. (haz.) (2008). *Fuzulî-Leyla ve Mecnun.* (6.Baskı), İstanbul: Yelkenli.

Erden, A. (2002), *Kısa öykü ve dilbilimsel eleştiri.* İstanbul: Gendaş.

Hece dergisi Türk öykücülüğü özel sayısı. S.46-47. Ekim Kasım 2000

Levend, Â. S. (2014). *Türk edebiyatı tarihi.* İstanbul: Dergâh.

Erkal, M. (2014). Tanzimat'tan Sonra Hikâye. *Yeni Trük Edebiyatı* içinde (ed. O. Gündüz, T. Şimşek). Ankara: Grafiker.

Erkal, M. (2014). Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* içinde (ed: O. Gündüz, T. Şimşek). Ankara: Grafiker.

Fromm, E. (2017). *Rüyalar masallar mitler-Sembol dilinin çözümlenmesi.* (3.Baskı), çev. A. Arıtan, K. H. Ökten, İstanbul: Say.

Gümüş, S. (2012). *Öykünün bahçesi.* İstanbul: Can.

Kerman, Z. (haz.) (1981). *Sami Paşazade Sezaî'nin Hikâye-Hâtıra-Mektup ve Edebî Makaleleri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Korkmaz, R., Deveci, M. (2017). Türk edebiyatında yeni bir tür: Küçürek Öykü, Ankara: Akçağ.

Kozanoğlu, T. (t.siz). *Yunan mitolojisi.* Ankara: Hera.

La Fontaine, Jean de (2000). *Masallar*. çev. Sabahattin Eyuboğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.

Lekesiz, Ö. (2000). *Öykü izleri.* Ankara: Hec..

Levend, A.S. (2014). *Türk edebiyatı tarihi.* İstanbul: Dergâh.

Meriç, C. (1976). *Bir dünyanın eşiğinde.* İstanbul: Ötüken.

Özön, M. N. (1930). *Metinlerle muasır Türk edebiyatı tarihi 1.* İstanbul: Devlet Matbaası.

Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları.* Ankara: Akçağ.

Sakaoğlu S. (2013). *101 Anadolu efsanesi.* Ankara: Akçağ.

Sakaoğlu S., Karadavut, Z. (2010). *Halk hikâyeleri ve masallar.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

(Solok), C. K. (1987). *Türk edebiyatında hikâye ve roman.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Şahin, M. (2015). *Eski Türk edebiyatında mensur Yusuf u Züleyha hikâyeleri ve Muhammed b. İbrahim'in Yusuf U Züleyha'sı*. Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şimşek, T. (1999). Türk edebiyatında hikâye. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* içinde (O. Gündüz, Y. Çelik, T. Şimşek). Erzurum: Bakanlar.

Şimşek, T. (2013). Şiire öykünen öykü: Necati Tosuner'in öykülerinde şiirin ayak sesleri, *Erdem,* S.65.

Şimşek, T. (2020). Masal Ne Anlatır? *Dil ve Edebiyat Dergisi Masal Özel Sayısı,* S.135.

Şirin, M. R. (2017). Masalın Doğası ve Türk Masalının Yeniden Dirilişi, *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* (Yay. haz. S. Sever, S. Karagül) Ankara: Ankara Üniversitesi, ss.33-77.

Taşdelen, V. (2011). Edebiyattaki Felsefe Felsefedeki Edebiyat, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S.21.

Tosun, N. (2014). *Modern öykü kuramı.* Ankara: Hece.

Tosun, N. (2015). *Doğu'nun hikâye kuramı.* İstanbul: Büyüyenay.

Turanlıoğlu, E. (ed.) (2014). *Anadolu Destanları.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Türk Dili Türk öykücülüğü özel sayısı. S. 286, Temmuz 1975.

Uraz, M. (t.siz). *Türk Mitolojisi,* Ankara: Hera.

Ülken, H. Z. (2019). *Destanlar*. (haz. F. Altunkal). Ankara: Doğu Batı.

Yalçın-Çelik, S. D. (2002). Türk edebiyatında kısa hikâye hakkında yapılan çalışmalar. *Türkbilig,* S.3

Günümüz Kısa Öyküsünde Kurmacanın Temel Elemanları

1. Çoğul Anlatıcı

Modern çağda kentlerde sıkışık hâlde yaşayan ve kendilerini sürekli bir koşuşturma içinde bulan bireyler; gündelik yaşamlarında üstlendikleri görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek için yaşamlarını zamana göre sıkı sıkıya planlamalıdır.

Günümüzde yaşam mekanik bir süreç olarak algılanmakta, birey ve kurumlardan üstlendikleri görev ve sorumlulukları önceden belirlenen zaman dilimlerinde gerçekleştirmeleri istenmektedir (Karslı, 2004).

Bireyler farklı zamanlarda üstlendikleri rollerle kendi gerçekliklerini inşa ederler. Bu durumda bireyin toplum içinde inşa ettiği gerçekliğin çoklu gerçeklik olduğunu söyleyebiliriz.

Gerçeklik tekil değildir, çoklu gerçeklikler vardır ve bu gerçekliklerin dışında diğer gerçeklikleri toplayan üst bir gerçeklik söz konusudur. Bu da gündelik hayatın gerçekliğidir (Berger & Luckmann, 2008). Bu sebeple modern öykülerde genelde çoğul anlatıcı tercih edilir.

Kurmaca eserde birden fazla kişinin anlatıcı konumuna aslında söylemsel bir çoğulluktur. Çünkü anlatının bilinç dünyasında olaylara farklı bakış açıları getirilerek çoğulluğun da ötesine geçilmiş olur. Böylece inşa edilen kurmaca evrenin arka planında yazar ve okurun kendini evinde hissedebileceği bir anlam dünyası sezdirilmeye çalışılır (Orhanoğlu, 2019).

Sazyek (2015)'e göre çoğul anlatıcı,

- ✓ Tek anlatıcılı bir kurmaca evrende üstesinden gelinemeyen tekçi tutumu ciddi bir şekilde aşan genişliğe sahiptir.
- ✓ Tekçi anlatıcının otoritesinin kurmaca kişilerle paylaşılmasını sağlar. Okuyucu bu sayede tek bir anlatıcının

yönlendirici etkisi olmadan kurgu içinde çeşitli rolleri üstlenen kişileri ve bu kişilerin zaman bağlamında değişen kişiliklerini, tepkilerini, diğer kurmaca kişilerle kurdukları ilişkilerin bağlamını yavaş yavaş tanıma ve anlama imkânına kavuşur.

- ✓ Olay içinde bütünlük ve somut bir süreğenlik oluşturur. Kurmaca bir eserde anlatıcının ilerleyen bölümlerde rolünü odağındaki kişiye vermesi metne devamlılık katar. Bu sayede her bir anlatıcı içeriğin farklı bir bölümünü anlatarak olay örgüsünün çizgi hâlinde ilerlemesini sağlar.
- ✓ İçeriği doğrudan okura değil de kurmaca evren içerisinde meçhul bir muhataba aktarabilir. Bu durum hastalıklı bir ruh hâlinin yansıması olarak görülen kendi kendine konuşma yanılsamasını da giderir.

Çoğul Anlatıcıyla Kurulan Örnek Bir Metin

BİR ÖYKÜ TAHLİLİ

Mekân: Kasaplar Deresi, Siirt.

Hikâye Zamanı: 1989.

Yazma Zamanı: Yayımlanma zamanı esas olarak, yaz 2011.

Okuma Zamanı: Başlığın okunmasıyla başlıyor.

Olay

Belediyenin verdiği lacivert gocuğun fermuarını gırtlağına kadar çekmiş; boynunu pelüş yakanın içine iyice gömmüş. Elleri soğuktan çatlamış, tırnakları iş makinesinin yağından, tozundan simsiyah. Yağmur bulutları toplanıyor ve akşam erken çöküyor.

İşin yine geceye uzanmasından canı sıkkın. Aklı, bu akşam seyredemeyeceği dizide. Çukuru aydınlatan projektör, gecenin karanlığını delip gözlerinde yansıyor. Kırpıştırıp durduğu gözleri çavuşun üzerinde, gergin, emre amade. Sağ eli kepçeyi hareket ettirecek levyede.

❖

Kurayı çektiği ilk gün aklında. Nedense. Kurtulamıyor. Gözlerini, projektörün bir flaş gibi patlayan ışığından kaçırıyor. Dağlara bakıyor, oradan yıldızlara. Muhayyilesi kıpır kıpır. Adaletli, saygın, müşfik, halkın sorunlarını kendine dert edinen bir kaymakam; sonra adı sık sık medyada yer alan, gözbebeği bir vali; belki de bakan, gururla dönüyor görev yapacağı ilçeye doğru. Emniyet şeridine göz atıyor, içeride sadece TRT var. Tamam. Çavuşa bakıyor. Çavuşun bakışını üzerinde yakalıyor. Başını hafifçe oynatıyor.

❖

Operatörün çavuşa tamam diyen el hareketini görünce sevinci artıyor. Harekete geçilmişti işte. Gururluydu. Aslında basına bir teşekkür borcu vardı, onları devreye sokmasa savcının harekete geçeceği yoktu. Kaymakamın kepçenin her hareketiyle biraz daha derinleşen çukura yönelmiş bakışlarındaki korku ve endişede kendi payını görüyor. Direne direne gözlemci sıfatıyla bulunmayı da hak etmişti işte. Bundan sonra buralarda avukatlık yapması zora girer miydi? Niye girsin ki, ona ilişmeyi göze alamazlardı artık.

❖

Babasını hatırlamıyor gibi. Solmuş bir fotoğrafta donuklaşmış bir portre: Mütebessim; annesinin omzunda, mahcup, ürkek bir el; gözler objektife bakmış gibi. Her seferinde göz göze geliyor gibi. Babasını donuk bir kare olarak hatırlıyor gibi. Emniyet şeridi avuçlarını terletiyor gibi. Gergin bir yay gibi. Çavuşun operatöre başlaması için verdiği talimatı görüyor gibi. Çukurdan babası çıkacak, hızla koşacak gibi.

❖

Sürerler mi başka bir yere? Güldü; daha nereye diye teselli etti kendini. Ya açığa alırlarsa? Nasıl bir iddianame hazırlamalıydı? Siyasi iradeye güvenmeli miydi? Dün görüştükleri baş savcının telefondaki ses tonunu hatırlamaya çalıştı, o da 'her şey açığa çıksın' diyenlerden miydi? Valinin başıyla verdiği işaretle korkuları artıyor.

❖

Bazı haneler yangın yeri. Sanki bugün ikindiden sonra evden birini defnetmişler gibi. Yıllar sonra bir iş makinası kapanmış bir yarayı açıyordu. Unutulmamışlardı elbette. Ama göz görmeyince gönül umutları hep diri tutuyordu. Gelecekler miydi? Ya gelirlerse!

❖

Çavuştan beklediği işareti alıyor. Henüz akşam yemeğinin rehavetini yaşamadan, kepçeyi yeniden çukura indiriyor. Herkesin gözünün kendisinde olduğunu biliyor. Geriliyor. Kameramanın seni şöhret yapacağım, dediğini hatırlıyor. Kendisi için bir kaset istese verir mi? Bilinci bulanıklaşıyor. Kendini televizyonda görüyor. Tuhaf bir yabancılaşma yaşıyor; neredeyse kendini tanımayacak. Ayaz kabinin her yanından giriyor.

❖

Baro başkanına bakıyor. 'İnşallah fos çıkar' diye düşünüyor. Fos çıkınca yapacağını biliyor. Savcıyla konuşmalı, neler yapabileceklerini, bölge valisi, yapacaklarına kesinlikle onay verirdi zaten.

❖

Valinin, savcının, baro başkanının… 'sahi belediye başkanı nerede' diye etrafı kolaçan ediyor. Bunu bi fırsat bilmeliydi. Kaç gündür her fırsatta kendini öne atıyordu. Bildi. Operatör onun komutlarıyla hareket ediyordu. Aslında her şeyi o idare ediyordu: Başla! Dur! Ne kadar da vakur ve kendinden emindi; bir orkestra şefi gibi.

❖

-Beni niye öldürmüyorlar?

-Sen bari öyle düşünme.

-Durduk yere, suçsuz yere insanlar öldürülüp çukurlara atılır mı yahu? Senin aklın alıyor mu?

-Elbette hayır; benim de aklım almıyor… İnsanlar nasıl böyle çukurlara…

-Sus... Tamam, tamam, duyan filan olur.

❖

Gözlemci olarak çukura biraz daha yaklaşıyor. Vali ve savcı rahatsız oluyor. Projektörler ne kadar da güçlü; sanki bir ceset görür gibi oluyor. Kendine gülüyor, umutsuz mu yoksa? Hayır! Çok emin.

❖

Savcı polislere emniyet şeridinin etrafındaki insanları gösteriyor. Sanki herkes içeri düşecek gibi. Sanki çember biraz daha daralıyor gibi. Derin bir nefes alıyor; bir daha. Kravatını, valiye çaktırmadan gevşetiyor.

❖

Polis biraz daha geriye itiyor. Emniyet şeridi avuçlarını iyice terletmiş.

❖

Çavuşun iki eli, pelüş yakasında. Sarsıyor. Öfkeden yüzü pancar gibi; damarları çatlayacak. "Katil misin ulan sen?" diye bağırıyor. Değilim, diyemiyor. Donmuş. Ne desin? Uygun sözcükleri bulamıyor. Gözün nerede? Nereye bakıyorsun? Aklın nerede? Sarsıyor. Kafa atmak geliyor bir an; vali, savcı, baro başkanı geliyor aklına; belediye başkanını görememiş miydi? Kepçenin içindeki kuru kafada donmuştu bakışları: Sanki göz göze geliyorlar, sadece bir kafa; iskelet bir an uzanmıştı, bir an uzanmış, topraktan kurtulamayınca bir çat…

❖

Bir kadın hanesindeki yangının içinde lime lime olurken birkaç gün önce sildiği pencereye doğru kayıyor. Gece bir karanlık gibi çöküyor. Seslerden uzaklaşıyor. Kocası her an kapıdan girecekmiş gibi.

❖

"Kasete el koyun" diye bağırıyor. Savcıya dönüyor, "TRT filan dinlemem ben. Kim izin verdi bunun şeritten içeriyor girmesine?"

Olay Örgüsü: Öykü, hikâye gibi özetlenebilir bir tür olmadığı için olay ancak parça parça notlarla aktarabildi. Durum öyküsü demek yerinde olur; giriş, gelişme ve sonuç bu tür öykülerde yer almaz.

Kişiler: Failler meçhul, mefuller tanınmaz hâlde olduğu için, kişilerin tamamı ikincil hatta gölge kişiler.

Anlatıcı: 3. tekil kişi.

Dil: Basit, yalın, anlaşılır.

(Şakar, 2012, ss.40-45)

Bireysel Etkinlik

- Önce yukarıdaki öyküde kaç farklı anlatıcının kullanıldığını belirleyiniz.
- Sonra öyküde odak alınan olayın anlatıcıları neden ve nasıl etkilediğini yazınız.
- Son olarak öykünün olay zamanı ile anlatıcıların iç dünyalarında yaşadıkları zamanı karşılaştırınız.

2. Yitik Birey

Günümüz kurmaca yazarı, yoğun bir şekilde gerçeği farklı açılardan temsil etmenin yeni yollarını arayıp bulmaya çalışmaktadır (Aşkaroğlu, 2020). Çünkü bugünün dünyasında varlığın gerçekliği yerine görünüşün gerçekliğine bırakmıştır (Baudrillard, 2014). Bu gerçeklik içerisinde görünmeyi olmak biçiminde anlamlandıran bu çağın insanı için varoluş, imaj/imge üzerine kurgulanmıştır (Okuyan ve Taslaman, 2018).

Gerçeğin görüntünün temelleri üzerinde üretildiği bu çağda (Adanır, 2011)'in deyişiyle,

- ✓ Birey maddi ihtiyaçlarını teminden çok imaj ve semboller aracılığıyla bir tür psikolojik tatmin yolunu seçer (Güzel, 2015).
- ✓ Üretici konumdan tüketici konuma evrilen birey sürekli tükettiğinin daha iyisini tüketerek toplumsal statüsünü yükseltmeye çalışır (Tambaş, 2011).
- ✓ Gerçekle sahte ve gerçekle düşsel arasındaki farkı kavrayamayan birey zamanla gerçek algısını yitirmeye başlar (Baudrillard, 2011).

Bu durum, gerçeğin yitişi bireyin bitişi anlamına gelmektedir. Bu sebeple modern kurmaca eserlerde imge, sembol ve imajların baskısı altında ezilen kişiler, birey olma özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiş, cansız bir figür olarak çıkarlar okurun karşısına.

Öykü Kişileri Yitik Bireylerden Oluşan Örnek Bir Metin

YAĞMURLU KENTİN GÜREŞÇİSİ

Ufarak teferek, sıskaca, kuruca bir adam duruyordu pencerenin ardında. Pencere kapalıydı; camı, su çizikleri içinde. Dışarıdan bakan adamın yüzünü dalgalı dalgalı görürdü. Adam gözlerini kaldırmış, gökyüzüne bakıyordu. Oysa gökyüzünde görülecek bir şey yoktu.

Düpedüz yoktu. Bu ülkeye her gün, her gece, her sabah, her akşam, yağmur yağardı çünkü. Durgu durak bilmeksizin, hızlanmadan, yavaşlamadan, hele hele hiç dinmeden, tel tel, iplik iplik yağmur yağardı. Kurşun rengi şuncacık gökyüzünde bakacak ne olsun, görecek ne olsun?

Yağmur yağdığı için caddelerin asfaltları, sokakların taşları hep pırıl pırıl ışıldar, duvarlar hep tertemiz ama karanlık yüzlü olur, pencere pervazları, köşelerinden aşağı hep çizgi çizgi is bıyıkları salar, kiremit damlar hep cilalanmış gibi dururdu. Bahçeler yemyeşil olurdu ya kendi hâlinde kalsa, nasıl kalsındı ki yağmur, bacalardan çıkan dumanları hep bu yeşilliğin üzerine örterdi.

Bu kentte oturanlar, doğdukları günden öldükleri güne değin, gökyüzüyle denizi bir tek renkte bilirler, gökyüzünün -açık olsun, koyu olsun, gene de mavi- olabileceğini, denizin de ona uyarak koyu maviden açık yeşile dek akla gelebilecek her türlü renge girip çıktığını; kırmızı, mor, sarı bile görünebileceğini, ancak, dünyayı gezmiş görmüş kişilerden öğrenirlerdi. Hele bunların anlattığına göre başka gökyüzlerinde parıl parıl ışıyan sarı -sarımsı, akımsı, kırmızımsı- bir güneş olurmuş gündüzleri. Geceleri ay, sürü sürü, türlü türlü yıldızlar görülürmüş bu göklerde. Bu kentten çıkmayanlar ise bu güneşi de hiç görmemişlerdi, ayla yıldızları da… Gerçi, öğrenirlerdi okullarda, güneşin aydınlığını verdiğini. Onların günü ise, gökyüzleri gibi, denizleri gibi, kurşun rengi, daha doğrusu, kurşunumsu bozumsu bir renkti.

İnsanlar bu kentte rengi yalnız deniz teknelerinde görürlerdi. Sandallar, mavnalar, gemiler, sarı, kırmızı, yeşil, mavi, mor, akla geldik, düşünüldük her türlü renge boyanırdı yol yol, öyle salıverdi denize.

Yağmur durmadan yağdığı için kediler köpekler, hele hele tavuklar, hiç dışarda dolaşmazdı. Çıkıp tüyün teleğin sırılsıklam ıslansın diye gezilir miydi hiç? Akılsız kediler, köpekler, tavuklar da vardı elbet. Onlar çıkar, ıslanır, sonra da hastalanır, yataklara düşerlerdi. Bir kazlar vardı, bu yağmurun altında gezmekten hoşlanan. Onar yirmişer, kanatları, kuyrukları, birbirine değe değe dolaşırlar, yerin biraz üstünde salınan ayaklı bir buluta benzerlerdi. Bu bulutun üzerinde de uzun boyunları kavaklar gibi ırganır, gagaları, neredeyse, bu boyunlara bağlı değilmiş gibi açılır kapanırdı. Ama kaz sürüleri tek tük görülürdü; saçak altlarında, duvar diplerinde küskün küskün oturan köpekler, kediler ise pek çok…

Bu kentte, sokakta gezen herkes şemsiye kullandığı için, dışarıdayken de dışarıdayken de şemsiyeler hiç kapanmadığı için, ana caddelerde adam boyunda bir dalgalı örtü gerilmiş gibi olurdu yerle gök arasında. Bu örtü ancak otobüslerin, tramvayların, evlerin, dükkanların, iş yerlerinin kapısında, çekilir, gerilir, yutuluruverirdi iki dudak, iki çene, iki silindi arasına sıkışmış gibi…

Gene bu yüzden her evde, şemsiye, papuç kurutma gözleri, bu gözlerde biriken suları akıtacak küçük oluklar olurdu.

Daha önemlisi, gene bu yüzden, sabahları uyanan adamlar, başka kentlerde oturanlar gibi pencerelere, kapalı kepenklere, pancurlara koşup "Hava bugün nasıl acaba?" diye heyecanla ya da sıkıntıyla gökyüzüne bakmaz yahut yattığı yerde, perdelerden sızan, pencerelerden duvara vuran ışığa bakıp, kimi zaman da arabaların tekerlek seslerine kulak verip yağmur mu yağıyor, kar mı, hava kuru mu, güneşli mi, diye kestirmeğe kalkmayı akıllarının köşesinden bile geçirmezlerdi. Bu kentte yaşayanlar, havanın nasıl yağmurlu olacağını bildiklerinden ne ışığa bakar

ne de sese kulak verirlerdi. Doğdukları günden bu yana, bunların hiçbiri değişmemişti ki…

Bu kentin insanları, yağmura tutulma korkusu nedir bilmez, havanın açmasını beklemezlerdi ya, içlerinden yalnız bir tanesi onlara benzemezdi. Bu adam, pencereden gökyüzüne bakan bu adam… Bu adamın kimi kimsesi de yoktu. Kentin iş kesimindeki koca koca yapılardan birindeydi iş yer; oraya gider, gelir, evine kimseyi çağırmazdı. Gelmeyeceklerini bilirdi çünkü. Kendi de eşinin dostunun evine pek gitmezdi, üst üste çağrılmadıkça. Sessiz bir adamdı bu. Bir tek kusuru vardı. Eşi dostu da bu yüzden, yalnız bu yüzden tedirgin olurdu.

Bu kentten çıkıp dünyayı gezmemişti gezmemesine, başka gökyüzleri görmemişti ama güneş üzerine söylenenleri dinlemiş, okumuştu. Susar susar, "yarın sabah…" diye söze başlayacak olurdu; yanındakiler de "ya, ya…" deyip kaçarlardı hemen yanından. Bilirlerdi çünkü arkasından ne geleceğini. Hoş, bu yüzden, adam çoğu zaman sözünü bitirmezdi bile.

"Yarın sabah, gökyüzünde, hani, güneşi görecek olsanız ne yaparsınız?" deyip diyeceği de bu kadardı yani. Diyecek zaman bıraksalar…

Tutturmuştu işte. Güneş çıkıverecek, kendini gösteriverecek diye… Oysa hep bildikleri şeydi. Güneşin çıkması, yağmurun durması, bulutların açılması demekti; doğdukları günden bu yana bildikleri gökyüzünün değişmesi, şemsiyelerin kapanması, kurutma odalarının kullanılmaması, daha kötüsü umutla umut kırıklığının içlerinde baş göstermesi demekti. Taşların, duvarların, kiremitlerin kuruyup parıltılarını yitirmesi, dumanların yeşilliğin üzerine inecek yerde göğe ağması demekti. Olacak şey miydi bunlar?

Bu tedirgin edici takınığa, saplantısı olmasa, adamın arkadaşları, tanıdıkları, ona bir yakınlık gösterirlerdi ya, şimdi söyleyecek o "yarın sabah…" sözlerini birazdan söyleyecek, diye keyifleri kaçardı.

Adam evine gelir, yıkanır, dişini fırçalar, yatağına yatardı; kitap okurdu, cigara içerdi. Uyuya kalırdı sonra.

Ama o alışılagelmiş bozumsu kurşun rengi, ya da kurşunumsu bozumsu renk, ışık olup, odasına dolup, sabahın eriştiğini haber verince…

Kendini tutamaz, çılgınlık olduğunu bile bile, yatağından kalkar, pencereye gelir, yağmurdan çizik çizik olmuş camın ardından gökyüzüne bakar.

Dışarıdan bakan birinin dalgalı dalgalı göreceği yüzünde, merak izi bile bulamayacağı, umut izi bile sezemeyeceği yüzünde, salt gözleri canlıdır sanki adamın. Gökyüzüne bakar. Bugün belki güneş çıkmıştır diye, çıkacaktır diye. Bugün olmazsa yarını var bunun, daha öbür günü var. Ama pencerenin önüne geldiğinde, geldiğinde, kesinlikle bildiği şu oluyor: Güneş bugün de çıkmayacak, görünmeyecektir…

Oysa, daha yatağındayken, ışığın farkına varmadıkça, pencereye gittiğinde güneşi görebileceğini nasıl aklına getirir bu adam? Daha önce de söyledik.

Tuhaflıkları gariplikleri var bu kişiceğizin… Umudu bile çıkarmadan, biraz da alıkça, gönlünde beslenip duruyor…

(Karasu, 1999, ss. 82-92)

Bireysel Etkinlik

- Önce yukarıdaki öyküyü kişi odaklı okuyunuz.
- Daha sonra öykü̈deki kurmaca kişilerin özelliklerini belirleyip *El Empleo* adlı kısa filmdeki kurmaca kişilerle karşılaştırınız.

Okur İçin

3. Çoğul Bakış Açısı

Teknoloji çağında, özellikle iletişim ve haberleşme alanındaki gelişmeler ister istemez birtakım anlama sorunlarına yol açmıştır (Horzum, 2011). Çünkü göstergeler yoluyla aynı anda milyonlarca hatta milyarlarca insana çeşitli içerikler taşınabilmektedir. Taşınan bu içerikler sayesinde kişilere bir anlam sunulur (Özgür, 2006). Bakış açısı problemi de tam olarak burada başlar. Sunulan bu anlamı her birey kendi bakış açısına göre zihninde yapılandırır.

Bakış açısı, bireylerin duruş noktası ile ilgilidir. Bu duruş noktası da dünya görüşlerine, duyuş ve düşüncelerine göre değişir (Gündüz, 2012).

Öznenin bakış açısı sebebiyle Kurmaca bir eserin farklı okumalara açık olması, bir zenginlik olarak görülebilse de bu durum metinsellik ölçütlerinden amaçlılık açısından bir problem oluşturmaktadır. Çünkü bir eser kurmaca da olsa nihayetinde belirli bir amaca hizmet etmesi için yazılır (Stevick, 2017). Bu sebeple günümüz kurmaca eserlerinde bu problemi aşmak için günümüzde yazarlar kendi içinde tutarlığı olan kurmaca bir dünya inşa ederlerken çoğul bakış açısından istifade ederler.

Çoğul bakış açısı, gerçekliğin perspektife göre değişen çok yönlü ve kompleks doğasından hareketle anlatıda merkezi bir bilinç yerine çok yönlü bilincin devreye sokulmasıdır (Tekin, 2001).

Sazyek (2015)'e göre çoğul bakış açısını çoğul anlatıcı ile karıştırmamak gerekir. Çoğul bakış açısında anlatım figür olmayan anlatıcıda kalmaya devam eder. Oysa çoğul anlatıcılık, içeriğin belirlenmiş bölümlerinde anlatıcılığın figürler arasında dönüşümlü olarak yüklenilmesi şeklinde uygulanan bir tekniktir.

Çoğul Bakış Açısıyla Kurulan Örnek Bir Metin

DAYANIŞMA

Durup baktım onlara.

Gece, tenha sokakta, bir dükkânın kepenginin önünde çalışıyorlardı.

Kepenk ağırdı: Demir bir kazıkla kaldırmaya çalışıyor ama beceremiyorlardı.

Tek başına tesadüfen geçiyordum oradan. Yardım etmek için ben de tuttum demir kazığı. Yer açtılar.

Uygun zamanda hareket edilmiyordu; "Hoo-op!" diye bağırdım. Sağımdaki arkadaş koluma bir dirsek atıp alçak sesle, "Sus!" Ne yapıyorsun, deli misin? Duysunlar mı istiyorsun?" dedi.

İstemeden oldu, der gibi başımı salladım.

Biraz uğraşıp terledikten sonra kepengin altından geçebildiğimiz kadar kaldırdık. Elime bir çuval tutuşturdular. Eşyaları getirip içine atıyorlardı.

"Adi polisler gelmesin de!" diyorlardı.

"Gerçekten, ne adidir şu polis milleti?" diyordum. "Sus! Dışarıdaki ayak seslerini duymuyor musun?" diyorlardı ara sıra. Korkuyla kulak kabartıyordum. "Yok canım, onlar değil." diyordum.

"Hiç beklemediğin anda gelir onlar." diyordu biri. Başımı sallıyor ve "Hepsini gebertmek lazım!" diyordum.

Sonra dışarı bakıp gelen giden var mı diye dönemece bakmamı istediler. Gittim.

Dışarıda, dönemeçte duvara sürtüne sürtüne, köşelere gizlenerek izleyen birileri vardı.

Ben de geçtim yanlarına.

“Yanımdaki, “Şu aşağıdan, dükkânların oradan gürültüler geliyor.” dedi.

Başımı uzatıp baktım.

“Çek başını, salak, bizi görürlerse yine kaçarlar,” diye fısıldadı.

“Bakıyordum.” Diyerek özür diledim ve duvara yapıştım.

“Görünmeden çevrelerini sarabilirsek hepsini kapana kıstırmış oluruz.” dedi bir başkası.

Ayaklarımızın ucuna basa basa sekerek, soluğumuzu tutarak hareket ediyorduk. Arada bir, parlayan gözlerle birbirimize bakıyorduk.

“Kaçamayacaklar!” dedim.

“Nihayet suçüstü yakalayacağız onları.” dedi biri

“Zamanı gelmişti.” dedim.

“Serseri itler, dükkânları böyle soyuyorlar işte!” dedi bir başkası.

“İtler, itler!” diye tekrar ettim hiddetle.

Bakmam için beni biraz öne iteledi̇ler. Kendimi dükkânın içinde buldum.

“Artık bizi yakalayamazlar.” dedi biri, çuvalı sırtına alırken.

“Çabuk! Arka kapıdan kaçalım, burunlarının dibinde yok olalım.” dedi bir başkası.

Hepsi zaferle gülümsüyordu. “Apışıp kalacaklar.” dedim.

Arka kapıdan sıvıştık.

Hepsi bir ağızdan, “Bir kez daha dalgaya getrdik aynasızları” diyorlardı.

Bu sözden sonra önce "Dur! kim var orada?" anonsu duyuldu. Sonra ışıklar yandı. Betimiz benzimiz atmıştı. Ele ele tutuşup yere uzandık. Dibimize kadar geldiler ama bizi göremeyip geri döndüler. Yerimizden kalkar kalkmaz tabana kuvvet kaçtık. Kaçarken "Başardık, başardık!" diyordu birileri. Ben bir iki tökezleyince arkada kaldım.

Birden polislerin arasında buldum kendimi. "Koş da yakalayalım şunları!" dediler. Hep birlikte koşarak takibe koyulduk hırsızları. Sen şu yöne, ben bu yöne derken bayağı yaklaşmıştık hırsızlara. Bu arada ben birinin peşine takıldım. Tam yakalamıştım ki, "Aferin, kaçmayı başardın! Şu taraftan gidip izimizi kaybettirelim." dedi, takip ettiğim kişi. Bir süre ara sokaklarda döndük durduk. Bir ara kendimi çıkmaz bir sokağın başında buldum. O sırada yanımdan geçen biri, "Gel, şu yöne sapalım! Fazla uzağa gitmiş olamazlar." dedi. Bir süre peşinden gittim.

Sonra takibi bıraktım. Yorulmuş, terlemiştim. Çevremde de kimse kalmamış; bağırtı çağırtı kesilmiş, el ayak duyulmaz olmuştu. Elim cebimde durdum, tek başıma rastgele dolaşmaya başladım.

(Calvino, 2017, ss. 25-27)

Bireysel Etkinlik

- Önce bakış akışı odaklı okuyarak öyküde kaç farklı bakış açısının kullanıldığını yazınız.
- Daha sonra öyküde bir bakış açısından diğerine nasıl geçiş yapıldığını belirleyiniz.
- Son olarak öyküdeki bakış açısı, anlatıcı ilişkisine değininiz.

Drama Çalışmasına Yönelik Örnek Metinler

Metin 1. Bilinç

Dükkânları açmamışlar bugün.
İki kişi geliyorlar, iki yeni yetme, sağcı ya da solcu (çünkü amaç bir, yollar ayrı)
"Yarın dükkânı açmayacaksın" diyor, esnaf da açmıyor dükkânını.
Sonra öte yandan devlet yetkilileri duyuruda bulunuyorlar.
"Açacaksınız dükkânlarınızı" diyorlar. Kimi esnaf açıyor, kimi esnaf açmıyor.
Dükkânları açtıklarında, bir hafta sebze, meyve, et, yağ, süt, peynir almayacaksın ki
Esnafın aklı başına gelsin. Efendilerinin kim olduğunu anlasın. Kimden korkmaları gerektiğini anlasın.
Ama nerde bizde o bilinç!
Korku dağları beklermiş.
Tanrı'dan korkmayan esnaf da demek bir şeylerden korkarmış da biz bilemezmişiz.

(Edgü, 2004, s. 11)

Metin 2. Bencil

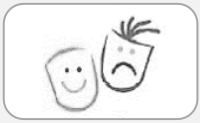

Kendim için konuşmuyorum, ben et yesem ne olur, yemesem ne olur?
Yiyeceğimiz kadar yemişiz biz. Ama çoluk çocuk var. Bebeler var. Hadi eti bir kıyıya koyalım, portakal da yemeyelim, giysi de almayalım, kitap, gazete de okumayalım.
Ama eczaneler… Nezleyim. Üç eczaneye gittim. Üçü de kapalı. Burun damlamı nereden alacağım? Hadi benimki nezle önemsiz, kendiliğinden geçer ama ya kalp hastaları? Diyelim ki kalbim rahatsız. *Trinitrin*'e ihtiyacım var. Nereden bulacağım *Trinitrin*'i. Hoş, eczaneler açık olduğunda da yokmuş. Geçende bir paket pamuğu bile zor buldum. Bugün canım sucuklu yumurta istemişti. Evde yumurta var ama sucuk yok. Bakkallar kapalı. Ankara pazarı bile kapalı. Gel de bul sucuğu?
Neyse yarın yeriz biz de…
Tabii, canım yarın da sucuklu yumurta isterse.
Ve dükkânlar açık olursa…
Ve dükkânlar açık olursa…
Ve tabii yağ…

(Edgü, 2004, s. 40)

Metin 3. Kaygılı

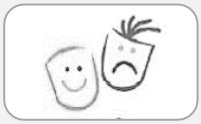

Nasıl anlatayım bilmiyorum, kar yağıyordu ve ben alışveriş için çarşıya çıkmıştım. Çarşı, nasıl denir, in-cin top atıyor, derler ya, işte öyle gibiydi sanıyorum. Yani kimseler yoktu ortalıkta sanki. Sanki sokağa çıkma yasağı konulmuştu da belki benim bundan haberim olmamıştı. Olabilir mi? Sanırım, olabilir. Çünkü olmayacak çok şey oluyor günümüzde. Bunlardan biriydi çarşıda karşılaştığım durum. Kıyma mı alacaktım ne, kasaba uğradım, kapı duvar. Manava gittim, kapı kapalı. İttim ittim açılmadı. Herkes de bana bakıyordu sanki. Yani çok az kişi. Ama olsun, bana bakıyorlardı, sanki benim bilgisizliğime şaşırıyorlardı. Kim bilir, belki de benimle eğleniyorlardı.

Ne oluyordu?

Dur, bir gazete alayım, dedim. Gazeteci de yerinde yoktu. Anlaşılan bugün bir şeyler oluyordu. Ama neydi? Kime sorabilirdim? Hiç kimseye. Çöpler de toplanmamıştı. Etraf pis pis kokuyordu. Acaba çöpçüler grev mi yapmışlardı? Olabilir. Niçin olmasın?

Hem hiç olmadı mı? Peki, dükkânların kapalı olmasına ne demeli? Çöpçüler grev yaptıysa onlara ne?

Neyse ne, ben de evdeki makarnayı haşlayıp yerim. Her gün et yemek, gazete okumak gerekmiyor ya. Ama olup bitenleri nereden öğreneceğim? TV mi?

Güvenim yok. Radyo mu? Aynı şey. Hem Radyom yok.

Sonra, yarın da kapalı olursa dükkânlar? Ya öbür gün de. Ya daha öbür gün de.

Ya hep kapalı olur ve bir daha açmazsa dükkânlar, bakkallar, fırınlar, kasaplar, manavlar?

Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz? Nereye gideceğiz?

(Edgü, 2004, s.22)

Kendilerini ‘devrimci’ olarak tanımlayan örgüt üyelerinin bir eylemi sonucu 14 Şubat 1980 Perşembe günü, İstanbul’un birçok semtinde dükkânlar kepenk açmadı. Yazar *Yazmak Eylemi* başlıklı bu eylemi 101 değişik metinde dile getirdi. Yazarın bu eylemi farklı bakış açılarıyla kurguladığı örnek üç metin yukarıda sunulmuştur. Drama çalışmasında sizlerden önce bu eylemi sırasıyla umutlu, patavatsız ve öfkeli bir insanın bakış açısıyla kurgulamanız istenmektedir. Sonra kurguladığınız bu üç metni farklı ortamlarda (aile, arkadaş, sınıf vb.) canlandırmanız gerekmektedir.

4. Yapı

Elektronların spin hareketleri (kendi ekseni etrafında dönme) maddelerin manyetik alan etkisi göstermelerinin en büyük sebeplerinden biridir.

Spin hareketlerinin bir bölümü saat ibresi yönünde (pozitif spin hareketi), bir kısmı ise saat ibresine ters yöndedir (negatif spin hareketi). Bu hareketler sayı olarak eşitlendiğinde, birbirlerinin etkilerini yok ettikleri için dışa karşı bir manyetik alan oluşturmazlar. Bu hareketler sayı olarak farklılık gösterdiğinde ise dışa karşı bir manyetik alan özelliği gösterebilirler (Ülker, 2020). Örneğin bir bakır cisim mıknatısın çekiminden etkilenmez. Çünkü bakırı oluşturan elektronların spin hareketleri sonucu bir çekim alanı oluşmaz fakat demir bir mıknatısın etki alanına girdiğinde düzensiz olan manyetik alan düzenli hâle gelerek bir çekim etkisi oluşturur. Hatta oluşan bu çekimin sonucunda mıknatıs tarafından çekilen demir mıknatıs özelliği gösterir (Çelik, 2016). Bu bilgilerden hareketle modern kısa öyküde kurmaca kişilere bakıldığında asli kişinin bir mıknatısın N-S kutupları gibi karşıt özellikler gösteren öykü kişilerine sürekli çekim uygulayarak bu kişileri dönüştürüp değiştirmeye hatta kendine benzetmeye çalıştığı söylenebilir. Bu değişim-dönüşüm sürecinde kişiler arasında yaşananan çatışmaya yapı denir.

Yapı kavramı ile kurmaca dünyada yer alan kişi ya da figürlerin birbirleriyle ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan her türden çatışma kastedilmektedir (Gündüz, 2012). “A” ile temsil edilen asli kişi ile “B” ile temsil edilen tip arasında yaşanan çatışma ne kadar güçlü olursa çatışmanın alanı da o kadar genişler. Genişleyen bu alanda üçüncü ve dördüncü kişiler de

çatışmanın parçası olur. Bu durumu yine manyetik alan üzerinden örneklersek bir çivinin önüne çok sayıda iğneyi yerleştiğimizde çivi ile iğneler arasında herhangi bir etkileşim yaşanmaz. Güçlü bir mıknatısı çivinin arkasına bıraktığımızda, çekim etkisine kapılan çivi mıknatısa yapışmakla kalmaz, mıknatıs özelliği kazanarak iğneleri kendine çekmeye başlar.

Çivinin mıknatıs özelliği kazanması gibi kurmaca dünyada asli kişinin müdahalesi sonucu değişip dönüşen tip de önce yaşanan çatışma sonucunda asli kişi olma hüviyeti kazanır. Sonra tip özelliklerinden sıyrılıp asli kişi olarak üçüncü ve dördüncü kişileri çatışma ortamına çekmeye çalışır, bu kişileri değişim ve dönüşüme zorlar.

Manyetik Alan Örneğine Yönelik Görsel

Yapıya Örnek Metin

KEYFEKADER KAHVESİ

Şimdi

Azer, hepi topu on adımlık odanın ortasında diz çökmüş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Odanın tek penceresinden içeri sızmaya çalışan ışık, çuha masa örtüsünden bozma kalın perdede eriyip kayboluyordu. Yıllarca yatak niyetine kullandığı yayları bozuk somya, kapının önüne doğru çekilmiş, kahveye yenisi alınınca ustasının verdiği plastik masayla iki sandalye yere yuvarlanmıştı. Masa ve sandalyelerin yere değen kısımları, karanlıkta bile, üzerine ay doğmuş kaya parçaları gibi parıldıyordu.

Azer'in bir elinde kırık bir kahve fincanı, diğer elinde ise tüm zemini kaplayan kana bulaşmaması için karnına doğru bastırdığı uzun, siyah saçları vardı. Sanki Feyza'nın saçları kana değerse her şey bir daha geri döndürülemez hâle gelecekti. Sanki pozisyonunu koruyabilirse hava kararmadan önce bir mucize olacak, oda on iki yıl önce Azer'in tedirgin adımlarla kapısından içeri girdiği, boş, tüm uğursuzluğundan, kötülüğünden uzak eski hâline börünüverecekti. Sanki son bir haftada burada yaşananlar hiç yaşanmayacaktı. Tavandan gelen çatırtılarla irkildi. Karanlığa alışmış gözlerini hızla odanın içinde gezdirdi. Gözü karşı duvardaki tahta raflarda dizili kapanmış kahve fincanlarına takılınca dişlerini sıktı, karın boşluğunda onlarca minik bomba patlıyor gibiydi. Nereden geldiği belli olmayan bir rüzgâr, perdeyi bir anlığına dalgalandırınca duvarda yılan gibi hareket eden çatlaklara dikkat kesildi. Kollarında yatan ölü bedene duyduğu aşk ve karşı konulamaz vicdan azabı olmasa çoktan kaçıp uzaklaşırdı buradan. Duvardaki çatlaklar olağanüstü bir hızla birbirlerini kovalarken; Azer sonsuza kadar değişmeyeceğe benzer bir tembpoyla öne arkaya salınırken bir Kadirî dervişi gibi hep aynı sözleri mırıldanıyordu.

"Hava kararmadan, duvarlar konuşmadan, fısıltılar gelmeden"

"Hava kararmadan, duvarlar konuşmadan, fısıltılar gelmeden"

"Hava kararmadan, duvarlar konuşmadan, fısıltılar gelmeden"

Önce

Azer kahveye küçük yaşta çırak olarak verilmişti. Madalyonun bir yüzü hep o bildiğimiz hikâye işte, "Okumaya gönlü yok" diye tutturan babası annesinin itirazlarına kulak asmayıp elinden tuttuğu gibi onu Kemal Usta'nın yanına getirmiş, mahcup bir edayla "Eti senin kemiği bizim usta" diyerek bu garip huylu adamın yanına bırakmıştı. İri, kemikli ellerini Azer'in omuzlarına bastıran Kemal Usta, "Merak etme sen" diyerek babasının gönlünü ferahlatıp uğurlamıştı. Baş başa kaldıklarında ise baştan ayağa Azer'i süzerek "Bu sözümü bir

kenarı yaz çocuk, Kemal Usta'nın yanında çırak olmak her babayiğidin harcı değildir. Allah kısmet eder de devam edersen bugünü asla unutmayacaksın" demiş ve eklemişti: "Kahveci olacaksan kahveni asla yarım bırakmayacaksın, hadi bakayım, iç bitir önündekini; sonra da şu masadan boşları kap gel"

O gün cebine biraz para sıkıştırılıp erkenden evine yollandı Azer. Ertesi günden itibaren Keyfekader'de garson olarak işe başladı. Kemal Usta'nın tavırlarında, çipil çipil bakan gözlerinde bir gariplik olduğunu daha o günlerde sezse de babasının korkusundan işini hiç aksatmadı. Birkaç ay sonra anne babasıyla küçük kız kardeşi sarhoş bir sürücünün kullandığı arabanın altında kalarak can verince gidecek başka yeri de kalmamıştı zaten. Cenazelerin teslim alınıp defnedilmesine, mevlitlerinin okutulup helvalarının yapılmasına kadar her işe koşturan Kemal Usta, kahvenin arka tarafındaki küçük odacığı kalması için ona verince; Azeri, ustasına ve kahveye alışıp onlara kendini adamaktan başka yol olmadığını anladı.

Her gün sabah ezanıyla kalkıyor, kahveyi silip süpürüyor, bir gün önce ustasının talimatıyla kapatıp ocağın üzerindeki rafa koyduğu fincanları yıkayıp temizliyor, sonra ustasının gelmesini bekliyordu. Bütün gün gelen müşterilerle ilgileniyor; çay, kahve servisi, boşları götür, bulaşıkları yıka derken akşamı ediyordu. Bir günü ötekinden farklı kılan tek şey Kemal Usta'nın seçimleriydi. Ustası her gün iki ya da üç kişiyi seçerdi. Azer de belirlenen kişilerin kahvelerini içmesini bekledikten sonra boşlarını alıp ocağa götürür, kapatır; üç kere saat yönünün tersine çevirdikten sonra rafa koyardı. Kemal Usta anlatana kadar bu garip olaya neden alet olduğunu, ustanın bu fincanlarla ne yaptığını sormadı. Galiba ustanın vaktinden önce sırrını paylaşmasının sebebi de Azer'in merakını gizleyip dilini tutabilme yeteneğiydi.

Omaz olsaydı öyle yetenek!

Kemal Usta ona el verdiğinde tam üç yıldır Keyfekader'de çalışıyordu. O zaman anlaşıldı ki, ustanın ustalığı, gizemli

tarafları kahveciliğinden değil fal ilmindeki maharetinden geliyordu. Kahve falının asırlardır Anadolu'da devam eden bir çeşit büyücülük geleneğinin bir uzantısı olduğunu söylüyordu. Falina baktığı insanların geleceğini görmek değildi mesele; gizli tılsımlar, büyülü sözlerle yeniden yazmaktı aslında. "Rüyaları nasıl yorumlarsan öyle çıkarmış." Sözü safsata değildi; üstelik bu söz rüyalarla sınırlı da değildi.

"Bizim işimiz sadece fal bakmak değil, biz kaderi yeniden yazanlarız. İstersek küçük bir dokunuşla bir adamın hayatını baştan başa değiştirebiliriz. Alelade bir adamın falında piyango görmek istersem, gerekli ayarlamalarla görürüm; böylece onu bir anda zengin ederim. Bir milyoneri iflas ettirmek de benim için an meselesidir." diyordu usta. Başlarda duyduklarının gerçek olduğuna ihtimal veremese de geçen yıllar boyunca edindiği tecrübelerle bu tehlikeli ilme önce talip sonra hâkim oldu. Fal ilmini öğrendikten sonra geceleri ocakta ustasıyla birlikte fal ilmine bakmaya, insanların hayatlarını değiştirmeye başladı. Mucizeler bile tekrar ede ede sıradanlaşır. İsrailoğullarının gökten helvaya alışmaları gibi Azer de bir süre sonra yeni hayatına alıştı. Kemal Usta'nın sapkınlıklarına, sırf eğlenmek için yaptığı küçük kötülüklere tahammül edebilirdi. Böylece yaşayıp ölebilirdi. Çünkü insanların kaderini elinde tuttuğu hissi garip bir şekilde onu hırslarından arındırıyor, gündelik hayata ilgisini azaltıyordu. Azer, ustası Kemal gibi yalnız yaşayıp fal bakabilir, ustası ölünce bir süre hayatına devam edip yalnız ölebilirdi. Feyza hayatına girmeseydi eğer…

Aşağı mahalledeki okula yeni atanan genç öğretmen Feyza'ya, görür görmez aşık oldu Azer. Feyza, kaderinden habersiz, her sabah okula gitmeden önce kahveye gelip Keyfekader'in Haliç'i tepeden gören manzarasını izleyerek açık çayını içiyor, ona çok yakışan yanağındaki benle oynarken çantasından çıkardığı notları okuyordu. O önündeki notlara dalmışken Azer, büyülenmiş gibi Feyza'yı izliyor; elindeki kâğıt talihli bir rüzgârla yere düşsün, Azer de koşup kâğıdı havada yakalasın, Feyza bir çay daha istesin, aklına yalnızca kahveci çıraklarının bilebileceği bir soru

takılsın, hesabı ödemek için ayağı kalktığında tökezlesin, Azer seri bir hareketle onu yakalasın, göz göze gelsinler, bu kısır döngüden kurtulabilsinler diye dualar ediyordu.

Sonunda Feyza'nın ona gülümsediği binlerce ihtimali en ince ayrıntısına kadar düşünmek tek meşgalesi olmuştu. Feyza'ya kahve ikram ettiği ilk gecenin sabahında onun falına bakacağını, aslında kahveyi de sırf bu yüzden içirdiğini kendine uzun bir süre itiraf edemedi. İtiraf ettiği gün, "Ne olmuş sanki?" Kim sevdiği kadını kendine aşık etmek için maharetini kullanmaz ki?" deyip içinden sıyrılıverdi. Feyza ise Keyfekader Kahvesi'nin çırağına gönlünü nasıl kaptırdığını hiç anlamadı. Kendisine her fırsatta çıkışan yakın arkadaşına, "Gönül ferman dinlemiyor Leman" diyordu.

Bir Hafta Önce

Kemal Usta bir sabah erkenden, Azer'i İstanbul'un öbür ucuna kadar kahve almaya göndermesiyle başladı her şey. Aşk ve kahve falının bir ortak noktası olduğunu öğrenmişti Azer. Her ikisi de insanı etrafına karşı ilgisizleştiriyor, yalnızca kendi varlığını dayatıyordu. Azer için tek bir gerçek kalmıştı ve tek bir gelecek: Feyza. Kemal Usta ise bu durumdan elbette hoşnut değildi. Azer, ustasının kahve siparişini getirirken Feyza ile evlendiği günün hayalini kuradursun, Kemal Usta ile karşılıklı oturmuş, tatlı tatlı Azer'i çekiştiriyorlardı. Kemal Usta'nın deyimiyle 'kara sevda dâhil her derde deva taze kavrulmuş sabah kahvesi' eşliğinde…

Azer, Feyza için önemsiz olan bu kahve muhabbetini ancak iki gün sonra öğrenebildi. Duyar duymaz başından aşağı kaynar sular döküldü. Birkaç haftadır ne zaman başını çevirse Kemal Usta'yı kendisine bakarken yakaladığını, ustanın her fırsatta kendisine kinayeli sözler söylediğini, Feyza ile artık dillere destan olan aşklarından rahatsızlığını ima ettiğini, kendisine karşı tavırlarının tahammülsüz ve olağandan sert olduğunu fark ediverdi. Feyza'yı alelacale okula uğurladıktan sonra hışımla

kahveye geri döndü. İçeride Kemal Usta ile lak lak eden iki ihtiyardan başka kimse yoktu. İhtiyarlara aldırmadan,

"Ne yazdın usta, söyle çabuk!" diye bağırarak ustasının karşısına dikildi.

Şimdi Kemal Usta'nın sert tavırlarından eser kalmamış, torunlarına hikâyeler anlatan aksakallı bir dede kadar yumuşak başlı oluvermişti. Gözleriyle misafirlerini işaret ederek, "Azer, sen benim odaya geç; ben misafirlerimi uğurlayıp geliyorum." dedi. Azer laftan anlayacak hâlde değildi. Misafirlerin önündeki kahveleri alıp lavoboya fırlattı.

"Onlar da şimdi gidiyorlar işte usta! Cevap ver bana!" dedi.

Deliye dönen Azer'in öfkesinden korkan iki ihtiyar, apar topar veda edip dışarı çıktılar. Kemal Usta abartılı hareketlerle sakin olmaya çalıştığını ima ederek, sıktığı dişlerinin arasından;

"Yaptığın saygısızlığı, pirimiz Şeyh Şazeli'den bu yana hiçbir çırak ustasına yapmadı Azer. Sen…"

"Uzatma Kemal Usta, Şazeli de ustalığın da umrumda değil. Feyza'ya ne yazdın dedim sana?"

"Fal ilminin ilk kuralı, ustana karş…"

Azer, daha fazla konuşmasına müsaade etmeyip ihtiyarlar çıktığından beri sıkılı duran yumruğunu savurduğu gibi ustasını yere serdi. Kemal Usta şaşırmıştı. O da bağırmaya başladı: "Sana da aşkına da başlatma lan! Sen kimsin de aşık oluyorsun. Ne aşkı? Sana her şeyini bu ilim verdi. Ben verdim. Bana nankörlük yaparsan, her şeyi verdiğim gibi almasını da bilirim. Ne aşkı, aşkmış! Falcılığın olmasa nasıl âşık olacaktı gül gibi kız sana, onun gözünde şu telveler kadar değerin var mıydı sana öğrettiklerim olmasa! İşte sana ustandan bir nasihat daha 'Falla gelen, falla gider.' Bunu iyice belle" Azer ustasının bağrışından korktuğu için mi yoksa ona istediğini ancak alttan alarak yaptırabileceğini hatırladığından mı bilinmez sesini yumuşattı. Keyfekeder Kahvesi'nde ilk bardağını kırdığı günkü gibi uysal

bir sesle "Usta bağışla beni, çok seviyorum, aşığım. Söz bir daha seni, bana öğrettiğin ilmi ihmal etmeyeceğim. Söz ne dersen yapacağım. Usta öldür beni ama Feyza'ya ne olur bir şey yapma. Bir şey yapmadın değil mi? Bir şey yapmadım de!" diye inledi."

"Ulan it, hem falcılık yapıp hem mutlu bir yuva kurulabiliyordu da ben niye yalnızım bu boktan hayatta. Aile demek umut demektir. Umut demek, falcının hayatın parıltısına kendisini kaptırması demek… Kaderi kendi çıkarına göre değiştirmesi demek. Buna müsaade yok. Bu ilim bırak aşkı, aileye bile izin vermez. Sen sanıyor musun ki, senin anan, baban, kardeşin trafik kazasında öldüler? Yalnız kalmalıydın, fal ilmine talip olmak için yalnız kalmalı çırak. Ta ki tek meşgalesi bu olsun. Kız da ölecek. İntihar edecek. Ama bil ki sen öldürmüş olacaksın onu. Bunun başka yolu yok. Onun falına çoktan bakıldı. Kaderi belirlendi, bileti kesildi. Odanda falına baktığın fincanları koyduğun rafta duruyor; git de değiştir değiştirebiliyorsan. Anlamıyor musun aptal, bu yolun dönüşü yok, ilk kahveni içtiğin gün çizildi senin kaderin de"

Azer dehşete kapılmıştı. Kafasını tahta zemine vurmaya başladı.

Vurdu, durdu; usta diye inledi.

Vurdu, durdu; usta diye inledi.

Durdu.

Odada ölümcül bir sessizlik kol geziyordu. Kemal Usta, kendini kaptırıp söylediklerinden pişman olmuş gibiydi.

Azer ayağı kalktı.

Kemal Usta ayağı kalktı.

Azer, ustasına doğru birkaç adım attı.

Kemal Usta kıpırdamadı.

"Bu da yazıyor muydu fallarında lan?" diye bağırarak belinden çıkardığı bıçağı bir hamlede ustasının göğsüne sapladı Azer. Ardından kanlar içinde yerde yatan ustasının, can çekişirken bile sinsice sırıtan yüzüne bakmadan doğruca odasına gitti.

Odasındaki rafın üst katında birkaç tane, alt katında ise tek bir fincan kapalı hâlde duruyordu. Altına iliştirilşmiş küçük bir kâğıtla birlikte…

Ustasının el yazısını tanıdı. "Azer, son kural şu: Çırak eğitimini tamamladığında ustasını öldürmelidir. Ustasının katili olmayan hiçbir çırak, ustalığı hak etmiş sayılmaz. Üst raftaki fincanlar, geldiğinden beri sana içirdiğim kahve fincanları… Seni onlar sayesinde bugünlere getirdim. Kabul et, ben iyi bir ustayım. Ustalığının beratı da şahidi de sana fısıldayan duvarlar olacak. Çatlaklarından bu ilmin kadim ustaları, falcılığın gizli bilgilerini fısıldayacaklar sana. Bununla yaşamaya alışssan iyi edersin. Merak etme her şeyi ayarladım, kahveyi sana bıraktığıma dair bir vasiyetname yazdım. Avukatta. Cesedimi geceleyin kahvenin arkasındaki bahçeye gömersin. Başını dertten kurtarmak için kendi falına bakmayı öğrettim sana, umarım hatırlıyorsundur.

Pirimiz seninle olsun.

Ustan…"

Azer, göğsünün içinde yıllar önce filizlenen karanlığın geçen her saniye biraz daha büyüdüğünü hissediyordu. Ne yapacağını bilemez halde Feyza'nın fincanını elinden aldı. Ustasının bu fincana neler fısıldadığını öğrenmek için canını bile verebilirdi. Fincana odaklanmaya, orada yazılı olan ölüm fermanını görüp değiştirmeye çalıştı ama ne yaparsa yapsın sonun değişmediğini hissediyordu. Fincanda yazılanları nasıl değiştireceğini düşünürken duvardan gelen fısıltılarla irkildi.

Çatlakları gördü.

Fısıltılar tüm odayı kaplıyordu.

Bir Yıl Sonra

Keyfekader kahvesinin ustası Azer, ocağın yanına attığı masada bir çocuk ve bir ihtiyar adama kahve ikram etmiş, sükûnetle kahvelerini bitirmelerini bekliyordu. İhtiyar adam, kahvesinden

büyük bir yudum aldıktan sonra konuşmaya başladı: "Azer evladım, bu benim torunum, adı Hasan. Ne yaptıysak okula ayağını alıştıramadık. Aklı fikri gezme tozmada, anlaşıldı okumaya niyeti yok. Bunu senin yanına verelim, hiç yoktan harçlığını kazansın. Demem o ki al Hasanımızı, eti senin kemiği bizim. Hem teyzen de duacın olur ha!"

Azer, "Merak etme sen dede, yarın gelip başlasın" diyerek cebinden birkaç kağıt para çıkardı. Çocuğun eline paraları sıkıştırıp dede ve torunu uğurladıktan sonra fincanları kapattı, ocağa taşıdı. Eski odasına gitti. Odanın ortasında diz çöküp oturdu. Cebindeki paketten bir sigara çıkarıp yaktı. Derin bir nefes aldı. O günden beri gözünün önünden kaybolmayan siyah saçları görür gibi avuçlarına baktı.

Hava kararıyordu.

Fısıltıları bekledi.

(Ertuğrul, 2012, ss. 9-18)

Bireysel Etkinlik

- Önce yukarıdaki öyküde çatışmanın kimler arasında yaşandığını belirleyerek bu kişilerin çatışma sürecinde üstlendikleri rollere değininiz.
- Daha sonra bu kişilerin isimleri ile çatışma sürecinde üstlendikleri roller arasında bir ilişki kurunuz.
- Son olarak yaşanan çatışma sonucunda öykü kişilerinin yaşadıkları değişim ve dönüşümü yazınız.

Yaratıcı Yazma Etkinliği

Bir Yıl Sonra

……
……
I……
……
……

Sizden öykünün final kısmını yeniden yazmanız istenseydi öyküyü nasıl sonlandırırdınız?

Açıklama: Final kısmını yazarken olayların gelişim seyri ile çatışmanın boyutunu ve yönünü dikkate alınız.

Okur İçin

5. Kaotik Mekân

Felsefi terminolojide 1960 ve sonrasını karşılayan postmodern dönemde (Witham & Pooke, 2018) özne kurucu amil olma özelliğini yitiren ve dil ile kültür tarafından biçimlenen bir görünüme kavuşmuştur (Dağtaşoğlu, 2021). Özne kavuştuğu bu döneme özgü yeni görünüm yüzünden şeyler dünyasındaki belirleyiciliğini kaybederek sağa sola savrulmuştur. Yaşadığı bu savrulma sonucu özne konumunu kaybederek yerini bilinçaltı dünyasına bırakmıştır (Deleuze & Guattari, 2014).

Öznenin gündelik yaşamında tatmin edilemeyen arzular, itibarını sarsacak istekler, öfke ve korku gibi duygular, süper ego tarafından yasak, ayıp, günah vb. nedenlerle bastırılarak bilinçaltına itilir (Kale, 2015).

İd'in doyumsuz arzularını tatmine çalıştığı bu dünyada (Eagleton, 2004) ister istemez kaotik mekânlar tercih edilecektir. Çünkü bu tür mekânlar statik, istikrarlı ve yekpare değildiler. Bunun yerine sürekli bir oluşum içinde, bölük pörçük ve eklektik bir yapıya sahiptir (Yalçın, 2012). Kaotik mekânlar/da,

- ✓ Öznenin kendi yerini bulması neredeyse imkânsızlaşır çünkü mekân iç-dış özelliğini yitirmiş, mekânın belirleyiciliği ortadan kalmıştır (Jameson, 1994).
- ✓ Öykü kişilerinin zihninde aralıksız bir şekilde oradan oraya sıçrayan kaotik bir şuura dönüşür (Harvey, 2012). Bu durum mekânın denetimini zorlaştıracağı için kurmaca dünyada yeni bir çatışma alanı daha açılacak ve birey-toplum çatışması başlayacaktır (Emre, 2006).

- ✓ Kolaj mekân adı verilen yeni bir anlayış benimsenecektir. Bu yeni anlayışta daha önce yan yana gelmesi düşünülemeyen mekanların bir aradalığına şahit oluruz (Akman, 2017).
- ✓ Kolayca üretilip ortadan kaldırılan bir yapıya sahiptirler (Roseneu, 2004).

Kaotik Mekân Kullanımını Örnekleyen Metin

KARANLIK BEYAZ

Dağların yüksekliğini doğurmaktan yorgun düşmüş gibi gözüken, uçsuz bucaksız bir vadideyim. Kuşlar geçmişti üstümden, bulutlar, mevsimler, sesler ve görüntüler geçmişti. Buraya neden geldiğimi bilmiyordum, belleğim sisler içindeydim. Buraya neden geldiğimi bilmiyordum, belleğim sisler içindeydi.

Yıllar sonraydı belki, hasır şapkalı bir adam çıkıp geldi sisin içinden. Meksika purosu içiyordu sürekli. Tırnak içleri toprak doluydu. Ateşin başına oturup sırtını boşluğa dayadı. Kurt seslerinin ortasında, konuşmadan saatlerce oturduk. Güldü sonra, dişleri çamurluydu ve ağzını açınca küçük çakıl taşları düşüyordu yere, sisin içinde, yuvarlana yuvarlana kaybolup gidiyorlardı.

“Biliyor musun?” dedi. “Artık bu odaya kimsecikler gelmez sanıyordum.”

“Hangi oda?” dedim şaşırarak.

“Elini, sis denizinde yüzen dağların, vadinin ve göğün üstünde gezdirerek; “İşte bu oda” diye mırıldandı. “Bu oda.”

"Ertesi gün, ateşin başında, o odasında oturuyordu artık, benim vadimde. Bakışları kısacıktı bu adamın, biraz uzaklaşacak olsam, odasında yapayalnız kaldığını düşünerek telaşlanıyordu. Günlerce dağ masalları anlattım ona belki içinde odayı yakarım diye, ufkundan deve katırları geçen uçsuz bucaksız çöl öyküleri mırıldandım. O da korsan serüvenleri buldu nereden bulduysa, bütün sesleri içeren bir sesle, anlattı durdu. Korsanlar masallarda rastladığımız parmak çocuklara benziyordu tabii, gemiler çamaşır teknesine, denizler de üçer beşer adımlık havuzlara benziyordu. Derken, bir gece kıpırtılar gördük vadinin derinliklerinde. Beyaz bir leke, karanlığı üstümüze kürüye kürüye geliyordu. Kayboldu sonra, saatlerce görünmedi. Hasır şapkalı, bir ara, puro yerleştirdi ağzına. Ardından da bedeninin orasında burasında uzun süre çakmağını aradı. Bulunca, hızla çaktı. İşte o çakmağını böyle çakar çakmaz, iki adam dikildi tepemize. Gölgeleri göğe doğru titreyerek uzadı. Beyaz, keçi sakallıydı biri; öteki, iri gözlü ve yakışıklı.

"Bir labirent kadar karanlık bu vadi," diye homurdandı keçi sakallı. Onun kör olduğunu, ancak ertesi gün öğrenebilmiştik. Gürgen bir aşanın peşinden yürüyor, durup dağların yüzünü okuyor, yakışıklıyı çağırıp fısıl fısıl konuşuyor, o da kalemini çıkarıp söylenenleri bir deftere yazıyordu. Yakışıklının kalemi odun kadar kalındı. Boynunu büküp yazmaya başladığında, dili ıslak ve kırmızı bir mendil gibi dışarı sarkıyordu. Tartışıyorlardı kimi zaman, iki ağız esnercesine açılıp kapanıyor, sakal titriyor, eller de boşluğu gelişigüzel kesip biçiyordu. Sonunda, kör; "Peki peki, roman yazmayı yarın sürdürelim," diyordu. Böyle zamanlarda, bir köşeye çekilip çantasındaki kitapları okuyordu yakışıklı. Hüzünlü şarkılar da söylüyordu patikadan salına salına inip su içmeye gittiğinde.

Bir gün, ateşin başında mırıldanırken görmüştüm onu. Kucağında, Borges'in *Okuma Notları*'nın ikinci cildi vardı. Usulca

yaklaşıp yazdıkları romanı sordum. Yüzüme baktı bir süre, arkasını dönüp körü aradı, hasır şapkalıyla uzak bir ağacın altında konuşuyorlardı, sonra, anlatmaya başladı: Romanda bir insanın geleceğini anlatmayı tasarlamışlarmış. Kısa metin ustası kör, kurguda öyle kararsız kalmış ki, ilk yazımı bitirdiklerinde yıllar süren emeklerinin boşa gittiğini görmüşler. Çünkü, onlar kurguda oyalanırken, gerçek yaşamda var olan roman kişisi, geleceğini çoktan yaşayıp geçmişe dönüştürmüşmüş. Bu yüzden romanı yeniden yazarak geçmişi anlatmak zorunda kalmışlar. "Anlamak da anlatmak da geçmişle başlamalı belki," demiş yazar.

Gece gündüz biri yazıyor, öteki daktilo ediyormuş. Roman kişileri ilk kurgudan itibaren bağımsız yaşadıkları için birinci sayfada anlatım değişmiş. Dilin taşıdığı seslere ince hüzünler yüklenmiş. Uzay aracının gölgesinde çekişen plastik bir güvercinin kanıyla yazılan ilk tümcelerin yerini, yatakları lavanta kokan prenseslerin gözyaşlarıyla ıslanmış verev tümceler almış. Şehirlerin gürültülü çarşılarında dolaşıp duracak, kuş pislikleriyle örtülü heykellerin yalnızlığından geçecek ve üçüncü bölüme geldiğinde, "aşk için ölüme ölüm içinse her alana bakan, yırtıcı sevinçlerle dolu öyküleriyle tanınan düşçü ve tutkucu" bir yazar olması gereken roman kişisi de gerçek yaşamını bambaşka yaşadığı için yazar olamamış.

İkinci kez yazılan üçüncü bölümde bir odadaymış. Sonra, öyle çok kalmış ki orada, artık roman boyunca birkaç metreden geniş düş kuramamış. Aylar sonra, duvarları dişleriyle kemirip tırnaklarıyla kazmaya başlamış. Duvarları delmiş bir gün. Dışarı çıkmış. Ancak, bu kez öncekinden biraz daha geniş bir odada bulmuş kendini. Bulunca da yeniden çırpınmaya başlamış tabii ve iç içe geçmiş odaları yıka yıka altıncı bölüme kadar gelmiş. O bölümde son odayı da yıkmış. Toz toprak, buruşukluk ve küf toplamı hâlinde geniş mi geniş bir odaya atmış kendini. Atınca

da dağlara sardırmış hemen. Taşları dişlemeye, toprağı tırnaklarıyla kazmaya başlamış. Çünkü, kendini bu kez çok geniş bir odada sanıyormuş.

Şaşırarak baktım yakışıklıya.

"O, hasır şapkalı mı?" dedim.

"Evet" dedi.

Konuşa konuşa dudakları ve burnu uzamış, vadinin sisine gömülmüştü. Hasır şapkalıya çevirdim gözlerimi. Bir avuç tırnak gördüm önce, ağız dolusu çamurlu diş. Sonra, eller ayaklar çıktı ortaya; gözler, dudaklar. Şapkasını dizine geçirmişti, ağacın altındaydı ve yazarıyla konuşan roman kişisi olduğundan habersizdi. Yakışıklı romana dönmüştü yeniden. Birinci cildin ayrıntılarını sayıp döktükten, arka plandaki motiflerden, sözcüklerin oluşturduğu buruk müzikten ve çıkılan gerçeklikle varılan bağlantılarından söz ettikten sonra, şimdi yazdıkları ikinci cildin, körün, kendisinin ve hasır şapkalının yaşamlarını içerdiğini anlattı. Geçmişi anlatmak zorunda kalan birinci cildi izlesin ve zamanın insan beynindeki parçalanışına uysun diye, ikinci ciltte şimdiyi yazmayı düşünmüşler. Bu cilde başladıklarında, kör kör olmamışmış daha. Tam bu sırada birinci cilt toplatılmış. Siyah kamyonetler cadde cadde dolaşarak çuvallar dolusu kitabı kim bilir nereye taşımışlar? Vitrinler tekmelenip raflar yıkılmış. Yazarı gören olmamış o gün, oturduğu apartmanın merdivenleri postal ve namlularla dolup taştığında evde yalnızca yakışıklı varmış. Teslim olması için üst üste çağrılar yapılmış yazara, kitap kokusunun yoğunlaştığı her şey basılıp didik didik aranmış. Sonunda, işte yakaladık bilinciyle bu odur diyerek çatal çeneli, bükük belli, kulakları yer çekimine kapılmış bir adam çıkarmışlar televizyon ekranına. Yakışıklı, gülmüş halka gösterilen adama, gülüşü belki beş saniye, yazarın çıkıp gelmesiyle tam beş yıl sürmüş. Gözlerini nasıl yitirdiğini hiç anlatmamış, odun kılığındaki kalemini çıkarıp yakışıklının eline tutuşturarak "Hemen ikinci cilde başlıyoruz." demiş.

Belirli bir kurgu yerine yaşamın şimdisine bağlı kalan bu cildin ilk bölümü, kırlangıçların gökyüzüne karmaşık şekiller çizdiği ve saçı sakalına karışmış bir körün kapıları yumrukladığı, alacakaranlık bir akşamla başlamış. Uğultuyla sürmüş sonra. Merdivenlerin, odaların, kapı kilitlerinin ve asansör boşluklarının uğultusuyla… İkinci bölümde uğultular kesilmiş. Çünkü yazar hem birinci ciltteki hasır şapkalıyı bulmak, hem de evine yapılan baskınlardan, düşsel bir tabanca patlamasıyla biten mektuplardan ve kapalı yerleri büsbütün daraltan birinci bölümden kurtulmak için şehri terk etmiş. Yakışıklıyla birlikte günlerce, aylarca, yıllarca yürümüşler. Minarelerinde renkli ışıklar yanıp sönen dağ köylerini dolaşa dolaşa hasır şapkalıyı sormuşlar. Muhtarlar, kır bekçileri, düğünden düğüne gezen paytak yürüyüşlü davulcular, kasketi yana yakık zurnacılar ve tahta sedirlere bağdaş kurup oturan burma bıyıklı âşıklar, kendi bellekle-rinde uzun yolculuklara çıkmışlar ama dağları tırnaklarıyla yıkmaya çalışan bir akıl fukarasıyla karşılaşmamışlar.

Körle yakışıklı üçüncü bölüme geldiklerinde, kaval yerine pilli radyo taşıyan bir çoban çıkmış önlerine. Size bir düşümü anlatayım diye melemiş. Düşünde kuş olmuşmuş bu çoban; çobanların hepsinden akıllı, köpeğinden hızlı ve kurtları iki gün uzaklıktan görebilen bir kuş. Sürüsünün üstünde uçmuş bir süre. Sonra bir de köye varıp geleyim demiş, bakalım akşam yemeği için ne pişiriliyor evde? Kanat çırptıkça ormanlar yeşil köpüklü sel olup akmış altından, kayalar, ovalar, sonra yine kayalar ve sis… Bir vadinin üstünde miymiş neymiş, elleriyle toprağı eşeleyen bir adam görmüş. Körle yakışıklı bu sözleri duyunca, çobanın düşündeki vadiye yürümüşler hemen.

“Sonrasını biliyorsun” dedi yakışıklı.

Susmuştuk.

Ateş, cansız çıtırtılarla yanıyordu hâlâ. Hasır şapkalıyla kör karanlıkta yavaş adımlarla geziniyorlardı. Sis kalkmıştı. Ben vadide değil de romanda yaşadığımızı düşünüyordum.

O gece kör, sabaha kadar romanın birinci cildini sayıkladı. Hasır şapkalının odaya kapatılış nedenlerini saydı tek tek. Olaya her nedenin yakıştığını söyledi. Oda sözcüğünün yalnızca odayla sınırlanamayacağını, insanın her türlü kuşatılmışlığının, kendi kendini daraltışının, başka olaylara bağlayamadığımız her olayın, dahası ülkelerin, ülkelerin bulunduğu dünyanın, dünyanın ve gezegenlerin dönüp durduğu evrenin de bir oda sayılabileceğini mırıldandı.

Ben umarım romanda bunları bu kadar açık seçik yazmamıştır diye düşünürken, kapatılmanın insan beyninde ne gibi etkiler yaratabileceğine geçti sonra, hasır şapkalının küçük bir memurken ancak bu kadar genişletilip memur ruhundan ancak bu kadar uzaklaştırılabileceğine ve romanın son sayfalarında bağrışan insanların hasır şapkalıyı anlamadıklarına geçti. Sonra ilk kurgunun altüst oluşuna içerlerken uyandı. Yaşamı değiştirememenin burukluğunu taşıyan karanlık bir gülüşle başını kollarının üstüne koydu. Cırcır böcekleri ötüşürken uyuduk.

Ertesi sabah uyandığımızda, hasır şapkalı yoktu.

Kör fena hâlde bozuldu buna, aşasını kaldırıp uzaklara doğru öfkeyle salladı.

Sonra dur durak bilmeden günlerce dolaştık vadide. Kar ince ince atıştırmaya başladığında dağlara tırmanıyorduk ve hava çelik gibi soğuktu. Büzüle büzüle yürüyorduk. Yüzlerimiz teneke gibiydi artık, konuşamıyorduk. Kulaklarımız tıkanmış, kirpiklerimiz düğümlenmiş, dağların girintisi çıkıntısı dümdüz olmuştu. Kar, ayağımızı kaldırır kaldırmaz izlerimizi örtüyordu.

Yakışıklı, beline kadar kara gömüldüğü bir sırada çantasını taşımaktan vazgeçerek fırlatıp atmıştı. Birbirimizin eline eteğine tutuna tutuna kayalıklardan inerek hasır şapkalıyı yeniden aradığımızda, aylar sonra ayak izlerini bulduğumuzda ve sınırları gökyüzünde kaybolan uçsuz bucaksız bir beyazlığın içinde dönüp dolaşıp yüzlerce kez aynı noktaya geldiğimizde, kar hâlâ

yağıyordu. Kör, asasını nerede kaybettiğini bilmiyordu. Umutsuzluk akıyordu gözlerinden, belki de romanın bu vadide biteceğine inanıyordu artık.

Bir sabah kar dindi. Beyaz bir sessizlik sardı vadiyi. Sessizlik öyle derindi ki, hangi yöne gideceğimizi, ne yapacağımızı şaşırmıştık. Körün sağlığı bozulmuştu, mantar tabancası gibi pat pat öksürüyordu. Bu patlamaların, dağların doruğundaki minicik bir kar tanesini ürpertip ürpertmediğini, günler sonra gökyüzü başımıza yıkılırken düşünebilecektim ben.

Bizi bulunduğumuz yere çivileyen zikzakları arasında koşuştururken "Üzülme," diyecekti kör, "sen çağın altında kalmayacaksın!" "Çünkü sen içindeki öykünün içindesin." diye bağıracaktı yakışıklı da. İkisi de bilmeyeceklerdi oysa, bu beyaz karanlık hepimizi yutacaktı. Günlerce kalacaktık orada, sonra bir çift el gelecekti nereden gelecekse, karları eşeleye eşeleye bulup çıkaracaktı bizi. Gözlerimizi açınca da gülümseyen bir şapka görecektik, belki hasır.

(Toptaş, 2017, ss. 97-104)

Bireysel Etkinlik

- Önce öyküde kaç farklı mekânın kullanıldığını belirleyiniz.
- Sonra belirlediğiniz bu mekânları postmodern anlatılardaki mekân özelliklerini dikkate alarak değerlendiriniz.

Okur İçin

6. Belirsiz Olay

Görsel kültürün yükselişiyle birlikte günümüz kurmaca dünyasında söze dayalı anlatım, yerini sinematografik ögelere dayalı anlatıma bırakmıştır. Görsel kültür, görsel olanın ve görmenin hâkim olduğu kültürdür. İnsan deneyiminin görme ve görünmeyle ilgili dolayımlanmasını ve bu şekilde üretilen kültürel ürünleri ifade eder (Güngör, 2017).

Sinematografi kamera/lar aracılığıyla dış gerçekliğin kurumu ve simülatif olarak yeniden yaratımı sürecinde (Yıldız, 2015) görüntü, aydınlatma, çerçeveleme, kurgu ve nesnelerin devinimi ve olay gibi birçok unsurun bir araya gelmesinden doğan estetik bir düzendir (Özçınar, 2010).

Doğrusal olmayan, eklektik ve dağınık bu pek çok ögenin birleşmesi sürecinde görsel imgeler öne çıkarken olay ister istemez belirsizleşir. "İmge 'gölge', 'hayal' ve 'görüntü' terimleri ile eş zamanlı olarak kullanılmaktadır. Buradaki görüntü ile anlatılmak istenen, hayali olarak zihnimizde canlandırılan bir iç gerçekliğin görüntüsüdür." (Refik ve Işıldak, 2008, s.64).

Anlatıda kullanılan imgeler aracılığıyla okurun zihninde çeşitli görüntüler oluşur (Karabulut ve Daşdemir, 2020). Gerçekliğin kaba ve ihlal edici kuşatmasından sıkılan okur, zihninde oluşan imgeler aracılığıyla sınırlarından kurtulur (Korkmaz, 2002).

Sınırlarından kurtulur kurtulmaz da imgelerin uyandırdığı çağrışımlar yoluyla alternatif gerçekler üretmeye başlar ve nihayetine yeni bir evren tasarımına yönelir. Metinden hareketle okurun ait olduğu kültüre, yaşam öyküsüne ve entelek-

tüel birikimlerine uygun olarak imgeler aracılığıyla tasarlanmış bir dünyanın varlığı; okurdan okura değişen, sürekli bir biçimde yeniden kurulan paralel evrenlerin varlığını zorunlu kılar. Bu zorunluluk sürecinde de özellikle postmodern sürece kadar kurmacanın aslı unsuru olan ve başat bir rol üstlenen olay imgenin güdümüne girerek akronolojik bir kurguyla şekillenen bir düşüncenin etrafında belirsizleşmeye başlar.

"Geleneksel ve modern dönem metinlerinin ana amacı bir olay anlatmak, bir mesaj taşımak anlayışıydı. Ancak yirminci yüzyıla gelindiğinde bu yansıtmacı/mimetik anlayış sarsılmaya başlar." (Oktay, 2011, s.36)

"Modernizmin netleştirmeye çalıştığı dünyaya farklı bir gözle bakan postmodernistler, bu dünyada sadece 'bulanıklık/karmaşa' görürler. Yani postmodernizmin öncelikle evrenin bir kaos olduğunu, bu kaosa bir anlam verilemeyeceğini ve de hiçbir formülle açıklanamayacağını söyler." (Sağlık, 2014, s.64). Kurmaca metinde bu kaostan olay da nasibini alır. Tosun (2014)'e göre bu tür metinlerde,

- ✓ Okur, olayları değil, olayların insan psikolojisindeki karşılığını, etkilenme sürecini, yarattığı çağrışımları ve duyguları izleme imkânı bulur.
- ✓ Önemli olan bir olay örgüsüne bağlı kalmak değil bir ritmi yakalamaktır.
- ✓ Odak, merkezi nokta, niyet öykünün yazılma gerekçesidir. Olay da bu gerekçeyi en iyi aktaran kurmaca unsurlardan biridir.
- ✓ Olay örgüsünden ziyade an parçacıklarının dramatize edilmesi, bir temanın çeşitli görüşlerle doğrulanması amaçlanır.

Belirsiz Olaya Örnek Bir Metin

BİR FİLM KARESİNİN TASVİRİ

Soğuk ve bulanık bir atmosferin içerisinde, oda kapısı kulak tırmalayan bir gıcırtıyla açıldı. Bu gıcırdayış, insanın sadece kulağını tırmalamakla kalmıyor, ruhuna da tedirginlik veriyordu. Objektif bir robot gibi kapı boşluğuna döndü birden. İlk önce çarptığı nesneleri net gösteremedi. Bulanık bir sahne gözleri rahatsız etti. Sonra yavaş yavaş duvara, tavana ve pencerelere dokunan bir göz oldu. Görüntüleri yakalamak için çabaladı. Olmadı…

Bulanık bir bilincin kameraya yansımasını andıran görüntüler netleşmemişti henüz. İnsanla kamera arasındaki o çetrefilli bağın çekim alanında korku izlenimi vermesi. Bir korku sahnesi belki de…

İnsanla kamera arasındaki o çetrefilli bağın çekim alanında korku izlenimi vermesi. Bir korku sahnesi belki de…

İnsanın bilincini toplamak ya da açmak için çırpınması gibi kadrajın sallantıları ve titreşimleri de çarptığı nesneleri net gösterebilme çırpınışlarıydı.

Bir müddet sonra objektif tekrar kapıya döndü ve ileri geri ani bir zoom yaparak görüntüleri yakalamayı başardı. Tıpkı aniden toprağa dökülen bir miktar suyun nihayetinde yolunu bulması gibi…

Kapının arkasında bir askı ve üzerinde elbiseler, pijamalar, havlular asılıydı. Objektif kapının sağ tarafına dönerek nesnelere dokunmaya başladı. Odanın lambası yanmıyordu. İçerisi pencereden vuran loş bir aydınlığa bürülüydü. Kamera ağır ağır ilerlerken iki katlı bir ranza göze çarptı. Objektif yaklaştı ve görüntüler büyümeye başladı. Alt taraftaki yatağın istifi ve düzeni

fena değildi. Yastık, iyi katlanmış bir battaniyenin üzerine özenle bırakılmıştı. Üst taraf ise bir tuvalin üzerinde başı, kolu ve ayaklarından ayrılmış görüntüleri anımsatıyordu. Picasso tablolarından yansıyan bir resim…

Bakımsız ve aykırı bir insanın yatağı olduğu belliydi. Sabah uyanır uyanmaz yerinden fırlayan bir insanın darmadağın bıraktığı bir yatak…

Ranzanın hemen yanı başında kenarları kahverengi profillerle çevrelenmiş iki kapaklı ve altında iki çekmecesi olan bir dolap göründü. Üst çekmecenin yerine sürülmesi için bir ayak dokunuşundan bile üşenilmişti. Sonuna kadar açık olan bu çekmecenin üzerinde toz ve yağ tabakasına bulanmış, tomar tomar tüylerin dans ettiği kişisel bakım eşyaları duruyordu. Bir ruhsuzluk, cansızlık vardı objektifin değdiği her yerde. Yalnızlık, terk edilmişlik yayıyordu eşyanın dili. Bir hareket ve şuur belirtisinin olmadığı bu oda ne tür ruhları ve bedenleri barındırıyordu acaba? Muhtemelen odada iki kişi yaşıyordu. Yine muhtemelen biri düzenli ve dikkatli, diğeri düzensiz biriydi. Ak ve kara. Ezelden ebede kadar…

Kadrajın üstündeki el hangi kareyi gözlere sunacağına bir türlü karar veremiyordu. Kamera yavaş yavaş ilerlemeye devam etti. Pencereyi gördüğünde durdu. Durduğunda görüntüler sallanmaya, titremeye başladı tekrar. Sonra durdu, yaklaştı. Nesneler büyüdü. Pencerenin altında bir kalorifer peteği vardı ve parkeler göze çarpıyordu. Yerde halı yoktu. Peteğin altında bir oyuk görünüyordu. Parkelerden biri kırılmış, içeri gömülmüştü. Kamera bu kırık parçadan geriye kalan deliğe odaklandı. Her an bir fare ya da böcek çıkacakmış gibi duran bu çukur, kameraya bakan gözlere tedirginlik veriyordu. Bir tehlikeyi bekleyen veya çağıran insan misali bir müddet çukuru göstermeye devam etti.

Nihayet kadrajın üstündeki el her ne kadar istediği bir kare olmasa da bu çukura yoğunlaştı. Zaman durdu. Görüntü büyüdü. Çukur büyüdü. Ekran kardı. Objektifi tutan el, çukura bakan

gözlerin bir lahza olsun durup nefeslerini tutmalarını istedi belki. Bu çukur insanın hayatında görmek istemediği, kabullenemediği, yok saydığı kusurları, zaafları, korkuları, açmazları, çelişkileri ve ihtirasları gözlere sokan karanlık bir uçurumu andırıyordu o anda. Sonsuz bir karanlık…

Bu çirkin hissiyatlar adeta çukurun etrafına tek tek kümelenmiş, her an bu uçsuz bucaksız karanlığın içinden çıkacakmış gibi gözleri tedirgin, korkulu bir bekleyişe bırakıyordu. Daha sonra objektif kalkarak camı yokladı. İzleyenler nefeslerini bıraktı. Zaman kare kare akmaya başladı yeniden…

Dışarıda hava bulutluydu. Mevsim solgun ışıklarıyla dokunuyordu kadraja. Yağmur taneleri naifçe camları ıslatıyordu. Oda bir faciayı andırırcasına yalnızlık kokuyordu…

(Elman, 2020, ss. 9-11)

Bireysel Etkinlik

- Önce yukarıdaki öyküde olayın nasıl işlendiğini belirleyiniz.
- Sonra olayın işleniş şeklini kişi, yapı ve mekân bağlamında inceleyiniz.

Öykü İnceleme Örnekleri

1

"Bir Film Karesinin Tasviri"nde kamera, boş ve dağınık bir odayı çekmektedir. Okura aralanan kapının ardında ne olduğu merak ettirilir giriş cümlesiyle. Görünürde ne bir kişi ne bir hareketlilik vardır, sadece kameranın merceğinden yansıyan eşyalar, bu eşyaların anlatıcıda uyandırdığı intibalar…

(Özdemir, 2020)

2

"Bir Film Karesinin Tasviri" ile başlıyor kitap. Bu öyküyü okurken eğer Engin Elman öyküsüne aşina değilseniz durum öykülerinin beklediği gibi bir çağrışım hemen sizi kuşatmaya başlayacaktır. Anlık dokunuşlar, yoğun iç ses ve derin bir tasvir öykünün temelini oluşturunca böyle bir algı ister istemez akla geliyor.

(Uçurum, 2020)

3

İlk öykünün adı Bir Film Karesinin Tasviri. Kameranın kadrajından bir odaya giriyoruz ve senarist yazıyor, yönetmenin talimatıyla kameraman çekiyor ve bize de seyircisin, diyorlar. Pür dikkat izliyoruz. İkili bir ranza göze çarpıyor. Alt ranzanın düzenine inat üst ranza Picasso tabloları gibi. Oda, dünyanın bir prototipi aslında. Ak ve karanın, iyilik ve kötülüğün, doğru ve yanlışın uyumsuzluğunda yakalanan uyum. Her şey zıddı ile kaimdir. Yazar, ilk öykü ile bizlere "Seyreyle âlemi gör ki neler var!" diyor. Pencerenin altında kalorifer peteği; peteğin altında kırılmış parke taşlarının arasında bir oyuk, bir çukur… Kamera bu çukura odaklanıyor ve çukura bambaşka anlamlar yükleniyor. Görmek, hatırlamak ya da kabullenmek istemediğimiz bütün kusurlarımız, hatalarımız, kötü yanlarımız o çukurda bekliyor; her an çıkabilirler ya da saklamaya çalıştığımız insanlara görünür olabilirler. İnsan gizlediklerinin ayan olmasından deli gibi korkar. Birazdan okuyacağımız öyküler, işte bu çukura attığımız yanlarımız diye düşündüm. Ayrıca çukur, kuyu metaforunu da anımsattı. Herkesin kuyusu kendine ve kendinde sonuçta.

(Darıcı, 2020)

4

> Bir Film Karesinin Tasviri adlı öykünün kitabın ilk öyküsü olması önemli bir tercih. Zira kitabın birçok öyküsünde kendini hissettiren olayları kameradan takip ediyoruz hissi için bir uyarı, bir teklif, bir kendini belli etme yolu. Kelime sayısı açısından çok uzun sayılamayacak öykülerde bazen uzunca sayılabilecek cümlelerden sonra kısacık, vurucu cümleler yetişiyor imdada.
>
> (Yılmaz, 2020)

Yeniden Yazma Etkinliği

- Önce yukarıdaki inceleme yazılarını dikkatle okuyunuz.
- Sonra bu yazıları dikkate alarak öyküde işlenen olayı belirginleştirip öyküyü yeniden kurgulayınız.

Okur İçin

7. Atmosfer

Günümüzde özellikle kent yaşamı bireyi evde, okulda, iş yerinde vb. ortamlarda büyük bir karmaşanın içerisine sokar. Karmaşa içerisindeki birey her gün farklı zorlukların üstesinden gelmek, aynı anda çok sayıda uyarıcıya cevap vermek zorunda kalmaktadır. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler her gün çok sayıda bilginin hızlı bir şekilde üretilmesine sebep olmuştur. Bu durum, bilgiyi üreten ve üretilen bilgiyi ileten araçların çeşitlenmesine de sebep olmuştur.

Bilginin üretici ve aynı zamanda tüketicisi olan bireyler için bu araçları kullanmak ayrıca bir uzmanlık gerektirmesinin yanı sıra çeşitli etik sorunları da beraberinde getirmektedir. Birey bu etik sorunlarla başa çıkabilmek için bilinçli bir tüketici de olmak zorundadır. Bu ortamda bireyin gündelik yaşamın özgül gerçeklerinden uzaklaşıp kurmaca dünyanın bir parçası olabilmesi için kısa öykünün atmosferinin güçlü olması gerekmektedir.

Modern öyküde atmosferi yazarın dili kullanışında, karakterleri yaratışında, mekân ve yaşantıyı sunuşunda kendini gösteren bir duygu, ruh hâli olarak tanımlayabiliriz. Yazar, metinde belirli bir söz edimiyle bu duygu durumunu oluşturur.

Gündüz (2013)'e göre kurmaca metinlerde dil sanatçısı, okur ile gizli bir antlaşma yapar. Kurguladığı dünyanın şartlarını, ilkelerini ortaya koyar. Okur ise bu kurmaca dünyayı kuruluş şartları ve ilkeleri açısından değerlendirir. Yani sözünü ettiğimiz bu kurmaca metinler iç gerçekliklerine göre değerlendirilir.

Atmosfer gerekli müdahalelerle doğru bir biçimde yaratıldığında metin estetize edilmiş bir ruha bürünecek ve öykünün

yapısal olarak gerekli kıldığı iç gerçekliğin oluşmasına çok büyük katkı sağlayacaktır (Uslu, 2017).

Örnek Metin

KIZIL TAÇ

Historia morbi[1]

En çok güneşten, insanların bağırmasından, bir de tak tak sesinden nefret ediyorum. Sık sık çıkan tak tak sesinden. İnsanlardan o kadar korkuyorum ki gece koridorda bir ayak sesi veya konuşma işitince çığlık atmaya başlıyorum. Bu yüzden odam koridorun sonundaki özel, sakin, evin en iyi odası olan 27 numaralı odadır. Yanıma kimse gelemez. Ama kendimi tehlikelerden daha da uzak tutmak amacıyla İvan Vasilyeviç'e, bana daktiloda yazılı bir belge vermesi için bir hayli rica ettim (karşısında ağladım). Razı oldu; bana, benim kendisinin himayesi altında olduğumu ve kimsenin beni oradan çıkarma hakkının olmadığını yazan bir kâğıt verdi. Ama doğrusu, bu imzasının etkili olacağına pek inanmıyordum. O zaman kâğıdı profesöre de imzalattı ve üzerine yuvarlak bir mühür vurdu. Bu başka konu. Cebinde kocaman mühürlü bir kâğıt bulunduğu için hayatta kalmış çok insan tanıyorum. Evet, Berdyansk'ta yanağı isten simsiyah bir işçiyi de özellikle çizmesinin içinde yuvarlak mühürlü buruşuk bir kâğıt buldukları için sokak lambasına asmışlardı…

Ama bu da bambaşka bir olay. O suçlu bir Bolşevik'ti ve mavi mühürlü bir suç mührüydü. Mühür, fenere asılmaya kadar götürmüştü işçiyi ve benim de hastalığımın nedeni olmuştu (huzursuz olmayın, hasta olduğumu çok iyi biliyorum). Aslında, Kolya'dan

[1] (Lat.) Hastalığın tarihi (Ç.N.)

çok önce bir şeyler olmuştu bana. Adamı astıklarını görmemek için uzaklaşmıştım oradan ama korkudan titreyen bacaklarım da benimle birlikte gelmişti. Kuşkusuz, o anda yapabileceğim bir şey yoktu ama şimdi olsa cesaretle şöyle derdim: "Sayın general, siz bir hayvansınız! İnsanları asmaya kalkışmayın!

Benim bir korkak olmadığımı, ölümden korkmadığım için mühürden söz ettiğimi, yalnızca bundan bile anlayabilirsiniz. Yo, hayır, korkmuyorum. Kendimi vuracağım, hem de yakında olacak bu çünkü Kolya usandırıyor beni. Ama Kolya'nın görmemesi, işitmemesi için yalnızken ateş edeceğim kendime. Başkalarının duyup gelmeleri ise… Bu başka bir şey.

Günlerdir hiç kalkmadan kanepede yatıyor, pencereden dışarı bakıyorum. Yeşil bahçemizin üzerinde bir boşluk var; karşıda penceresiz, kör sarı duvarı bana dönük yedi katlı dev bir bina, binanın çatısının hemen altında da bir kare biçiminde kocaman, paslı bir levha. Bir tabela bu. Dişçi laboratuvarı. Üzerinde beyaz dişler. Önceleri nefret ediyordum bu tabeladan. Zamanla alıştım. Onu yerinden kaldıracak olsalar belki canım sıkılırdı. Bütün gün görüyorum onu orada. Dikkatimi onun üzerinde yoğunlaştırıyorum, önemli birçok şey düşünüyorum. Ama sonunda akşam oluyor. Hava kararıyor, beyaz harfleri göremiyorum. Renksizleşiyorum, düşüncelerim gibi ben de dağılıyorum karanlığın içinde. Karanlık, günün korkunç ve anlamlı zararıdır. Her şey sönüyor, birbirine karışıyor. Açık sarı kedi, kadife ayaklarıyla gidip gelmeye başlıyor koridorlarda ve ben arada çığlıklar atıyorum. Ama ışığı yakmalarına izin vermiyorum; çünkü lamba yanarsa bütün gece sarsıla sarsıla hüngür hüngür ağlayacağım. İyisi mi uslu, yayılan karanlıkta en önemli, en son tablonun tutuşmasını beklemek.

Yaşlı annem şöyle dedi:

"Daha uzun süre böyle yaşayamayacağım. Farkındayım: Çılgınlık bu. Büyüksün sen ve biliyorum, onu sevdiğini biliyorum. Kolya'yı geri getir. Geri getir. Sen büyüksün."

Ben susuyordum.

O zaman sözcüklerine bütün heyecanını, bütün acısını koydu.

"Bul onu! Böyle olması gerekiyormuş gibi davranıyorsun. Ama tanıyorum ben seni. Akıllı bir insansın, bunun bir çılgınlık olduğunun uzun zamandır farkındasın. Bir gün için getir onu bana. Yalnızca bir gün. Tekrar bırakacağım onu, gitsin."

Yalan söylüyordu annem. Hiç tekrar bırakır mıydı onu?

Ben susuyordum.

"Tek istediğim, onun gözlerinden öpmek. Öyle ya, nasıl olsa öldürecekler onu. Evet çok acı. Benim çocuğumdur o. Başka kimden isteyebilirim onu. Sen onun büyüğüsün. Getir onu bana."

Dayanamadım, gözlerimi çıkararak, "Tamam," dedim. Ama annem koluma yapıştı, yüzümü göreceği biçimde çevirdi beni.

"Hayır, onu buraya canlı getireceğine yemin et."

Nasıl böyle yemin edebilirdim? Ama aptalın tekiyim ben, yemin ettim:

"Yemin ediyorum."

Annem çok korkuyordu. Bu düşünceyle ayrıldım yanından. Ama Berdyansk'ta yan yatmış feneri gördüm. Sayın generalim, kabul ediyorum, suçluydum, sizin olduğunuzdan daha suçluydum, yüzü isten simsiyah olan adamın korkunç hesabını vereceğim ama kardeşimin bir suçu yok bunda. Daha 19 yaşında…

Berdyansk'tan sonra yeminimin gereğini yaptım, onu 20 verst[21] ötede nehrin kıyısında buldum. Olağanüstü güzel bir gündü. Köy yolunun yanık kokan yerden havalanmış beyaz tozu içinde bir süvari birliği ağır adımla yürüyordu. O en dıştaki sıradaydı,

[2] 1,0668 kilometreye karşılık gelen bir Rus ölçü birimi.

kasketini gözlerinin önüne indirmişti. Hatırlıyorum: Bir mahmuzu neredeyse topuğunun üzerine düşmüştü. Kasketinin ipi yanağından çenesinin altına inmişti.

"Kolya! Kolya!" diye seslenip yolun kenarındaki hendeğe koştum.

Kolya ürperdi. Asık yüzlü terli askerler başlarını çevirip baktılar.

"A. Abi!" diye haykırdı Kolya. Nedense hiçbir zaman adımla hitap etmezdi bana. Ondan on yaş büyüktüm. Her zaman sözümü dinlerdi. "Dur, ileride korulukta bekle," diye devam etti. "Hemen geleceğiz oraya. Birliği durduramam."

Bölük acele ediyordu, onunla birlikte koruluğun açık bir yerinde dumanı içimize hırsla çekerek sigara içiyorduk. Sakindim, kararlıydım. Anlamsızdı bütün bunlar. Annem çok haklıydı.

Fısıldadım ona:

"Bari köyden dönün, benimle kente gel. Bir daha dönmemek üzere hemen ayrıl buradan."

"Sen ne diyorsun, abi?"

"Sus," dedim, "konuşma. Biliyorum…"

Bölük ata bindi. Yaylanarak siyah bulutlara doğru yürüdü.

Ve uzaktan tak tak sesleri gelmeye başladı. Sık sık çıkan tak tak sesleri.

Bir saat içinde ne olabilir? Geri döndüler.

Ve ben Kızılhaç çadırının önünde beklemeye başladım.

Bir saat sonra gördüm onu. Gene tırısla geliyordu. Ama bölük yoktu. Kardeşimin yanında, biri sağda biri solda mızraklı iki atlı vardı. Sağdaki süvari ona bir şey fısıldıyormuş gibi üzerine eğilmişti. Güneşten gözlerimi kısarak karşımdaki tuhaf duruma bakıyordum. Kardeşim gri kasketle gitmiş, kırmızı kasketle dönmüştü.

Ve gün bitti. Karanlığın kalkanı çöktü. Üzerinde renkli bir başörtüsü vardı. Saçları da alnı da yoktu. Alnın yerinde parça parça perçemli sarı bir taç vardı.

Kardeşim, at üzerindeki kardeşim; başında kabarık, kırmızı bir taçla, yaylanarak gelen atın üzerindeydi ve sağ yanındaki atlı onu sıkı tutmuyor olsaydı resmigeçitte olduğu düşünülebilirdi. Atın üzerinde mağrur bir duruşu vardı ama sanki bir şey görmüyor, duymuyordu. Bir saat önce aydınlık gözlerinin olduğu yerde ıslak iki kırmızı leke vardı…

Soldaki atlı telaşlıydı; sol eliyle yuları, sağ eliyle Kolya'yı yavaşça kolundan tutuyordu. Kolya sağa sola sallanıyordu.

Bir ses şöyle dedi:

"Ah, gönüllü adamımızı… Bir mermi parçası! Hasta bakıcı, doktora haber ver…"

Hastabakıcı, içini çekerek karşılık verdi:

"Vay! Ne doktorundan bahsediyorsun sen, kardeşim? Papaza haber verelim."

Bu arada siyah örtü daha da koyulaşmış, başındaki taca kadar uzamıştı…

Ben her şeye alışığım. Beyaz binamıza da karanlıklara da kapıya sürtünen sarı kediye de… ama kardeşimin gelişlerine alışamıyorum. İlk kez alt katta, 63 numarada duvardan çıkagelmişti. Başında kızıl bir taç vardı. Bunda korkulacak bir şey yoktu. Rüyamda görüyordum onu böyle. Ama bir şeyi çok iyi biliyordum: Başında kızıl bir taç varsa öldü demekti bu. Oysa konuşuyordu, kan oturmuş dudakları kıpırdıyordu. Açtı dudaklarını, ayaklarını birleştirdi, elini tacına götürdü ve şöyle dedi:

"Abi, süvari bölüğünden ayrılamam ben."

O günden beri hep aynı şeyi söylüyor. Omzu kemerli asker gömleğiyle, eğri kılıcıyla, ses çıkarmayan mahmuzlarıyla geliyor; her zaman aynı şeyi söylüyordu.

“Abi, süvari bölüğünden ayrılamam ben.”

İlk geldiğinde neler yapmıştı bana! Bütün kliniği ürkütmüştü. Benim işim bitikti. Şöyle bir mantık yürütüyordum: Başında taç olduğuna göre… öldürüldü demektir; öldürüldüyse, buraya geldiğine ve benimle konuştuğuna göre… ben aklımı yitirdim demektir.

Evet, hava karardı. Büyük ödeşme saati. Ama bir keresinde, ben uyuyordum, eski mobilyası kırmızı pelüş örtülü konuk salonunu görüyordum. Bir ayağı çatlak geniş koltuğu. Duvarda çerçevesi siyah, tozlu bir portre. Destekli çiçekler. Piyanonun kapağı açık, üzerinde Faust’un partisyonu. O kapıda dikiliyordu, coşkun bir sevinçle çarpıyordu yüreğim. Atlı değildi. O iğrenç günlerde olduğu gibiydi. Üzerinde, dirsekleri tebeşir tozuna bulanmış siyah ceketi vardı. Işıl ışıl gözleri kurnazca gülüyordu, bir tutam saçı alnının üzerine düşmüştü. Başını eğerek şöyle dedi bana:

“Abi, benim odama gidelim. Bir şey göstereceğim sana!..”

Konuk odası gözlerinden taşan ışıkla aydınlıktı, içimdeki ağırlık kalkmıştı. Onu, “Git,” diyerek gönderdiğim gün kadar kötü, sıkıcı, karanlık bir günüm olmadı. Hiç gitmedi, süvari de olmadı. Piyano çalıyordu, beyaz parmaklarından sesler çıkıyordu, altın demetler dökülüyordu, sesi gürdü, gülüyordu.

Sonra uyandım. Hiçbir şey yoktu. Ne ışık ne gözler. Bir daha öyle bir rüya görmedim.

Ve o gece çektiğim cehennem azabını daha da artırmak için süvari, savaş kıyafetleriyle sessizce geldi gene, her zamanki gibi aynı şeyi söyledi.

Ben bu işe bir son vermeye kararlıydım. Üzerine basarak şöyle dedim:

“Niyetin nedir senin, başımın belası? Neden hâlâ buraya gelip gidiyorsun? Her şeyin farkındayım. Seni böyle ölümcül bir işe gönderdiğim için bütün suçunu üzerime alıyorum. Asılmanın

ağırlığını da içimde taşıyorum. Sana bunu söylüyorum, affet beni artık, yakamı bırak."

Sayın generalim, ağzını açıp bir şey söylemedi, çıkıp gitti.

O zaman duyduğum acıdan öfkeye kapıldım ve bir kez olsun gelmesini, elini tacın üzerine koymasını yürekten arzu ettim. İnanın benim gibi siz de biterdiniz o anda. İki hesap. Ne var ki gecenin aynı saatlerinde belki siz de yalnız değilsiniz. Berdyansk'taki fenerin dibinde, yanağı isten simsiyah o adamın da size gelip gitmediğini kim bilebilir? Öyleyse, hakçası, acı çekiyoruz. Onu asmanıza yardım etmesi için Kolya'yı yolladım size. Numarasız, sözlü bir emirle.

Ve işte gitmedi. O zaman bağırarak korkuttum onu. Herkes ayağı kalktı. Hemşire geldi koşarak, İvan Vasilyeviç'i uyandırdılar. Ertesi güne başlamak istemiyordum ama kendimi gebertmeme izin vermediler. Sargılarla bağladılar beni, elimden cam parçasını aldılar, yaramı sardılar. O saatten beri 27 numaradayım. Kocakarı ilaçlarıyla uyuyabilmeye, hemşirenin koridorda şöyle dediğini duymaya başladım:

"Umut yok."

Biliyorum. Durumum umutsuz. Karanlıkta, büyük bir sıkıntı içinde boşuna uyuyabilmeyi bekliyorum. Eski tanıdık odayı ve ışıl ışıl gözlerin huzur dolu ışığını. Böyle bir şey yok ve hiç olmayacak.

Zaman geçmiyor. Gecenin karanlığında gözleri görmeyen tanıdık atlının gelmesini, hırıltılı sesiyle bana şöyle demesini bekliyorum:

"Süvari bölüğünden ayrılamam."

Evet, umutsuzum. Acı çektiriyor bana Kolya.

(Bulgakov, 2021, ss. 11-19)

Bireysel Etkinlik

Yukarıdaki öyküde oluşturulan atmosferin anlatıya katkısını yazınız.

Okur İçin

Açık Uçlu Sorularla Metin Değerlendirme Etkinliği

KAÇAKÇI ŞAHİN

Çalışma fermanları hükümetten
Mühürlü kaçakçılarının kulakları çınlasın…

Durdu. Durmasıyla dünya sesten, canlılıktan yana kurudu sanki. Ayakları altındaki gürültüye yeniden kavuşmak istedi. Yürüdü. Sessizlikten korkuyordu. Çünkü o gece, bozkırda sessizlik devden büyüktü.

Şahan Halep'te kazandığı parayı altına çevirmişti. Şimdi onun iki altını vardı. İşler böyle denk düşerse, birkaç kez daha gidip gelecek, sonra bu işten elini ayağını çekecekti. Çünkü kaçakçılığa kabarık değildi hevesi.

Uzaktan it ulumaları duyuldu. Şahan adımlarını ufalttı. Çevresine bakındı. Sonra başını yukarı çevirdi. Ay'ın yarısı yoktu.

İyice durdu. Ay sanki koşuyordu, Şahan şaşırdı. Başını iki yana salladı. "Hey mübarek," dedi ve ağzından çıkan bu sözleri kulakları işitti. Böylece yanında biri varmış gibi geldi ona. Ürperdi. O hiç kimseyi, hiçbir şeyi istemiyordu şimdi. Biricik amacı az ötedeki sınırdan geçip köyüne girivermekti. Çömeldi. Bir cigara sarıp ateşi avuçları arasında körleterek yaktı. Yoğun birkaç soluk çekti. Aklı bir solukta ocağına sıçradı. Karısı, çocukları uyuyordu şimdi. Nedense küçük oğluna gönlü aktı. Onu çok seviyordu. Kıvırcık saçlarına mı, kara gözlerine mi, yoksa çükünü sallaya sallaya koşuşunu mu ötekilerden ayırdığını pek bilmiyordu. Ama sevginin sıcağı, bolu onaydı işte.

Şahan başını öne düşürdü. “Bu eniği kaçakçı etmeyecağam, onu böylesi korkulara bulaştırmayacağam,” diye geçirdi içinden. Sonra cigarasının gözünü toprağa gömüp ayağı kalktı. Sınıra doğru yürümeye başladı. Şimdi daha yakından it ulumaları, gecenin karnına sıkılan mermi gibiydi. Şahan ulumaların batısına yöneldi.

Beş on dakika sonra kurbağa seslerinin şenlendirdiği ince bir çaya ulaştı. Yemenilerini çıkarıp eline aldı. Suyu incitmek istemiyormuş gibi yavaş yavaş yürüyüp karşı yamaca geçti. Çayın oyuğundan aşıp düzlüğe kavuşunca önce oturdu, sonra yüzükoyun yattı. Birkaç minare boyu sürünerek yol aldı. Biraz daha sürüneceğini sanıyordu. Oysa aldandığını kavradı. Nişan koyduğu, kolu kanadı kurumuş ağacın yanıbaşına gelmişti çünkü.

Ağacı görür görmez birdenbire, benzin gibi parlayan soluğuna ciğerleri dar geldi. Canı sıkıldı. Başını sakınmadan öne düşürdü. Dudakları toprağa değdi.

Korku Şahan’ın canındaydı. Ne ettiyse onu toprağa gömemedi. Başını kaldırdı. “Allah” dedi duyulur bir sesle. “Ya korkuyu al ya canımı…” Aklına ikinci kez kıvırcık sesli, kara gözlü oğlu geldi. Utandı ondan. “Olur mu ya?” dedi kendi kendine. “Olur mu korkmak? Kaçakçılık yiğit işidir… Ya Allah…”

Ve “Allah” der demez ayağı kalktı. Yavaş yavaş mayın döşeli tarlaya girdi.

Şahan’ın hayatı şimdi varla yok arasındaydı. Toprağa basan ayağında hayat, havada korkuyla titreyen öteki ayağında ise ölüme, yok olmaya hazırlanış vardı. Üç beş saniyelik duraklamadan sonra havadaki ayağını da toprağın karanlık suratına koydu. Bekledi. Şimdi iki ayağının altında ölüm yoktu. Sevinir gibi oldu. Fakat bu sevinci, inceden esen yel hemen ötelere taşıdı sanki.

Nedense Şahan, ölümün yer yer gizlendiği böyle bir tarladan geçerken, daha önceki geçişlerde duymadığı bir korkuya kapılıyordu bu kez. Yaşamayı, hayatta kalmayı, kısa bir süre bile

olsa garantilediği ayaklarını, yeniden ölümün tepesine bastırmaya cesaret edemiyordu. Fakat geriye Suriye topraklarına dönmek kendisine hiçbir şey kazandırmayacaktı. O bunu da çok iyi kavrıyordu. Önemli olan iki altını anayurduna geçirmekti. Bu altınlarda çoluk çocuğunun yaşama umudu asılıydı. Kanlı, hileli, ölüme bulaşmış bile olsalar… Bedenini boydan boya hafifçe sağa kırpıp sol ayağını kaldırdı. Sonra toprağı usulca, sabırla fakat korkuyla yokladı. Ayağını tümden basıp bedeninin ağırlığını öne doğru aktardı. Fakat sağ ayağını öne atmaya fırsat bulamadan havaya uçtu.

Yere sırtüstü düştüğünde ne kadar eksildiğini anlayamadı. Korku ve şaşkınlık içinde bir süre kıpırdayamadan öylece kaldı. Ancak bu sırada kendisiyle birlikte, adeta gökyüzüne fışkıran toz toprak yavaş yavaş suratına yağdı. Gözlerini kapamayı akıl ettiğinde, birisinin eksik olduğunu anladı. Çünkü kırptığı gözlerinden biri, kapanmak için hareket almamıştı. Sağ elini güçlükle yüzüne götürdüğünde, yumuşak, sıcak, yuvarlağı bozulmuş bir şey ellerine bulaştı. “Gözümün biri akmış,” dedi içinden. Sonra karanlık bir korkunun boşluğuna yuvarlanır gibi oldu. Bedeni hafifledi. Sırtına değen toprak sert değildi şimdi. Ölüme düğümlenmiş bir sesle: “Heycağ, gidiyem,” dedi. “Ya Hüda birazcık soluk daha.”

Kıvırcık saçlı, kara gözlü oğlu geçti gene, ufalanan aklının bir kıyıcığından.

Geriye kalan, toz toprak yağmış gözünü güçlükle açtı. Bozkırın pak karanlığından, üzerine doğru bir tutam ışık boşaldı. Işık parlak değildi. Kırık kırıktı. Fersizdi. Aklını silkeledi. Işık kayboldu bu sıra. “Göğe çekiliyem,” diye geçirdi içinden. Dudak büktü bu yücelişine. “Kaçakçı kısmına iki cihan da kapalı,” diye düşündü. Fakat kırık, fersiz ışıklar yeniden gözüne ulaştı. Başını hafifçe sağa sola çevirdi. Az ötedeki jandarma karakolundan yola çıkmış jeepti bu. Üzerine doğru geliyordu. Patlayan mayın jandarmaları harekete geçirmişti.

Şahan'ın aklına hemencecik şalvarının bir cebinde, kesesine düğümlediği iki altın geldi. Yerinden doğrulmayı sınadı. Beceremedi. Az önce gördüğü fersiz ışıklar, her soluk başı biraz daha kuvvetlenip jeepin farlarına bağlanıyordu. Son bir çaba gösterdi. "Ya Allah," dedi. "Çoluk çocuğumun yüzü suyu hürmetine." Oturdu. Fakat yekinip kalkamadı. Sağ ayağında dayanılmaz bir sızı duydu bu sıra. Elinin birini uzattı. Bacağını aradı. Bulamadı. Ancak eline sıcak bir yapışkanlık bulaştı. Bacağının yarısı yoktu. Aralıksız akan kan canını her an biraz daha azaltıyor, başına balyoz yemiş domuzun debelenmesi yerine, bacağından sızan kan onu ölüme, ölümü ufalta ufalta yaklaştırıyordu.

Bu ara az ötede duran jeepten bir tutam ışık geldi. Çevresi yer yer aydınlandı. Aydınlığın bir bölümünde kopan bacağını gördü Şahan. Farkında olmadan ellerini uzattı. Yerde yatan bacağını alıp bedenine yerleştirmek istedi sanki. İyice şaşırmıştı. Başını güçlükle geriye çevirdi. Jeep pek uzakta değildi. Jandarmalar vardı çevresinde. Elinde olmadan bedeni toprağa düştü.

Jandarmalardan biri Şahan'ı gördü: "Na orda" dedi arkadaşına, dürterek. Sonra bağırdı: "Kimdir o?"

Şahan'dan ses gitmedi.

Öteki jandarma öfkeyle:

"Kaçakçı itidir," dedi.

"Ses vermedi…"

"Gebermiştir belki…"

"Uykumuzu böldü pezevenk."

"Yürü gidek…"

"Ya gebermemişse?"

"Sabaha kadar geberir nasıl olsa. Gündüz gözüyle gelip alırız."

"Sağlam kazığa bağlayalım. Geçen seferki gibi."

Şahan konuşulanları, bölük pörçük duyuyordu.

Onun jandarmalarla alıp vereceği kalmamıştı zaten. Canı tükendi tükenecekti. Son bir umutla sağ elini şalvarının cebine soktu. Ölüm bu kertiğe geldiğinde, geriye dua etmek ve altınları yutmak kalıyordu. Hileli ellerinden kurtarmalıydı onları. Güçlükle para kesesini aldı. Canı şimdi parmaklarında titriyordu. Keseyi dişleriyle çözdü. Ağzına boşalttı iki altını. Yutmaya çalıştı.

Bu esnada jandarmalardan biri mavzerini jeepin farları altında kıpırdanan insan lekesine doğru rastgele boşalttı. Şahan'ın canı, bedenine giren mermilere hiç direnmedi. Hemencecik bitti. Altınlardan biri boğazına kaydı. Ötekisi henüz ağzındaydı. Neyse ki çenesi düşmedi ve az sonra dişlerinin gerisindeki altınlar, çelik kasadaymış gibi, kalakaldı. Ancekent köyünde horozlar unutulmuştu. Güneş nerdeyse köyün tepesine varacaktı.

Ancak kirli yüzlerinde sineklerin oynaştığı küçücük çocuklar orda burda dolaşıyor, köy meydanında olup bitenleri izlemiyorlardı. Şahan toprağın yüzüne gelişigüzel atılmıştı. Yanı başında da kopuk ayağı duruyordu. Bedenine vuran güneş, boşalan göz oyuğundan yüzünden saçlarına akan kanı kurutmuştu. Saçları yer yer dikelmiş, birleşen dudakları arasındaki ince kan yolu, ağzına vurulmuş mühür gibi duruyordu. Sinekler ise cirit atıyordu bu kanlı alanda.

Köylülerin başı öne yıkılmıştı. Hepsinin gözü toprağa ve kana bölenmiş Şahan'ın üzerindeydi. Ama pek azının aklı buradaydı. Çoğu kendi içlerindeki öz mezarıyla konuşuyor, dertleşiyordu. Kiminin yüreği baba, kiminin kardeş ya da oğul ateşiyle tutuşmuştu. Hele kadınların yüreği yeni boğazlanmış tavuk gibi parpazlanıyordu.

Teğmen bağırdı:

"Kadınlar gitsin!"

Kadınlar yavaş yavaş dağılmaya başladı. Tanrı bu kadınlardan ağlamayı bile esirgemişti. Ölenin kim olduğunu ele vermemek yasalarında vardı çünkü. Ölen kaçakçının evi aranmasın, soyu mimlenip ikide bir sorgu sualin ağzına sürülmesin diye. Şahan'ın karısı buruşuk bir yüzle, kocasına son kez baktı. Üzerine atılmak, "Heyvağ…" diye dövünebilmek için canını bile vermeye hazırdı. Fakat aklına çocukları düşüyor, onların geleceği ve hısımlarının ekmek parasına kan doğramaya cesareti kıt geliyordu. Boynu bükük, tek göz damına doğru, yağ içmiş gibi yürüdü. Bir an önce ağlayabilmek için başka çıkar yol yoktu. Damına girmeden, kıvırcık saçlı, kara gözlü çocuğunu gördü. Önü ardı açıktı. Sidiğiyle ıslattığı toprağı, küçücük elleriyle karıyordu. Anasını görünce güldü. Kadın eğilip kaptı onu. Çocuk oyundan koparıldığı için mızmızlandı. Kadın odaya girer girmez çocuğunun üzerine kapandı. Ana oğul birlikte ağlaştılar.

Teğmen yanındaki jandarmalardan birisine, öfkeli ve sabrı tükenmiş bir sesle bağırdı:

"Sıraya geçir şunları!"

Buyruğu alan jandarma, Şahan'ın çevresindekileri hem işitiyor hem de sesleniyordu:

"Uzağa, daha uzağa… Art arda… Ha şöyle…"

Ancekentli erkekler sıraya girdi. Onlar alışıktılar ölüyü hiç tanımadıklarını söylemeye.

Teker teker teğmenin yanına gelmeye başladılar. Başları öndeydi. Gözleri kısık fakat sert çizgiliydi.

Teğmen hep aynı soruyu tekrarlıyordu:

"Tanıyor musun?.."

Soruyu duyan, Şahan'ı ilk kez görüyormuş gibi bakıyor, düşünüyor sonra başını iki yana sallayıp:

“Hiç görmemişem, Teğmenim…” diyordu.

Yine aynı soru ama bu kez bir başkasına:

“Tanıyor musun?..”

“Yeminle hiç görmemişem…”

Teğmen kimsenin tanış çıkmayışına kızıyor fakat bir başkasına sormadan edemiyordu:

“Tanıyor musun? Doğru söyle ama. Bak burada ikimizden başkası yok.”

Adam tanımaya çalışıyormuş gibi eğilip bir süre Şahan’a bakıyor, bu sıra akmış gözünün çukurluğunda kümelenen sinekler havalanıp vızıldıyorlardı. Şahan’ı tanımaya çalışan adam, belki de düğünlerde halay çektikleri canciğer arkadaşıydı. Fakat yine de başını iki yana sallayıp aynı cevabı veriyordu:

“Töbe ki hiç görmemişem.”

Teğmen sıcaktan bunalmıştı. Bozkırın dağlayan güneşinin aşağılara inip başının üzerine oturduğunu sandı. Bir an önce bir neticeye ulaşmak istiyordu. Geride kalanlara sesini yükseltti:

“Haydi, çabuk sırası gelen sallanmasın.”

Sıra ihtiyar bir adamdaydı. Teğmenin emrine aldırış etmeden Şahan’a doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Teğmen köpürdü:

“Çabuk olsana, babalık!”

İhtiyar adam istifini yine bozmadı. Adımlarına değirmen taşı takılıydı sanki. Teğmen ona doğru yürüdü. Teğmen ihtiyarı kolundan tutup çekti:

“Ağzımdan çıkanı duymadın mı?”

İhtiyar adam sızılı bir sesle:

“Eskimişem, hastayım ha!” dedi.

“Uzattın ama…”

Sonra Şahan’ın yanına geldiler. İhtiyar adamın eti çekilmiş elleri titriyordu. Günlerden beri tıraşlanmamış yüzündeki ak kıllar dikelmiş, çukura kaçan gözleri daha da ufalmıştı. Fakat bu eskimiş yüzde, diriliğini ve heybetini kaybetmemiş biricik canlılık, parmak kalınlığına ulaşan kaşlarıydı. İhtiyar adam çömeldi Şahan’ı daha yakından görmek istiyordu. Bu istek Şahan’ı ele vermek için değildi. Ancekent köyünde belki herkes onun kim olduğunu söyleyebilirdi ama bu ihtiyar adam şartlar ne olursa olsun Şahan’ın kimliğini ele vermeyecek tek kişiydi. Çünkü o, Şahan’ın özbeöz babasıydı.

Teğmen ihtiyarın omzunu dürterek “Haydi, herif yeter çömeldiğin, tanıdınsa söyle!” dedi. İhtiyar adam yavaş yavaş ayağı kalktı. Şahan’ın az öteye uzanan bacağına uzandı. İki eliyle kavrayıp oğlunun eksikliğini tamamladı. Uzaklaşırken ihtiyar, zor duyulan bir sesle

“Tanımıyam. Heç görmemişem.” dedi. O gün Ancekent köyünde az konuşuldu; az yenilip, az içildi. İhtiyar adam gecenin ilk ağzından beri jandarma karakolunun bir ucunda oturmuş, oğlunun yanına sokulabilmek için fırsat kolluyordu. Yerinden kalktı. Karanlığa neredeyse aydınlık karışacaktı. Eğilerek yürümeye başladı. Karakola iyice sokuldu. Oğluyla arasında üç adım kala çömeldi. Çevresini taradı, dinledi. Ne bir kıpırdanış ne de ses vardı. Bedenini dikmeden bacaklarını hareket ettirip Şahan’ın yanına vardı. Şahan, örgüsü yer yer eskimiş eski bir hasırın altındaydı. Gömme ruhsatı için ilçeden hükümet doktoru gelmediğinden, bir gün sonraya kalmıştı toprağın altına girmesi.

İhtiyar adam iyice eğildi. Hasırın ucunu kaldırdı. Şahan’ın ayakucunda olduğunu anladı. Çok ince dilimlere bölünmüş zamanı boşuna tüketmemek için hemencecik Şahan’ın başucuna geçti.

Bir eliyle hasırı kaldırdı, öteki eliyle de çözülmeye başlayan karanlığın içinde oğlunun yüzünü arayıp buldu.

Kaçağa gitmeden oğluyla konuştuklarına boyun eğerek gelmişti… Altınları alacaktı. Parmaklarıyla oğlunun ağzını buldu fakat yüreğinde bir sarsıntı oldu. Bu sevginin iyice depreşmesiydi. Elini Şahan'ın ağzından çekip tüm yüzünde dolaştırdı. Gönlündeki sevgiyi, oğlunun kanlı yüzüne yaydı ve farkında olmadan gözleri yaşardı. Elini çekip olduğu yere oturdu. Ölüsüne sahip çıkamayan bir insan olarak, utancından bin parça oldu sanki. Savuşup gitmek istedi oğlunun yanından fakat gelinine eli boş gitmek, oğlunun çok sevdiği kara gözlü, kıvırcık saçlı torununa, babasının hayatı pahasına elde ettiği altınları götürmemek de onu başka yönden küçültüyordu.

"Yoksulluk yere girsin." diye geçirdi içinden. Sonra başını iki yana sallayarak "Biraz daha tedbirli olsan ne olurdu Şahan'ım?" dedi fakat oğlunu bu kadarcık da olsa suçladığı için haksızlık ettiğine inandı ve bir solukta "Kara yazı," dedi. "Mayon gâvur icadı." Böylesine düşüncelerin sonunu getiremiyordu ki, birkaç horoz öttü az ötedeki köyde.

Böylesine düşüncelerin sonunu getiremiyordu ki, birkaç horoz öttü az ötedeki köyde fakat yapamıyordu bu işi. Bütünlüğü zaten yeterince bozulmuş ölüsüne, daha fazla eziyet etmeye kıyamıyordu. Bir süre bekledi. Elleri titriyordu. Ayağı kalktı. Eğer oğlu "Babey, canım yere düşerse altınlar sana emanettir ha! Onları önce ağzımda sonra karnımda aramalısın," dememiş olsaydı, belki de yürüyüp gidecekti. Gidemedi ama… Aklındaki tüm düşünceleri bir yana dürüp çömeldi ve oğlunun çenesini ayırdı.

(Yıldız, 1990, ss. 91-101)

- Eylem cümlelerinin öykünün atmosferine etkilerini yazınız.

  ……

  ……

  ……

  ……

- Diyalog cümlelerinin öykünün atmosferine etkilerini yazınız.

  ……

  ……

  ……

  ……

- Oluşturulan mekânların öykünün atmosferine etkilerini yazınız.

  ……

  ……

  ……

  ……

- Öyküde kişiler arasında yaşanan çatışmanın şiddetinin atmosferi nasıl etkilediğini yazınız.

  ……

  ……

  ……

  ……

Yaratıcı Yazma Etkinliği

- Önce Kaçakçı Şahin adlı öyküyü olay anıyla (patlama anı) başlatıp yeniden kurgulayınız.
- Daha sonra Kaçakçı Şahin adlı öykü ile kurguladığınız öyküyü atmosfer açısından karşılaştırınız.

Okur İçin

8. Ritim

Okura alternatif bir evren tasarımı sunan metinlerde kurgu, farklı okumalar sonucu öznel olarak yorumlanabilen ancak belirli müştereklerde kolayca ortak kanılara varılabilen ilişkiler ağı olarak tanımlanabilir. Bu ilişkiler ağının okunma sürecinde ortak bir paydada buluşulabilmesi için evvela zihinlerdeki ortak şemaları harekete geçirebilen belirli bir devinimin olması gerekmektedir.

Çünkü doğadaki canlı ya da cansız varlıklar az ya da çok bir hareket içerisindedirler. Varlıkların hareketlerinin yönü, şiddeti doğa ve zamana göre şekillenmektedir. Bir sanat eserinin dış dünyadan alınan gerçekliğin sanatçının duygusu, iç dünyası, birikimi ve dönemin istekleriyle yoğrularak ortaya çıktığı düşünüldüğünde gerçek dünya ile fiktif (kurmaca) dünya arasında mimetik (yansıtmacı) bir döngünün olduğu rahatlıkla söylenebilir (Aktaş, 2009). Bu sebeple ritim de bu döngünün bir parçasıdır.

"Ritim sanat eserlerine anlam katan, yoğunluk kazandıran; duyguların insanlar arasında paylaşımını sağlayan hız ya da tempo olarak açıklanabilir." (Can ve Esen, 2008, s.153). Anlatıda bu temponun sürati, yazarın kurmaca dünya aracılığıyla okur üzerinde bırakmak istediği etkiye göre değişir. Bu sebeple modern bir tür olarak kısa öyküde ritim, çeşitliliğe dayanmaktadır.

Başta atmosfer olmak üzere kurmacanın temel unsurları ile leitmotiv, geriye dönüş (flash back), bilinç akışı vb. anlatım teknikleri modern kısa öykünün ritmini belirleyen çeşitliliklerdendir. Bu çeşitliliklere bağlı olarak ritmin hızı düşürülüp yükseltilebilir.

Kıran ve Kıran (2007)'ye göre bir yazar, anlatısında ritmi gerçekleştirmek için *duraklama, sahne, özetleme* ve *eksilti* olmak üzere toplamda dört değişik yola başvurur.

- ✓ Duraklamada anlatının akışı anlatıcı tarafından kesilerek kişiye, mekâna ve yaşanan olaya yönelik ayrıntı içeren bilgiler verilir.
- ✓ Sahnede, anlatıcı aradan çekilerek öykü kişileri ile okur baş başa bırakılır. Bu ritmik yolda öykü kişilerinin sözleri, hareketleri ve olay okura tüm açıklığıyla, doğrudan sunulmaya çalışılır.
- ✓ Özetlemede anlatıcı kurmaca dünyadaki bir gerçekliği ayrıntılı bir şekilde vermek yerine toparlayarak vermeye çalışır.
- ✓ Eksiltide ise odak alınan olaya bağlı olarak bir seçim yapılır.

Wellek ve Warren (1983)'e göre ritim sayesinde anlatı biçim ve içerik açısından bir bütünlük kazanır. Bu bütünlük sayesinde de kurmaca dünyada bir teşkilatlanma meydana gelir. Teşkilatlanma ise sanattır.

Örnek Metin

SEN EY KUTSAL IŞIK

Mum Işığı

Kutsal su. Öd ağacı. Mum. Küçük boy mum, orta boy mum, büyük boy mum. İnce mum, kalın mum. İkişer kiloluk altı mum. Yirmişer kiloluk iki mum. Her boy mum. Her ağırlıkta mum, aylık mum, yıllık mum, yüz yıllık mum.

Yeni kurulan iyi yoksul insanlar mahallesinde, yeni yaptırdığımız kilise için yüz adet birer metrelik, elli adet ikişer metrelik, bin adet yirmi santimlik, üç bin adet de ispermeçet mumlardan

istiyoruz. Bu yeni ve iyi insanların Pazar ayinlerinde, evlenme törenlerinde, çocuklarının kutsanmasında, ölülerinin beklenmesinde gerekli bütün mumları istiyoruz. Karanlık gecelerde kilisemizin bütün kutsal görevlerini yerine getirebilmesini engellemeyecek çoklukta mum istiyoruz. Üç bin adet de ispermeçetti, tamam. Haftaya yükleyiniz. Doğruca şu adrese gönderiniz. Kentin dışında yeni kurulmuş bir mahalledir. Yolları henüz tamamlanmış değil. Işık yok. Ama yakında olur. Karanlığa kalmayınız. Arabanız geçebilir, geçebilir evet. Yollar da ilerde tamamlanır. Siz yine de yağmurlara kalmayınız. Çamurlara saplanmayınız. Hayır, fabrika biraz daha uzakta kalır. Onun yolu ayrı. Fabrikaya giden yola saparsanız kilisemizi bulamazsınız. Siz anayoldan ayrılınız. Sola, toprak yola sapınız. Sonra sağa, yine toprak yola sapınız. Mumlarımızı sarsmayınız. Sağa sapınca kilisemizi görebilirsiniz. İlerleyiniz, ilerleyiniz. Arabanızı gözeterek ilerleyiniz. Yapımları tamamlanmamış barakalar arasından geçerek ilerleyiniz. Çocuklara dikkat ediniz. Anaları babaları işteyken çocuklar ortalığa dökülürler. Onlara dikkat ediniz. Mumlarımıza dikkat ediniz, kırılmasınlar. Haftaya getiriniz.

Borcumuz nedir?

Mumlar yerlerine konuldu. Artanlar depolara kaldırıldı.

Papaz efendi çok hoşnutmuş. Kilisenin açılışı için hemen bir gece ayini düzenlemiş. Mahallenin bütün insanlarını bu ayine çağırmış. Ayin gecesi bu insanlar karanlık evlerinin pencerelerinden baktıklarında çok uzakta fabrika ışıklarının, daha yakınlarında da kilise mumlarının parıldadığını görmüşler. Gözlerini uzak ve yakın bu iki ışıklı noktaya dikip kalmışlar. "Evlerimiz ne zaman ışıyacak, yollarımız ne zaman düzelecek ne zaman bizim de çok mumumuz, kandillerimizde yağımız, lambalarımızda gazımız olacak?" diye sormuşlar birbirlerine. İşte ve iş dönüşü kötü yolun engebelerinden çok yorgun oluyorlarmış. Bu nedenle papaz efendinin kiliseye çağrısına da pek istekli gitmemişler.

Kadınların aklı evde yıkanacak bulaşıklarda, dikilecek söküklerde, yamanacak çoraplarda, karanlık maranlık ille ayıklanması gereken tahılda kalmış. Erkekler evlerine çakılacak çivileri, takılacak camları, kapıları, kurulacak sobaları, kesilecek odunu düşünürlermiş. Geceleri dinlenme, uyuma saatlerinde tükenen iki cılız mumun, tüten yağın ışığında bütün bu işleri yapmaları gerekiyordu çünkü. Kış yaklaşıyor, tüketici iş saatleri ardından bütün bunların da yoluna koyulması için onlara akşamın dar, karanlık saatleri kalıyordu. Kadınlı erkekli hepsi de yola koyulmuş, kilisenin kapısından, pencerelerinden dışarı taşan büyük aydınlığa doğru ayaklarını sürüyerek yürümüşler. Akılları başka yerlerde olduğu için İsa'nın kutsal evine böylesi gönülsüz girişlerinden ötürü "Tanrı günahlarımızı affetsin" demeyi bile unutmuşlar.

Papaz efendi yine de hoşnutmuş. Kilisenin bir gece ayiniyle açılmasından doğan kuşkuları dağılıvermiş. "Bu yorgun insanlar, evlerinde de yapılacak daha yığınla işi olan bu insanlar, işte geceleri bile yorgunluklarını, işlerini güçlerini unutarak kutsal evimize koştular" diyormuş içinden.

İnsanlar üçer beşer kilisedeki yerlerini almışlar. Neredeyse beş yüz mumla aydınlanmış kiliseye girince bol ışıktan ilkin gözleri kamaşıyormuş. Papaz efendinin uzun açış konuşmasını yarı kirpiklerini kırpıştırarak, yarı içleri geçmiş, uyuklayarak dinliyorlarmış. Genç anneler, yeni doğmuş çocuklarını evlerinde, soğuk odalarında yalnız bırakmaktan tedirginlermiş. Yine de ılık ve aydınlık kilisenin içi usul usul dinlendiriyormuş herkesi.

Papaz efendinin konuşmasının orta yerinde genç annelerden birinin gözü başka bir genç anneye ilişmiş. Onun, oturduğu sırada, dizlerinin üstünde minik bir bebek hırkası ördüğünü görmüş. Hırkayı tanımış. Daha o sabah bu genç anne nicedir mum, yağ alamadıklarından, karanlıkta bebeğin yarım kalmış hırkasını bile bitiremediğinden, bebek üşüyecek diye kaygılandığından söz ediyormuş. Bu annenin o hırkayı şimdi ördüğünü gören

kadın yanındakini dürtmüş. Gördüğünü de ona göstermiş. Yanındaki de kendi yanındakini dürtmüş. O da yanındakini Hepsi birbirlerine yün ören anneyi göstermişler. Genç anne kutsal evde papaz efendiyi dinlemeyip de yün ördüğünün görüldüğünü hemen anlamış. Önce çok ürkmüş. Hırkayı saklamaya kalkmış, ama sonra cayıvermiş. Kendisine bakanlara gülümseyip omuz silkmiş. Derken son sırayı bitirip ilmiği düğümlemiş. İpi dişleriyle kırmış, minik hırkayı dizlerinin üstünden bir karış yukarı kaldırıp ötekilere göstermiş. Hepsine göz kırpmış. Çok sevinçliymiş. Parıldayan yüzlerce muma usulca küçük bir öpücük göndermiş.

İlerleyen günlerde yeni mahallenin yeni insanları aralarından dört kişi seçmişler. Onları papaz efendiye göndermişler. Bu dört kişi papaz efendiden gece ayinlerinin çoğaltılmasını istemişler. "Kutsal evimizde geçirdiğimiz her gece ertesi gün için bize yeni bir güç veriyor. Dualarınız ruhumuzu arıtıyor." demişler. Papaz efendi buna daha çok sevinirmiş. Evlatlarını kırmamış. Kiliseye daha çok mum ısmarlamış. Gece ayinlerini haftada dörde çıkarmış.

Her iyiliğin bir de kötülüğü olur ya, papaz efendi de bu iyiliğin bir kötülüğünü görmüş. Gece ayinlerinde kilise tıklım tıklım doluyor, Pazar ayinlerine ise birkaç titrek adamla birkaç titrek kadından başka gelen giden olmuyormuş. Pazar ayinleri sırasında derinden derine, kapıları takılmamış, çatıları örtülmemiş, sobaları kurulmamış evlerden sürekli çekiç, testere sesleri işitiliyormuş. Kimileri akan damlarına çinko çakıyor, kimileri cama çerçeve biçiyormuş. Bütün bu gürültüler kiliseye, insanların güle oynaya kendilerini uzun bir pazar eğlencesine kaptırdıkları biçimde yansıyormuş. Papaz efendi Kutsal İsa'ya, onun evine ve kendisine yürekten bağlı bu insanların Pazar ayinlerine gösterdikleri ilgisizliğin nedenini çözemiyormuş. Gece ayinlerinin birinde kiliseyi dolduranları uyarmak zorunda kalmış:

"Ey iyi insanlar! Sizler pek iyi bilirsiniz ki bin gece ayini bir Pazar ayininin yerini tutmaz. Aziz babamız İsa efendimiz sizleri

Pazar ayinlerinde de kutsal evinde görmekten mutluluk duyacak, ruhlarınızı nura boğacaktır." demiş.

Ama bu, durumu değiştirmemiş.

Papaz efendi kiliseye iki araba yeni mum getirmiş. Çabuk çabuk tükenen mumların yerlerine yenileri dikilmiş, artanlar yine depolara kaldırılmış.

Yeni mahallede evler hâlâ karanlık. Ama kilise, haftanın dört gecesi yüzlerce mumluk ampullerle aydınlatılıyormuşçasına aydınlık. Şimdi artık insanların ilk ayin gecesi üstlerine çöken uyuşukluktan, uykudan da eser yok. Tam karşıtı, son kerte diri diri görünüyormuş bu insanlar. Omuzları dik, elleri sıralarının arkasında duruyor; yalnız başları önde papaz efendiyi dinliyorlarmış.

Çünkü sıraların ardındaki ellerin hemen hepsi ya düğme iliklıyor ya yama yamıyor ya ip eğiriyor ya menteşe onarıyor, çivi düzeltiyormuş. Okumayı seven erkeklerse, fabrikada ellerine geçen ne varsa onları okuyorlar, kimi hesap tutuyor, kimi askerdeki oğluna mektup yazıyormuş. Artık gece ayinlerinden hoşnut olan yalnız papaz efendi değil; ayine gelen bütün insanlar da çok hoşnut ayrılıyorlarmış kiliseden.

Bu insanlardan biri kutsal eve bir gece elinde testere ve iki tahta ile gelince bütün işler bozuluyor. Kiliseye testereyle gelen kimse en arka sıraya oturmuş. Papaz efendinin öğütlerinin en içten bölümlerinde gerilerden gelen hırt hırt testere sesi ansızın kiliseyi doldurmuş. Papaz efendi ilkin ürkmüş. Kiliseyi kurtlar kemiriyor sanmış. Dualarına ara verip dinlemiş. Sesin nereden geldiğine kulak vermiş. Ansızın: "Orada ne oluyor?" demiş. Ama testere sesi durmuyor. Tahtayı testereleyen kimse, testere sesinden papaz efendinin sorusunu duyamamış ki…

Papaz efendi testere sesinin geldiği yere doğru ağır ağır yürürken bir de ne gördün? Sıraların altındaki eller İsa'nın kutsal evini adi bir atölyeye, kendi avlularına, oturma odalarına ya da bunlara benzer bir şeye çevirmişler.

O geceden sonra papaz efendi gece ayinlerini kaldırıyor. Bu insanlara bundan böyle Pazar ayinlerine katılmalarını, katılmazlarsa kutsal İsa efendimize çok ayıp olacağını, bu nedenle de kendisinin onların çocuklarını kutsamayacağını, çiftleri evlendirmeyeceğini, ölülerinin ruhuna dua okumayacağını çünkü kendilerinin inançsız olduklarına karar vermek zorunda kalacağını bildiriyor. Durum böyle olunca artık ister istemez Pazar ayinlerine her evden bir kişi temsilci olarak katılmak zorunda kalmış. Böylece kiliseye çok mum artmış. Artan mumlar ötekilerle birlikte depolara konmuş.

Geceleri evlerinin karanlığında çivilerini çakamayan, yünlerini öremeyen, tahıllarını ayıklayamayan, mektuplarını yazıp pencere tahtalarını doğrayamayan insanlar, depolardaki bunca mumun ne olacağını sormuşlar birbirlerine. Düşünüp taşınıp yine aralarında dört kişi seçmişler. O dört kişi papaz efendiye gitmiş, ondan kutsal evdeki mumların birazını evlere dağıtmasını istemişler. Papaz efendi onlara böyle bir dağıtıma yetkisi olmadığını, kutsal evin kutsal mumlarını kutsal olmayan yerlere dağıtmasının kutsal İsa ilkelerine aykırı olacağını bildirmiş. Seçilen dört kişi papaz efendinin yanından ayrılır ayrılmaz Belediye Başkanı'nın yanına giderler. Ona:

"Bizleri buraya yerleştirdiniz. İyi ama ışığımız ne zaman gelecek, yollarımız ne zaman yapılacak?" diye sorarlar. Bunun üzerine Belediye Başkanı da onlara vergilerini ödemekte tembellik gösterdiklerini, evlerinin ışımasını, yollarının yapılmasını kendilerinin geciktirdiklerini, bu nedenle vergilerini zamanında ödemedikleri sürece isteklerinin o oranda ağır gerçekleşebileceğini söylemiş. "Ayrıca kiliselerle fabrikalara mum ve yağ yetiştirmekte bile güçlük çekildiği için yöneticilerimiz ülkenin aydınlatılmasında kısıtlama yapmak zorundadırlar." Bunu da öğrenince o dört kişi, çamurlu yollardan başları önlerine eğik geçip, kendilerini mum istemek için seçen insanların yanına elleri boş dönmüşler. Onlara, gelecek günler adına da fazla bir umut götürememişler.

Kiliseye testereyle gelip, üstelik de testerenin sesinden papaz efendinin uyarısını zamanında duymayan kimse, gece ayinlerinin son bulmasına kendisinin neden olduğunu biliyor, bundan ötürü komşularının önünde hep başı eğik geziyormuş. Herkes ona çok kızıyor, kimse onunla konuşmuyormuş. Bu kimse bir gün insanları çevresine toplayıp:

"Akılsız davrandım. Hepinizin ışığına, işine gücüne engel oldum. Size yeniden ışık bulmak da şimdi bana düşer!" demiş.

Çevresindekiler:

"Nasıl?" diye sormuşlar.

"Ben nasıl olacağını biliyorum." demiş, testereyle kilisede kapısız evine kapı yapmaya kalkan kimse. Papaz efendinin ve zangoçların uykuda oldukları saatlerde üst üste iki gece çalışmış. Kimselerin göremeyeceği bir köşeden kilisenin deposuna girebileceği bir delik açmış. İspermeçet mumlarından başlamış. Artık her gün her eve ikişer ispermeçet mumu dağıtmaya girişmiş. Kimse de ona bu mumları nereden bulduğunu sormamış. Her gün her eve ikişer mum dağıtan kimse Pazar ayinlerini hiç kaçırmaz olmuş ama.

Papaz efendi de evlerinin bir çeki düzene girdiğini, bu evlerin her birinden her birinden her gece ince, güzel ışıklar sızdığını, bunun da insanların Tanrı'ya inançlarının bir sonucu olduğunu düşünüp sevinmiş; hem de kiliseye testereyle tahta kesmeye yeltenen kimseyi her pazar sabahı karşısında görerek onun 'nedamet' duyduğuna inanmış. Belediye Başkanının ise başı uzun süre ağrımamış.

İki yüz hanelik bir mahallenin her evinde ikişer ispermeçet bir akşamda tükenivermekte. Bu nedenle kilisenin deposundaki ispermeçetler de çabuk tükenmiş. Mum dağıtıcısı o zaman bu insanlara artık mum dağıtamayacağını bildirmiş. Ama insanlar, ışıklarına kendisinin engel olduğunu, bu nedenle de evleri belediyece aydınlatılıncaya ya da onlar mum, gaz, yağ elde edecek

durumda olana dek evlerine mum bulması gerektiğini hatırlatmışlar ona. Mum dağıtıcısını linç etmeye bile kararlı görünüyorlarmış.

"Zaten iki ispermeçet. Biz daha hastalarımıza bakmadan, çocuklarımızın altını temizlemeden, tencerelerimizi kaynatıp söküklerimizi dikemeden bitiveriyor." demişler. Kesin konuşuyorlar. Dedik ya, kendilerine yine mum getirmezse aralarında barınmaya izin vermeyeceklerini bile belirtmek istiyorlar bakışlarıyla. Mum dağıtıcısı o zaman kilisenin deposundan kilisenin ayin salonuna çıkmak zorunda kalmış. Yeniden işe koyulmuş; ilkin küçük şamdanlardaki mumlardan başlamış. Sonra sıra ellişer santimlik mumlara gelmiş. Mumları eksildikleri hemen belli olmasın diye, dikili bulundukları yerlere ara sıra seçip alıyormuş. Papaz efendi Pazar ayinlerinde bu eksikliğin hemen ayrımında olamazdı. Olmamış da. Ancak, kutsal İsa'nın doğum gecesi yaklaşırken, zangoçlara büyük gece ayini için kilisenin bir eksiği olup olmadığını sorduğu zaman mumlardaki büyük eksiklik anlaşılmış. Hemen depolara koşulmuş. Depolar boş.

Papaz efendi odasına çekilmiş. Aziz İsa Baba'sıyla uzun uzun konuşmuş. Ondan, kutsal evde mum hırsızlığı yapma inançsızlığını kimin göstermiş olabileceğini sormuş. Kutsal İsa, doğumunun arifesinde öyle darda, öyle sabırsız, öyle iki ayağı bir papuçta imiş ki, papaz efendiye pek bir yardımı dokunmamış. Papaz efendi bu arada oturup mum fabrikasına uzun bir mektup yazmış. İsa'nın doğum gecesi ayinini de erteleyemezdi ki… Ayrıca bu ayininin çok ışıklı olması gerekirdi. O, mum fabrikasına uzun ayrıntılı, kiliseye ivedilikle iki araba gönderilmesini isteyen mektubunu yazarken mum dağıtıcısı, İsa'yı iki yanında duran yirmişer kiloluk iki mumdan da yoksun bırakıvermiş. Dev gibi iki mumun biri bir omzunda, biri öteki omzunda çamur ve zifir karanlık sokaklardan geçmiş. Kim görecek?

Mum peşine düşüp büsbütün kapısız kalan evinin önüne mumları yıkıyor. Sürüyerek içeri çekiyor. Sonra, birinden bir dilim

kesip yakmış. Yükünü evin en dibine taşıyıp testeresini almış. Başlamış iri mumları eşit dilimlere bölmeye. Böle böle iki yüz dilim mum çıkarmış. Hepsini bir çuvala doldurup bütün evleri teker teker dolaşmış. Her eve bir dilim mum bırakmış. Mumları dağıtıp bitirdiğinde sabah oluyormuş. Gün atarken işi bitmiş ama kendi de bitmiş. Yarı beline dek çamur içindeymiş. Yüzü solgun, adımları birbirine dolanıyormuş. İnsanlar kutsal bayram gecesi evlerini ışıtmak, çocuklarını sevindirmek için onun verdiği dilinmiş mumları dolaplarına kilitlemişler.

Gece ayininde kilisenin içi yine pırıl pırılmış. Her yanda yepyeni ve daha çok, daha uzun mumlar yanmaktaymış. Papaz efendiyle birlikte İsa'nın doğumuna dua edenler kiliseye çok sayıda mum getirildiğini hemen anlamışlar. Dönüp mum dağıtıcısına bakmışlar. Ona göz kırpmışlar. Ama mum dağıtıcısı salt bir gece önceki yorgunluğundan ötürü değil, aylardır kilisenin deposuna gire çıka, ayin salonundaki mumları İsa'nın gözleri önünde taşıya ede iyice bitkin. Kendisini hiç iyi duymuyormuş. Üstüne onarılmaz bir yorgunluk düşmüş. İnsanların göz kırpmalarına, "hadi" demelerine karşılık, soluk ve istemsiz bir gülümseme olmuş.

Ayin bitip herkes kiliseden çıkarken birçok kimse mum dağıtıcısının yanına yaklaşarak:

"Aman bizi karanlıktan kurtar. Bizi karanlıkta bırakma, yine kurtar." demişler.

"Yardımın karşılıksız kalmayacaktır. İnan bize!" demişler. Gerçekten de ertesi gün toplanıp yine aralarında dört kişi seçmişler. Dört kişiyi mum dağıtıcısına göndermişler. Bu dört kişi, mahalleliden beşer para toplayarak aldıkları madenden yapılma bir yıldızı mum dağıtıcısının göğsüne takmışlar. "Bundan böyle adın aramızda Büyük Işık Kumandanı olacaktır." demişler. "Çocuklarımızdan çocuklarına, onların da çocuklarına adın böyle yayılacak." Büyük Işık Kumandanı olarak anılacaksın.

"Mum dağıtıcısı buna sevinmek istemiş ancak sevinememiş. Göğsüne takılan yıldıza bakakalmış. Elçilerin söylediklerine teşekkür için doğrulmuş, ağzından derin bir esneme çıkmış. Utanmış utanınca da büyük bir kumandanın, ne olursa olsun, ölene dek büyük kalmak zorunda olduğunu bilmiş. Göğsüne madalyayı takanlar gidince bulunduğu yere çökmüş kalmış. "Neyse ki mum çalmak için fazla ömrüm kalmadı." diye düşünmüş.

İki hafta sonra ölüsü kilisenin deposunda bulunuyor. Papaz efendi kutsal evin mumlarını kimin tükettiğini böylece anlamış işte. Kutsal eve saygısı, o evin sahibine inancı olmayan bir kimseye dinsel tören yapamazdı. Bu nedenle mum dağıtıcısı kutsanmadan gömülmüş. Ama insanlar onu unutmamışlar. Mezarının başına heykelini dikmişler. Çocuklardan çocuklara mum hırsızlığı bilinmesin diye de heykelin altına yeni adını salt '*Büyük Kumandan*' olarak kazımışlar. Başında, karanlıklarını ışıtacak yeni bir büyük kumandana tezelden kavuşabilmek için dua etmişler.

BU MASAL ÇOK YENİ UYDURULMUŞ BİR MASAL OLDUĞU İÇİN PEK ÇOK KİMSE BİLMİYOR. MASALI YENİ DUYANLAR DA ONU BAŞKALARINA ANLATMAYA KALKTIKLARINDA ELLERİNE YÜZLERİNE BULAŞTIRIYORLAR. BİRÇOK YERİNİ ATLIYOR, BİRÇOK YERİNE DE YENİ BÖLÜMLER UYDURUYORLAR. BİR KEZ UYDURMAYA BAŞLAYINCA İSE -şimdi olduğu gibi- UYDURDUKÇA UYDURUYORLAR:

Derken efendim…

…Büyük Kumandan'ın doğumu. Büyük Kumandan'ın çocukluğu. Büyük Kumandan okulda. Büyük Kumandan Asker. Büyük Kumandan savaşa gidiyor. Büyük Kumandan siperde; gedik açıyor. Büyük kumandan cephede; mumlara hücum! Büyük Kumandan çamurda, çizmeli. Büyük kumandan yağmurda pelerinli, güneşte kasketli, gece maskeli; büyük kumandan ışık da-

ğıtıyor. Büyük kumandan karanlıkları yırtıyor. Büyük Kumandan 'Büyük Kumandan' oluyor. Büyük Kumandan'ın eli göğsünde. Büyük Kumandan ayaklarını bitiştirmiş. Büyük Kumanda bir ayağını öne çıkarmış. Büyük kumandan ellerini muma uzatıyor. Büyük Kumandan başında sekiz ışığıyla, dört ışığıyla, iki ışığıyla. Büyük Kumandan gece töreninde. Büyük Komutan gündüz töreninde. Büyük Komutan diz çökmüş. Büyük komutan gülümsüyor. Büyük Komutan kaşlarını çatıyor. Büyük Komutan şöyle derken. Büyük Komutan şurada. Büyük komutan burada. Büyük Komutan yorgun. Büyük Komutan hasta. Büyük Komutan çok hasta. Büyük Komutan yine iş başında. Büyük Komutan ölüyor; toprakta. Büyük Komutan her yerde.

Alanlarda, okullarda, bakanlıklarda, parti başkanlarının odasında, emlâk satıcısının bürosunda; manav, kasap dükkânlarında, terzi kadınların dikiş odalarında. Gazilerin, göğsünde, şehitlerin yanında; albayların, generallerin üst başlarında, şapkalarında ve şapkalarının altında; yüreklerinin üstünde birçok, yüreklerinin içinde bir tek. Köylerin okullarında, kentlerin üçüncü sınıf otellerinde, muhallebicilerinde, kırtasiyecilerde. Defne dalları ortasında, bir güneşin içinde, yapma güller arasında, mum benzeri süngüler altında, haritalar üstünde, denizlerin ufkunda, derelerin ucunda, dağların karlı başında, tepelerin yamacında. Yıldızların merkezinde, ayların kucağında. En çarpıcı sarı, en çarpıcı yeşil, en çarpıcı kırmızı, en çarpıcı mavilerle. Mum bayramlarının kartpostallarında. Mum takvimlerinin ilk yapraklarında. Işık törenlerinde, kapanış törenlerinde.

Altınlarla, gümüşlerle, bronzlarla, pirinçlerle, bakırlarla, mermerlerle, taşlarla, tahtalara, alçılarla, killerle ve kauçuktan ve plastikten Büyük Kumandan. Üstü camlı ceviz masalarda, aynalı vitrinlerde, madalyalarda, anahtarlıklarda, uzluk belgelerinde. Koşullarda, mum yarışlarında, ışık yarışlarında yani, at yarışlarında, başka yarışlarda… En büyük kentlerin en büyük

alanlarında, en küçük kentlerin yine en büyük alanlarında. Yağmurda, karda, buzda, ılık bahar esintilerinde. Yakıcı güneşler, dökülen yapraklar altında. Yeşeren çimenler üzerinde. Kuş pislikleriyle taçlanmış, kömür isiyle bezenmiş. Bir tepenin yamacına çakıl taşlarıyla çizilmiş. Bir ormanın girişine kozalaklarla kakılmış. Etraftaki odada üstüne kara fiyonk takılmış. Uzak bir tepe köyünde coşkulu. Uzun bir dere bitiminde yorulmuş. Bozkırın otuz haneli ilçesinde bungun.

Bir vadinin ortasında dingin. Garnizon kapılarında en atak. Arka sokaklarda işlenen cinayetlere sırtını dönmüş. Bir caddenin başında, üşüyen çocuklara "Üşüme!" diyor. Gelip geçenlere mum uzatıyor. Çevresinde bağrışan gençlere şakın bakıyor. Askerleri, polisleri, panzerleri seyrediyor. Gündüzleri uyur-uyanık, geceleri uyanık-uyur; seyrediyor.

(Ağaoğlu, 1981, ss. 8-19)

Bireysel Etkinlik

- Önce öykünün arka planındaki düşünceyi bulunuz.
- Daha sonra arka plandaki bu düşüncenin öykünün ritmini nasıl ve ne şekilde etkilediğini yazınız.

Ritim Belirleme Etkinliği

ODA MUSİKİSİ

Markiz saat beşte sokağa çıktı.

Birçoklarının böyle öykü, anlatı başlangıçlarıyla artık ilgilenmeyeceklerini açık açık söyledikleri günümüzde; ben eski günleri, eski bir duyarlığı, daha doğrusu üzünçlere ve yalnızlıklara yaslanmış bir anıyı anlatacağımdan -yıllar önce kumsalda tek başına oturmuş, her şeyi dalgalara yazmıştım- bu cümleyle kendi aramda özdeşlik kuruyorum.

(Biliyorum; birçokları yukardaki uzun cümlelerin yanlış kurulduğunu, ne demek istediğini açık seçik anlatamadığını, virgüllerin, noktalı virgüllerin, iki çizgi arasında'nın yerli yerinde kullanılmadığını söyleyebilirler. Hiç önemli değil: İyi bir öykünün ille güzel bir anlatımla yazılması gerektiğine inanmıyorum. Üstelik güzellikle doğru arasında sıkı bir bağ olduğunu da sanmıyorum. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra, şu an duyumsadıklarım, anıların ayrıntıları ve izdüşümleri- bir sevgi serüveniyle başlayıp yine yalnızlıkla biten o korkunç insan ilişkileri- kısacası yaşam olanca ağırlığıyla uzanıp gidiyor önümde. Acının zengin dağarcıklı bir sözlüğü olmadığını, bunca yıllık deneyimlerime- yoksa deneyim sözcüğünü mü kullanmalıyım- dayanarak çekincesiz söyleyebilirim. Dolayısıyla anlatacağım öykü, hiç kimseyi ilgilendirmeyeceği gibi, dilin kurallarına da yaslanmak zorunda değil.

Bu öyküde bir markiz de yok ama ben yine de Markiz'in saat beşte sokağa çıktığını söylemek istedi- biraz sonra, bu yazı'nın büsbütün dışına çıkarak Markiz'in neler giydiğini de yersiz ayrıntı tutkumdan betimleyeceğim-. Çünkü ne şiir ne güzel duygu ne de anlatım, biçem gibi yazınsal özellikler yanı başımda. Epey

bir zamandır hepsini yitirdim. Zaten bir zamanlar ilgi toplamış üç beş kitabımı da unutalı nice yıllar geçti. Genç kuşaklar; yaşıtlarımın ve büyüklerimin- hemen hepsi öldü onların- yargılarını doğru buluyorlar bugün: Kötü, işlevsiz, dedikoducu, çevresini anlatır, dahası yazın dışı bir yazar olduğumu enikonu onaylandı. Kimselerin okumamasına karşın size anlatacağım serüvenin etkisiyle, yeni bir tansık gerçekleşir umudunu koruyarak, yazmayı sürdürüyorum hâlâ. Ama çoktan beri önemsiz bir çalışanım; görevim bilmem ne bakanlığının müdürlüğünde, müdürlüklerden birinde yazmanlık.

Her gün erken saatte çalıştığım daireye gidiyorum ve ancak akşamları, saat beşte -tabii kupa arabasına binen bir Markiz gibi değil- yorgun argın özgürlüğüme kavuşarak sokağa çıkabiliyorum. Yazarlığımın ilgi topladığı günden beri beni evine çağıran, akşam yemeğine alıkoyan dostlarım vardı. Şimdiyse kahvaltılık bir şeyler alıyorum eve dönmeden önce. Çay pişirmek, kahvaltıyı hazırlamak, bulaşık yıkamak ve ek gelir için yabancı dilden yabancı dilden kötü aşk romanları çevirmek zamanımı yeterince alıyor.

Yeni çıkan kitapları okuyamadığım bir yana, dilimizin usta örnekleriyle de bağlantım koptu. (Görüyorsunuz her bakımdan kötü bir anlatım bu; savruk, düzensiz, tıkız. Gelgelelim yazmadan olmuyor; uykusuzluktan çıldırdığım gecelerde bana eşlik edebilecek başka hiçbir arkadaşım yok artık.)

Markiz saat beşte sokağa çıktı. Kapının önünde kendisini bekleyen kupa arabasına bindi. Çilek kırmızısı, kabarık etekli bir giysi vardı üzerinde. Bu giysinin kolları, dirseklerde kat kat, beyaz dantel farbelalarla çevriliydi. Markiz, yapma güller ve hemen her renge boyanmış, devekuşu tüyleriyle donanmış bir şapka takmıştı.

İşte böylesi yazı başlangıçlarına karşı çıkılıyordu. Öte yandan ben saat beşte Markiz'in nelerin etkisinde kalarak koşuşturduğunu hiçbir zaman öğrenemedim. Oysa bu cümlenin bir öykünün ya da romanın başlangıcına, şurasına burasına oturtulup

oturtulamayacağı konusunda uzun uzadıya tartışılmıştı. Bu tartışmaların günümüzde sürüp sürmediğini bilmiyorum.

Belki de "Markiz saat beşte sokağa çıktı…" cümlesi yeniden gözde anlatımlar arasına girmiştir. Eğer böyle bir şey gerçekleştiyse, öykümüzde günümüzün anlatım ve söyleyişine uzak düşmeyecek bir biçimde başlamış sayılabilir. Şunu da itiraf etmeliyim ki, ben cümlelerin şu ya da bu biçimde kurulmasından çok, Markiz'i saat beşte sokağa çıkaran söylenmemiş- dile getirilmemiş, açıklanmamış, yazılmamış- sorunu çözümlemek isterdim. Bugün de önemliliklerini koruyan yazıncılar- onların da kimileri öldü-, salt cümlenin, söyleyişin eskimişliğine değinerek, sanatın bambaşka bir yolda yürüdüğünü ileri sürmüşlerdi. Bense içerikle uğraşıyorum (hoş, sonradan içeriği yansıtamamış, biçime takılı kalmış bir yazıcı olduğum çok söylendi.) Nedeni pek açık bunun. Her şeyden önce, emekliliğime pek az kaldığını belirtmeliyim. Yaşlı, yalnız bir insanım. Çalışmaya başladığımda otuz üç yaşındaydım. Böylesine uzun bir ömrü tüketmeme karşın, hangi yalnızlıklarla akşam saatleri sokağa çıkıldığını, yollara düşüldüğünü henüz öğrenebilmiş sayılmam.

Markiz de elbet bir iç acısıyla saat beşte sokağa fırlamıştı. Bugün, görmüş geçirmiş bir insan olarak, yalnızlıkların ve içsel acıların sayılamayacak kadar çok olduğunu biliyorum bir tek. Öte yandan her yalnızlığı, her iç acısını kendi başına irdelemek gerekiyor. Galiba çok uzadı "serim bölümü". Bu da nereden çıktı, demeyiniz. Benim ergenlik çağımda -iyi kötü bir öğrenim gördüm- yazıların düzenlenişlerini "serim", "düğüm", "sonuç" diye üçe ayırırlardı. Sonradan yazınsal yazılarla okullarda öğretilen yöntemler arasında pek bir benzerlik, özdeşlik olmadığını kavradım ama insan genç yaşta öğrendiklerinden kolay kolay kurtulamıyor. Salt öğrendiklerinden mi? Ne gezer: Uzak geçmişteki anılar da daha etkileyici.

Anılar… Bulanık, görüntülerin sanki sislerle, buğularla çevrildiği sıcak yaz günlerini çağrıştırır bu çoğul sözcük. İşte herkes öğle uykusuna yatmıştır ve siz, sessizliğin durmadan patlayan

uğultusunda, kavruk otlarla, mor çiçekli dikenlerle, zikzak dallı kayışkıranlarla donanmış, gölgeliksiz bir kırda yürümektesiniz, börtüböcek bile susmuş. Bu uçsuz bucaksız, bozkırı andıran geniş alanın herhangi bir yerinde yepyeni, hiç tanımadığınız bir insanla tanışacaksınız.

Yoksa öykümüzün "serim bölümü" şimdi mi başlıyor? Öyle ya; "serim bölümünde", "olayın geçtiği yer (dekor) belli başlı nitelikleri söylenerek betimlenir. Olayın kişileri, en canlı iç ve dış görünüşleri belirtilerek tanıtılır, kısaca bir portre çizilir. Yine serim bölümünde olayın ne olduğu da belirtilir."

Olay büyük bir kentle, deniz kıyısındaki bir dinlence kasabasında geçiyor. Ama, dinlence kasabasında bir yaz akşamı saat beşte başlayıp, bir güz gecesi saat 22:30 sularında büyük bir kentin ara caddelerinden birinde – o zamanlar Gerede Caddesi'ydi oranın adı- bitecek. Öyle sanıyorum ki, böylesine iki ayrı yeri (dekor) bir öykünün seriminde yan yana, iç içe anlatmak neredeyse olanaksızdır.

Olayın başlıca kişileri yok. Bütün bir yaşam, birçok ayrılık, sayılamayacak kadar çok iç acısı, onur kırıklığı, yüreğin sevgilere aldanarak açılışı ve -bayağı bir imge olacak- bıçak darbeleriyle delik deşik edilişi, başlıca kişiler olarak nitelendirilebilir mi? Bu yüzden öyküler birtakım simge kişilere her zaman yüz vermek zorundadır (Ünümü yitirinceye dek yayımladığım kitaplarda bu tür simge kişileri ben de yaşatmaya çabalamıştım.) Haydi, az önce bozkırı andıran uçsuz bucaksız alanda tanıdığımı söylediğim insanı, öykünün başlıca kişilerinden biri kabul edelim. Kendisi benden dört beş yaş küçüktü. Uzunca boylu, siyah saçlı, siyah gözlüydü. Yüzüne, Caravaggio'nun tablolarındaki gibi, nereden geldiği belirsiz, geniş açılı bir ışık yansıyordu. Ressam, onu karanlık bir sahneye spotlight düşürür gibi aydınlatmıştı.

Onun ellerini niçin delice sevdiğimi, bunca yıl sonra da o elleri olanca sıcaklığıyla hatırladığımı bana sormayın. Ama şimdi

size, gerçekçi bir yazar tutumuyla; kendimi ve ellerini hiç unutmadığım insanı öyküden yalıtarak -çünkü gerçekçi yazarların kendi başlarından geçen bireysel serüvenleri anlatmaları gerekir-, bambaşka şeyler söyleyebilirim. Böylelikle duygularıma kapılmadığım, nesnel kalabildiğim ortaya çıkar. Sizlere öyküsünü anlatacağım insana bir yaz akşamı, beş sularında, deniz kıyısında rastladım. Hava çok güzeldi, en küçük bir esinti yoktu. Lacivert deniz engine dek dalgasız bir çarşaf gibiydi. O, deniz kıyısındaki kahvelerden birinde, iskemleye oturmuş kitap okuyordu. Önündeki denizden, akşamın insanı üzen solgun, alaca renklerinden habersizdi. Yanına yaklaştım ve "Ne kadar güzel bir yaz akşamı, değil mi?" diye sordum. Başını çevirerek yüzüme baktı ve gülümsedi. Beni en çok etkileyen, davranışlarının sadeliği, yüzünün ince anlamıydı. Vb. Ama benim, deniz kıyısındaki bu kasabada ne aradığım da sorulabilir. En doğrusu, oraya niye gittiğimi anlatarak başlamalıyım.

İlk kez gittiğimiz, sokaklarını henüz dolaşmadığımız, dükkânlarına girip çıkmadığımız, renkleriyle tanışıklık kurmadığımız bir kent, bizim için nasıl bir anlam taşıyabilir? Çoğunlukla boş, aylak bir anlamdır bu ve o kente ne amaçla gittiğimizden yönseme kazanır. İş gezisiyse, bir an önce işlerimizi bitirmenin ardına düşeriz; kent gözümüzün önünde kaybolup gider, sokakları ve evleri, bitki örtüsü, doğa, mimari silinir. Bir dinlence yolculuğuysa bu, hele yaza aylarındaysa, deniz kıyısından, gelgeç pansiyon odalarından ötesini kaçımız öğrenebilmiştir.

Oysa tıpkı yeni tanıştığımız kişilerin -bir gülümseme, ortak bir tavır alış, ya da gelişigüzel söylenmiş birkaç ince söz-, sonradan hayatlarımızda bırakacakları derin izler gibi, herhangi bir kent de yazgımızın baş oyuncusu kesilebilir ve bizi, artık bütün bir yaşam boyu kendine çeker. Orada sevinçlerimiz, acılarımız yaşayıp durur kendi başlarına; bir lokantanın işaretlenmiş iskemlesi, dudaklarımızın değdiği bir bardak, şu, bu, kullandığımız bir nesne sürekli bizim serüvenimizi anlatır ancak uzun zamanın çökerteceği,

ufalayacağı kara parçası, kendine çarpan dalgalar bizden bir şeyleri geri verir ve duyduğumuz aşk hiç sona ermez.

Öte yandan asıl anlatılması gerekeni dile getirmek öyle zor ki ve benim gibi yazınla bağı kopmuş, bir yazar olarak dikiş tutturamamış zavallı bir küçük memurun öykü karalamaya kalkması da pek gülünç. Ne olduğu belirtilmesi – "serim bölümünün tamamına bağlı kalırsak- istenen olay, bildik bir sevginin serüveni değildi. Bilinmeyenin de değildi. İçimizde taşıdığımız, nedense hep yadsımaya zorlandığımız bir duygunun ayrılık kadar acı işaretiydi. Dinlence kasabasındaki günlerim kısıtlıydı. Her zaman oturduğum büyük kente bir an önce dönerek, o sıralar yazdığım -sonradan üst üste üç kez basılan ve üçüncü basımda satışı birdenbire duruveren -yayımlanmış son romanımı bitirmek istiyorum.

Evet; "Markiz saat beşte sokağa çıktı…" gibisinden cümlelerle dolup taşan romanlarımı, öykülerimi beğenen birtakım okurlar vardı o sıralar. (Bu okurların benden niye el ayak çektiklerini, aradan yirmi dokuz yıl geçmiş olmasına karşın -gelecek yıl çalıştığım daireden emekli olacağım- hâlâ anlayabilmiş değilim.) Hafta sonu dönecektim; otobüs biletimi -tabii pencere kenarında- birkaç gün önce almıştım. Yaz, kasabadaki çılgın kalabalık, güneş ve her şey baş döndürücüydü. Yine tedirginlik içindeydim. Markiz'in sokağa çıktığı bu saatte, ben de bir başıma deniz kıyısında yürüyordum; Markiz'den yaklaşık on dakika önce, kaldığım Uslu Pansiyon'dan çıkmıştım. Bütün günü, ruhsuz, kasvetli pansiyon odasında kitap okuyarak, üst üste neskafe içerek geçirmiştim. Arada bir de balkona çıkmıştım. Kahveden ve sigaradan midem bulanıyordu; deniz kıyısında durarak, yosun kokulu havayı içime çektim. Kıyıda su saydamdı; dipteki sedefli taşlar, ürkek kaya balıkları görünüyordu.

Bu akşam saatinde, içimdeki ıssızlığa son yoktu. İnsanlardan oldum olası yakınlık görmemiştim. Gelgeç ilgiler, sınırları önceden kurallarla donatılmış bir sevgi bana göre değildi. Sonsuz tutkulara, irkiltici sevecenliklere birçok kez gönül vermiş,

her defasında unutulmuştum. İçinde bol bol "yalnızlık", "acı", "hayat", "üç nokta yan yana" gibi sözcüklerin geçtiği kitaplar yazıyordum. Bu sözcükleri benimseyen kişilerden mektuplar almıştım, şurada burada tanıştığım kimileriyle, gelişigüzel, ayaküstü konuşmuştuk. Şimdi kimse tanımıyor beni… Denize bakıyordum: Yelkenliler, uzak adalar, ötede demirlenmiş bir gemi ve sedefli taşlarla ürkek kaya balıkları. Bir yaz öğlesi, mor dikenler, zikzak dallı kayışkıranlar ve kavruk otlarla çevrili, gölgeliksiz kırlarda karşıma çıkan insanın, o akşamüstü, durup dururken yanıma geldiğini, onunla ilk kez burada, deniz kıyısında tanıştığımı söylersem; öykümüzün "düğüm bölümüne" gelmiş olacağız. Çünkü, aklımda yanlış kalmadıysa bu bölümde olay gelişir; okuyanın, ilgisini, merakını artıracak bir duruma erişir."

Büyülü bir ışığın aydınlattığı bu insan:

-Sizinle arkadaşız dedi bana, dudaklarında elgin bir gülümseme vardı. Yazdıklarınızın hepsini okudum.

Böyle durumlarda en yapay, en göstermelik inceliğimi takınırdım. Ama şimdi şaşırmış, ne diyeceğimi kestirememiştim. Teşekkür bile edemeden duruyor, alık alık bakınıyordum. O, yanıma oturdu.

-İşlediğiniz konularla öteki yazarlar pek ilgilenmiyor, dedi. Sizi sıkmıyorum ya?

-Hayır, hayır dedim, ellerini tutarak. (Tanrım, yirmi dokuz yıl önceki gibi, okunan bir yazar olmayı ne çok isterdim şu an - güzellik, tozlu kâğıtlar üstünde kaybolup gitmezdi.) Yalnızlıktan canım sıkılıyordu zaten. Senlibenli, gereksiz davranışıma şaşırarak ellerimi çektim. Sonradan bu tanışma anımızı ikimiz de gülünç bulduk. (Duyarlılıkları hafifsemek de gerçekçi olmanın yordamlarından sayılmıştır.) Bir süre deniz kıyısında oturup konuştuk. Gün battı. Karnımız acıkmıştı. Kıyı boyunca lokantalar vardı; onların birinde gidip yemek yedik. Bütün bunların -

birkaç saate sığmış yoğun sözler, keyifli bir akşam yemeği, tatilden döner dönmez araşmaya karar vermişiz- bana onulmaz yıkımlar biçeceğini düşünemezdim.

Düpedüz bir gözbağcıyla karşılaştığımı yaz biterken ayrımsadım. Ama göz bağcı olan yalnız o değildi; yazıp çizdiklerimle ben de bir iki yüzlü, bencil, sıradan ama tiranlığa hevesli bir buyurgandım. O güne dek yalnızlıktan, acılardan, hayat üç nokta yan yananın paylaşılmasından söz açmıştım. Fakat bu yalnızlıklar, yakınmalar, paylaşmayı asla bilmeyen, hiçbir zaman öğrenememiş olan benim gibi kalık bir yazıcının sayıklamalarıydı. Ona gelince; uçsuz bucaksız kırların, sıcak yaz öğlelerinde tam da mor çiçekli dikenlere, zikzak dallı kayışkıranlara dalmışken karşımıza çıkan bu simge kişisi, benden hep uzakta olmayı yeğledi.

Sık sık görüşüyorduk; ilk buluşmalarımızın coşkusu, sevinci, paylaşmaya, üleşmeye açık duruluğu çoktan sona ermişti: Saatlerce konuşmadığımız, birbirimize tek bir sözcük söylemediğimiz oluyordu. Deniz kıyısında yanıma geldiğindeki gibi sıcak bir insan değildi artık. Onun aldırışsızlığı karşısında ne yapacağımı bilemiyordum. Yersiz böbürlenişlere başvuruyordum kimi zaman; başkalarıyla alay ediyor, insanları küçümsüyor, benim dışımdaki her şeyden tiksiniyordum. O, boyna susuyordu; suskusu insanı deli edebilirdi. Yine de Caraviggo'nun nereden yansıdığı belirsiz, geniş açılı güzel yüzünden bir türlü silinmiyordu. Sözgelimi, sapı iyi bir kakmacılık örneği sayılabilecek ve artık süs eşyası olarak kullanılan bir kırbacı havaya vınlattığımda ya da dinlemek yetisinin sanatı kavramakla eş anlamı olduğunu söylediği herhangi bir zaman diliminde büyülü bir ışık varlığına akıyor, ona, bilincimizle algılayamayacağımız bir şeyin gözlerini katıyordu.

Aramızdaki soğukluğu kırmak için bir kez daha gözbağcılığa başvurdum. Korkularla, kaygılarla örülü bir metin yazdım (bu, önemli bir yazın dergisinde yayımlanmış son öykümdür.) Benimle, yazdıklarım dolayısıyla arkadaş olduğunu söylemişti;

kendisi için kendisinden yola çıkılarak yazılmış bir öyküyle de ilgilenmesi gerekecekti. Ama bu ilgi:

-Çok güzel bir öykü, sözlerinden öteye geçmedi.

Sanat aracılığıyla iletişim kurmanın olanaksızlığı en somut biçimiyle karşıma çıkmıştı. Besbelli, koskoca bir haritaya dağılmış insanlardan ikisiydik. Ellerinin biçimlendirdiği ufacık, sırsız bir çömleğe bakarak dalıp gittiğim oluyordu. Çökelin ustaca biçimlendirildiği çömlek biraz eğikçe durdu; ağzı tek bir kır çiçeğinin sığabileceği kadar küçüktü. Bana hediye ettiğini anlamamıştım önce sonra gözyaşı şişesinin yanına koydum. Çömleğe dalıp gittiğimde, yüzyıllardır gözyaşı şişesine- belki de sahibinden sonra- kimselerin ağlamadığını düşünürdüm. Çağımızda gözyaşı biriktirmek hiç de akla sığacak edimlerden değildi. Gelgelelim o kupkuru, cam gökkuşağından ışıltılar saçan gözyaşı şişesi, size, insan ilişkilerindeki geçiciliği anımsatabiliyor. Küçük bir şişeydi. Sahibi pek de derin etkiler bırakmamış bir üzüntü için ağlamış olmalıydı ona. Böyle işte. Eğer "Çok güzel bir öykü…" diyerek geçiştirmeseydi, onun suskunluğuna uzun boylu aldırış edeceğim yoktu. İletişim kuramadığım birçok kişiden biri gibi görüp geçerdim onu da. Ama beni yıkan, yazdıklarımın bir insan üzerinde somut hiçbir etki bırakmamış olmasıydı. Elle tutulur, gözle görülür bir gerçeklik gibi -katılığını, yoğunluğunu, boyutlarını ölçebileceğimiz, saptayabileceğimiz bir nesne gibi- bu sarsıntıyı ardım sıra sürükleyecektim artık.

-Sevmedin mi yazdıklarımı?

-Öyle bir şey mi söyledim?

-Ne bileyim; etkilenmedin de…

-Yoo, güzel bir öykü.

Şu bölük pörçük konuşma bile yaralayıcıydı. Sonraki konuşmalarımızda daha böylesi sorunları deşmemeye karar verdim.

Olup biten, hepsi hepsi mavili yeşilli kırmızılı bir yıldız kaymasıydı. Bir anda parlayıp sönmüştü sanki.

"Sonuç bölümü: Bu bölümde olayın nasıl çözümlendiği, kişiler, olayı görenler üzerindeki etkisi anlatılır."

(Belirttiğim gibi genç bir insan değilim artık. Hatta orta yaşlı bile sayılmam. Uykularım azaldı, daireye gidip gelirken soluk soluğa kalıyorum, merdivenler başlı başına bir yıkım… Otobüste, vapurda ayakta durabilecek gücü pek bulamıyorum. Ayrıca iç yakıcı bir unutkanlık baş gösterdi. Çocukluğumu, gençlik günlerimi kolaylıkla anımsarken, dün ne yediğimi ya da bugün eve ne almam- çay? Yoğurt? Yumurta? Tuvalet kâğıdı? - gerektiğini bir türlü bulamıyorum. Dairedeki arkadaşlarım bu yaşa kadar nasıl olup da yükselemediğimi soruyorlar. Evimde kutsal bir anı gibi sakladığım kitaplarımı- birinci, ikinci, üçüncü basımlarıyla birlikte- onlara göstermeyi düşünüyorum. Ama yitik bir yazıcının insanlar üzerinde pek bir etki bırakacağını sanmam. Bu yüzden kitaplarımın tozunu almakla yetinmek zorundayım. Bir yaz günü, çilek kırmızısı giysiler içinde Markiz'in sokağa çıktığı bu saatte; bir başka yaz günü, deniz kıyısında tanıştığım simge kişiye adanmış öyküyü hemen her akşam bir kez okurum. Hoş, son sıralar bu öykünün sonuna varamadan uyuyakaldığım oluyor.

Evet, uykusuzluklarımda da bir değişim baş gösterdi. Yedi sekiz yıldır en etkin ilaçlardan yarar bulamayan ben, bir zamanlar pek çok okurun beğendiği o güzelim öyküyle uyuklamaya başlıyorum. Rüya bile görüyorum üstelik. Yazdıklarımı en ağır sözlerle yermiş olan eleştiriciler yanıldıklarını söylüyorlar bana. Büyük bir konferans salonunda gençlere ses yöneltiyorum; sözlerimi bitirdiğimde ortalık alkıştan yıkılıyor. Konferanstan sonra, epeydir özlemini çektiğim yemeklerle donatılmış bir sofraya götürülüyorum. Burada yalnız yazdıklarımı değil, beni de seven insanlar varmış; onlarla birlikte oturarak pembe şarap içip mantarlı biftek yiyormuşuz. Sonra gecenin

soğuğu kemiklerimi sızlattığında uyanıyorum; çalar saati pijamanın cebine sokarak, ışıkları söndürüp yatak odama gidiyorum. Bazı bazı bir denizin sesini, dalgaların kıyıya çarparak parçalanışını işitiyorum. Ama en çok istediğim şeyi- bir insanın olağanüstü bir ışıkla aydınlatmış yüzünü- bir türlü anımsayamıyorum. Ne zaman onun yüzünü düşlemek istesem, ürpertici bir güz akşamı yakama yapışıyor, sislere bulanarak yok olup gidiyorum.)

Kendisi için, kendisinden yola çıkarak yazdığım metinden bir ay sonra karşımdaki insanın benden büsbütün koptuğunu duyumsadım. Görüşmelerimiz de seyrekleşmişti; genellikle başkalarının da olduğu toplantılarda buluşmaya dikkat ediyor, benimle baş başa kalmamak için büyük çaba harcıyordu. Kaçmakla beni kırmamak arasında çırpındığı açıktı. Öyle sanıyorum ki, deniz kıyısında yanıma gelip oturduğunda bir hayli pişmandı. Sevgimden bunalmış, özgürlüğüne sığınmıştı. İnsanın sevilmediğini hissetmesi korkunç bir şey. İkide bir de aynada, bir pencere ya da dolap camında yansı'ma bakıyordum. Yansıdaki ezilmiş insan, o ürküntüyle dışarı uğramış; umarsız gözler, çökük omuzlar, pantolon ceplerinde sıkılmış yumrukların şişkinliği gerçekten onur kırıcıydı. Yazarlığımın herhangi bir başarı sağlamadığını kabullenmeliydim. Etkileyici, baştan çıkarıcı, unutulmayacak biri değildim.

Bütün bunları size niye anlattığımı sorabilirsiniz. Sözcükler, oda müziğinin üç beş kişilik bir takım tarafından çalınmak üzere hazırlanmış bir yapıt anlamına geldiğini belirtir. Bu öyküyü de üç dört kişinin paylaşmayacağını kim ileri sürebilir- hem, yirmi dokuz yıl önce böyle bir nedenle tanımıştım onu. Yaşamın ve belleğimin el verdiğince, aklımda kalan her şeyi kâğıda geçirmek istiyorum. Yazdıklarımızdan sıkıldıysanız bu son görüntüleri okumazsınız, olur biter.

Çay içiyordu. Sağ eliyle fincanı kavradı.

-Hiç ayrılmayacağız söz veriyorum, dediğinde ellerini tuttum.

Bir yelpaze gibi açılıp kapandı elleri. Çenesini avucuna yaslamış, kolları masaya dayalı, sokağa bakıyordu. Önümüz denizdi. Pekinua kırması bir köpeğe bakarak,

-Aa… Köpeğe bak! Tıpkı bana benziyor, dedi ve çamura bulanmış tüyleri okşadı.

Bir kitabın sayfalarını çeviriyordu.

-Hoş geldin, diyerek elini sıktım. Işıklar söndüğünde merdivenleri kibrit yakarak çıkmıştı.

Aklımda kalan görüntüler bu kadar değildi kuşkusuz. Anlatmak istediklerim de. Ne yazık ki, yirmi dokuz yıl öncesine bir daha geri dönemeyeceğim gibi ününü yitirmiş bir yazarın sayıklamalarıyla günümüz okurlarının ilgileneceğini de pek sanmıyorum. İlerde, gelecek yıl, çalıştığım bilmemne müdürlüğü dairesinden emekli olduktan sonra, ölünceye dek bir şeyler daha yazabileceğimi umuyorum. Ölümümden sonra bir yayıncının bu yazdıklarımı gün ışığına çıkaracağı hayali, son avuntum. Böyle bir şey gerçekleşmezse, yine boşa gitmiş sayılmaz avuntum. Çünkü ek gelir için dilimize çevirdiğim o çok satılan kötü aşk romanlarının orasına burasına duygularımı, insan ilişkileri ve yalnızlık konusundaki düşüncelerimi her fırsatta serpiştiriyorum. Acı bir alay, insanlık dışı, bir sövgü gibi, söz konusu kötü aşk romanlarını piyasaya süren yayınevinin sahibi de en çok benim eklediğim bölümleri beğeniyor-oralarda gözyaşlarını tutamıyormuş.

(İleri, 1999, ss. 404-411)

- Önce öyküde duraklama yapılan kısımları belirleyiniz. Sonra ilgili öyküden yola çıkarak postmodern anlatılarda duraklama yönteminin işlevini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Önce öyküde sahneleme yapılan kısımları belirleyiniz. Sonra ilgi öyküden yola çıkarak postmodern anlatılarda sahneleme yönteminin işlevini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Önce öyküde özetleme yapılan kısımları belirleyiniz. Sonra ilgi öyküden yola çıkarak Postmodern anlatılarda özetleme yönteminin işlevini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Önce öyküde eksiltileme yapılan kısımları belirleyiniz. Sonra ilgili öyküden yola çıkarak postmodern anlatılarda eksiltileme yönteminin işlevini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Okur İçin

9. Bağlantısız Şimdi

İnsanların zamana dönük kavrayışları, yaşamın yeniden üretimine yönelik maddi pratik süreçler ile problem çözme yollarına bağlı olarak değişmektedir (Yılmaz, 2008).

Günümüzde özellikle ulaşım, iletişim ve haberleşme alanında karşılaştıkları engeller daha kolay aşılmakta ve bu durum insanların mekâna yönelik yeni pratikler kazandıklarını göstermektedir. Kazanılan bu yeni pratikler sayesinde de mekânın birey üzerindeki ağırlığı giderek azalmaktadır.

Harvey (2010)'a göre mekânın insan üzerindeki ağırlığının hissedilir derecede azalması dün, bugün ve yarından oluşan bir zincirin kopuşuna sebep olmuştur. Bu kopuş sonucunda da insan yaşantısı bir dizi bağlantısız şimdiye indirgenmektedir. Sıralı bir birlikten oluşan (geçmiş, şimdi, gelecek) zaman kavrayışının terk edilerek insanın yaşantısının birbirilerinden bağımsız bir dizi şimdiye indirgenmesi de devingenlik ve kesintisiz akışın bozulmasına sebep olmuştur. Devingenlik ve kesintisiz akışın bozulması ise insanların olay, olgu ve durumlar arasında neden sonuç ilişkisi kuramamalarına yol açmıştır.

Neden ve sonuç arasında bir ilişki kuramayan insan zihni; sürekli kendi hâllerine boğularak olay, olgu ve durumların arkasındaki gerçeği kaçırır ve neticede kendi varoluşunu gerçekleştiremez.

Zaman ya da daha doğru bir deyişle zamansallık geçişli olmadığının düşünülmesi durumunda insan kendi ölümünü tasarlayamaz, gelecekten geçmişe dönemez. Geleceğin birbirini doğuran yapısında *şimdi* de kendi olma olanaklarını yitirir ve varoluşunu gerçekleştiremez (Ünaldı, 2021). Bu nedenle postmodern kısa öykülerde geçmiş ve gelecek, şimdiki zamana ait *bir an*'da birleşerek kendini açımlar. Entrik kurguyu

oluşturan bu an, varoluşçu felsefenin ‘şimdi ve burada’lıktaki, ‘şimdi’sidir (Korkmaz ve Deveci, 2017).

Örnek Metin

BURNUMUN İÇİNDEKİ KILLAR

Burnumun içini kıllar kapladı.

Büyük kocaman bir burnum var.

Büyük, kocaman burnumun içini kıllar kapladı.

Burnumun delikleri kocaman.

Büyük kocaman burnumun kocaman deliklerini kıllar istila ettiler.

Rum burunluyum ben.

Delikler içinde avuç dolusu kıllar

Biraz hastayım ben.

Siyah kıllar, kızıl kıllar, beyaz kıllar…

Siyah güller, ak güller/Geyve’nin gülleri ve beyaz yatak.

Bu kılları tek tek köklerinden koparacağım!

Oğlum burnunla oynayıp durma!

Önce beyaz kılları kökünden oynatacağım.

Teyzeciğim burnun sürekli kanıyor mu?

Cımbızla tek tek yolacağım kılları

Koku alabiliyor musun?

Cımbız da yetmezse bu barbar kıllardan kurtulmaya, burnumun içine ağda yapacağım.

Oğlum, sürekli elin burnunda olursa çevrendekiler iğrenir senden. Elini vurduğuna dokunmak istemez kimse.

En iyisi bu kılları yakmak

Teyzeciğim yüzünün bazı bölgelerinde uyuşma veya ağrı var mı?

Ya kılları yakayım derken burnumu yakarsam…

Koca burnunu öyle her şeye sokma! Kimle istersem görüşürüm.

En yakın berber nerede acaba?

Geniz akıntısı oluyor mu?

Berber dememeliyim. Kuaför demeliyim. Berber kızıyor. Berber dememeliyim.

Sürekli öksürüyor musun teyze?

Berber Bey, tamam kızma kızma! Necip usta saçlarımdan önce burnum, saçlarımdan önce burnum!

Çocuklarını göstermeyeceğim sana

Dur hele! Bir soluklan önce. Oğlum, amcana kahveden bir burun kap da gel.

Bu şehri terk edeceğim…

Nasıl keseyim saçlarını?

Teyzeciğim sürekli böyle sulanıyor değil mi gözlerin?

Ne saçı önce burnumu kes!

Çalıştığın okulda seni rezil etmez miyim?

Burnumu kes derken yani…

Ah senin yüzünden kana batacak/Kaplumbik siyah güller, ak güller

O zaman nasıl olsun saçların, pardon burnun 😊

O şırfıntıyı da okulunda bulacağım 💢

Burnumun içinde ne kadar kıl varsa hepsini al

Oğlum bugün yerinde hiç duramıyorsun. Annenin muayenesi bitsin, hemen gideceğiz.

Cımbızla al

Başında hiç ağrı oluyor mu teyze?

İple al hatta yakarak al

Müdürünle de görüşeceğim. Beni aldatmak ne demek göreceksin?

Kılların hepsini alacağım sen hiç dert etme!

Bazen ağzımı açmakta, çoğu zaman yutkunmakta zorlanıyorum doktor kızım.

Bak alıyorum burnunun içinden tek tek kılları.

Zambaklar en ıssız yerlerde açar/ Ve vardır her vahşi çiçekte gurur

İstersen burnunun içine ağda da yapabilirim.

Gururumla oynadınız, izzeti nefsimle oynadınız 😭

(Doktor yanındaki asistanlara) Bu tür hastalıkların teşhisinde lenf nodlarında şişlik olup olmaması önemlidir.

Bak aldım işte burnunun içindeki tüm kılları.

Ki ben Kaplumbik bulurum seni/İncir kuşlarının bakışlarında

Aldın değil mi tüm kılları? Eminsin aldın değil burnumun içindeki tüm kılları?

Kaçacak yer ara oğlum bundan sonra kendine. Senin yediğin haltları artık aileme de anlatacağım. Bir değil bin değil!

(Berber arkasının dönüp kalfaya el işareti çeker.) Almaz mıyım hiç? Bir tane kıl bırakmadım burnunda 😀

Ahhh! Beni vursalar bir kuş yerine/Akşamları gelir inci kuşları

Aldın mı siyah kılları, kızıl kılları, beyaz kılları?

Oğlum annene hastanede bu gece yatış verdiler. Benim annenin yanında kalmam gerek. Sen bu gece teyzenlere götüreceğim orada kalacaksın.

(Usta müşterisine cımbızın üzerindeki kılları gösterir.) Aldım aldım. Artık tertemiz burnun

İnsanların içine çıkacak yüzün kalmayacak inan bana. Seni rezil edeceğim! Seni mahvedeceğim!

Ohhh! Artık kolayca nefes alabiliyorum. Burnum nihayet kurtuldu tüm yüklerinden

Oğlum uzun bir müddet teyzenlerde kalacaksın ben de annenin yanında

Ohhh! Artık burnumdan kolayca nefes alabiliyorum.

Kırgın kırgın bakma yüzüme Roza

Henüz dinlemedin benden türküler

Benim aşkım sığmaz öyle her saza

En güzel şarkıyı bir kurşun söyler

Kırgın kırgın bakma yüzüme Roza

(Usta yine kalfasına dönerek el işareti yapar.) Saçlarını da keseyim mi abi?

Allah senin bin türlü belanı versin! Beni sana salıklayanlar gün yüzü görmesin!

Hayır hayır, kalsın saçlarım!

Aaahhh! Senin yüzünden kana batacak! /Kaplumbik siyah güller, ak güller.

Şuradan bir saç parası al! Hayır hayır burun parası al.

Oğlum annenin kabrini istersen bu bahar farklı güllerle süsleyelim!

Nurullah Aydın

Bireysel Etkinlik

- Öyküde anlatıcının aynı anda kaç farklı şimdide yaşadığını belirleyiniz.

Okur İçin

10. Arka Plan

Başlıkta yer alan söz grubu, edebî metnin derin yapısında saklı düşünsel birikimi ifade eder. Okura düşen, metnin derin yapısındaki ana felsefeye ulaşmaktır. Mistik, tasavvufçu, sezgici, varoluşçu, pozitivist, idealist, hümanist, materyalist felsefeler gibi. Bu çerçevede edebî metinlerin felsefi bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmesi, bu eserlerin muhtevasını biçimlendirirken başvurulan semboller, metaforlar, söz sanatları ve imgelerin çözümlenmesi gerekir. (Taşdelen, 2011, s.118-120).

Felsefe gündelik hayat ve bu hayatın dışavurumları üzerine, ürettiği kavramlarla sürekli yeni yorumlar getirmektedir (Özçınar, 2010). Bu yeni yorumlar sayesinde gündelik hayatın karmaşası içinde ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik toplumu oluşturan hemen hemen tüm bireylerin herhangi bir yaptırım olmadan kendi iradeleriyle uygulayabilecekleri ortak davranış ilkeleri ortaya konabilmektedir (Veysal, 2004).

Özellikle en genel anlamıyla geçmişten ve geçmişe egemen olan değerlerden köklü bir kopuşu ifade eden postmodern dönemde (Gürel ve Alem, 2010), yaşanan epistemolojik hakikat sorununa çözüm bulmak için bilim adamları kadar sanatçılar da çaba göstermektedirler.

Epistemolojik hakikat sorunu ontolojik bir gerçekliğin kaybolusu olarak düşünülmemelidir. Ontolojik gerçeklik için yeteri kadar gösterge mevcuttur. Sorun bu gerçekliğin bize aktarılması ve iletilmesinde yaşanmaktadır. Çünkü araya aracıların girdiği durumlarda gösteren sistemi veya epistemolojik töz sistemi bir simulasyona, kopyanın kopyasına dönüşebilmektedir (Güzel, 2014).

Epistemolojik töz sistemi bir simülasyona dönüştüğü postmodern dönemde *özne* artık anlam üreten / elde eden, ürettiği anlamlardan birini benimseyen, ona sahip olan hatta kültür yapan bir nihai amaç olmak yerine bir çeşit simge tarafından üretilen yapay bir gerçekliktir. Üretilen bu yapay gerçeklik içinde dışsal bir yapı tarafından kategorize edilip sınırlandırıldığı için öznenin kendine özgülüğü ortadan kaldırılmıştır (Dikmen, 2016). Bu sebeple günümüz kısa öyküsünde *özne*nin durumu parçalanmış bilinç, içleri boşaltılmış, şeyleşmiş kişiler ve bilincin ürünü olan kıstırılmış mekânlar ile düşsel, imgesel ve alegorik bir anlatımla yabancılaşma temi içinde okura sunulur.

Örnek Metin

YÜRÜYORUM

Hem içimden dışıma hem de dışımdan içime uzanan bu uzun ince yolda adım adım ilerliyorum. Başlangıçta benden öte adımların şimdi kölesi, uşağı oldum. Yürürken mümkün mertebe kafamı kaldırmamaya çalışıyorum. Bir yandan da adımlayışlarımı saçma bulacağımdan korkuyorum. Üstelik yolun dışında o kadar ayartıcı var ki inanamıyorum. Adım başı değişen anlık görüntülerin arasında kaybolacağımdan korkuyorum.

Her an bir vukuat var hem aydınlık hem karanlık bu yolda. Bu kadar renkli bir yolda heyecanlanmıyor, içimdeki bu sıkıntıdan neden kurtulamıyorum? İnanın, bilmiyorum! Ben yürürken bir kız karşıdan karşıya geçmeye çalışıyor. Ben yürürken bir kız ve onun telefonu karşıdan karşıya geçmeye çalışıyor. Ben yürürken bir kız, elinde telefon karşıdan karşıya geçmeye çalışıyor ama geçemiyor. Dönüp duruyorum, yürürken dönüp bakmak

zor olsa da… Durunca durmaz sandığım ayaklarım da duruyor. Kızın yanına yaşlıca bir adam geliyor. Ben dururken kızın yanına bir elinde bastonu olan bir adam geliyor. Ben dururken, eli sallanınca bastonu da sallanan pek yaşlı bir adam kızın yanına geliyor. Kızın telefona gömülmüş ellerinin uzağındaki kollarından tutup kızı karşıdan karşıya geçiriyor.

Dışımdan içime yürümeye devam ediyorum. Yürüyüşüm esnasında bazen uzayıp bazen kısalıyor, bazen genleşip bazen daralıyorum ve bir eve giriyorum. Evdeki eşyalara dair sizlere bir bilgi veremeyeceğim çünkü benim başkasının malında gözüm yok. Oturma odasında üç kişiyle karşılaşıyorum. Ben onları görürken onlar beni görmüyor. Çünkü gözlerin dehşetten açılıp kaldığı o an, sadece karşısındakini görebilir insan. Ağızlarını açıp, dudaklarını hızla hareket ettirip, ki ben onları sudaki balığa benzetiyorum, birbirlerine bir şeyler söylüyorlar. Hararetliler, ne dediklerini duymuyorum. Gırtlaktan mı yoksa damaktan mı konuştuklarını merak ediyorum ama sonra kendi kendime, "Aman, bana ne, ben sadece yolumda yürüyorum!" diyorum. Ama kendi yolunda yürüyen ben, onları duymasam da görüyorum. Yaşları birbirine yakın, sanırım evliler. Bir çarşafı çingene beşiği yapmış sallıyorlar ama beşiğin içi boş. Korkuyor ve iki deliyle karşılaştığımı düşünüyorum. İçimden bir ses, "Bu evden hemen kurtulmalısın." diyor. Demesiyle birlikte ev, evin içindeki eşyalar, kapı ve pencere havaya kalkıyor. Boş beşik, adam, kadın ve ben…

Şimdi anlatımı durdurmalıyım. Kafam karıştı. Boş beşik, adam, kadın ve ben havaya kalkıyor mu diyeceğim yoksa boş beşik, adam, kadın ve ben havaya kalkıyoruz mu diyeceğim?

En iyisi size ikinci cümleyi kurmak çünkü ben kendimden üçüncü biri olarak bahsetmeyi sevmiyorum. Kuracağım cümlelerin ardına düşerken bir anda kendimi yerde buluyorum. Canım acır sanıyorum acımıyor, üstüm başım kirleniyor sanıyorum ama kirlenmiyor. Üstümü başımı merak ediyorsunuz biliyorum. İnsanlar kendi üst başlarıyla hiç uğraşmaz zaten varsa

yoksa başkasının üstü başı. Size ne benim üstümden, size ne benim başımdan? En iyisi sizle muhatap olmamak, ayağa kalkıp yürümeye devam etmek. Yürürken, ayaklarımın üzerindeki gövdem ileri geri hareket ederken, "Nasıl olur da yorulmam?" diye kendime soruyorum. Şaşkınlığımın emzirdiği soruya cevap ararken korkunç bir manzarayla karşılaşıyorum.

Bir kadın, hayır hayır, genç ve güzel bir kız, yüzünü yere yatırmış boyuyor. Kızın kafası yerde, sırtı havada, elleri yukarda. Aşağıdan yukarı bana mısın demeden yüzünü boyuyor. Çıldıracağım şimdi. Beni bu yola çıkaranın!.. En iyisi gözlerimi kapamak ve koşmaya başlamak ama koşmam yasak. İyi de koşmamı kim yasakladı ki? Hiç kimse. Peki, bu yola çıkmamı kim söyledi ki? Hiç kimse. Olsun, koşmayacağım. Eğer içimde böyle bir his uyandıysa bu hisse saygı duyacağım. Ne demişler, "Hislerine saygı duyan insan kendine de saygı duyar!" İyi de bu sözü hiç kimse söylemedi. Olsun, bir sözün o güne kadar söylenmemiş olması, söylenmeyeceği anlamına gelmez.

Sözü çok uzatmayayım. İçime doğru yaptığım bu yolculukta bu kızdan ve yere yatırdığı yüzünden yine yürüyerek kurtuldum ama yürürken başparmağımı dişlerimin arasında sıkmayı da ihmal etmedim. Yol bu, insan yolda bin bir türlü şeyle karşılaşabilir. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim. Sıkıldım hep aynı görüntülerden. İçimden babamın sesini duydum. Bana, "Okumazsan olacağı budur. Hayal zembereğin çalışmaz işte!" dedi. Baba, yıl olmuş bilmem kaç. Zemberek ne demek? Anlayabileceğim cümleler kursana! Babamın sesiyle kendi içimde tartışırken yolda bağdaş kurup oturan bir adamla karşılaştım.

Adamın yüzü yayvandı. Bugs Bunny'nin elbiselerini giymişti. "Bir havucu eksik" dedim kendi kendime. Sesimi duydu. "Havuca ne gerek, baksana elimdekilere." dedi. İki kocaman et parçası vardı elinde. Belki bu et parçaları bir insan böğrü, belki yüreğiydi. En akıllıca olanı tamamen susmaktı. İçimi duyabilirdi. Kendime hâkim olamadım, bağırdım. Et parçaları konuşu-

yordu. Seslerin biri tiz diğeri pesti. Tiz ses heyecanlıydı. Korkuyordu. "Ya yakalanırsak!" diyordu. Pes ses, "Seviyorum seni…" Tiz ses, "Ama evlisin!". Pes sesin ne diyeceğini az çok tahmin ediyorsunuzdur. Onlar böyle konuşup pes tizi ikna etmeye çalışırken Bugs Bunny kılıklı, uzun sakallı, çilli bu herif bağdaş kurduğu yerde etleri birbirine vurup gülüyordu. "Aman bana ne, dertleri beni mi aldı?" derken kendime, adam sarı sarı dişleriyle "Sıra sana da gelecek." dedi. Korktum, adımlarımı hızlandırdım ve bir sırtı aştım.

Dağın eteğini takip ederek yokuş aşağı yürüyordum. Bir süre sonra eğim arttı, adımlarım hızlandı. Kendimi durduramıyordum. Dörtnala giderken ben, avıyla meşgul bir aslan çıktı karşıma. Avı kocaman bir inekti. Birileri sırf aslan için derisini yüzmüş, zavallı ineğin bağırsaklarını çıkarmıştı. Aslan ise avını afiyetle izliyordu. Sürat felakettir, demişler. Düştüm ve kocaman bir ses çıkardım. Allah'tan aslan sesimi duymadı. Üstümü başımı temizledim. Düştükten sonra her zaman ilk yaptığım iş üstümü başımı temizlemek oluyor. Çocukluktan kalma bir alışkanlık işte. Annem çok titizdi. Kiri pası bir de misafiri hiç sevmezdi. Üstüm azıcık kirlense yerdim bir kötek. Şimdiki aklım olsa anneme, "Kirlenmek güzeldir." derdim. Bu laf her ne demekse? İyi ki bugünkü akla o zaman sahip değilmişim. Yoksa anlamını bilmediğim sözleri söyler dururmuşum. Neyse, efendim, sorun annem değil. Sorun misafirlerini ağırladıktan sonra annemin misafirlerin dokunduğu yerleri mesela kapı kulplarını; misafirlerin vücutlarının dokunduğu yerleri mesela halıları, koltukları silmesi değil. Sorun aslan ve avı. Aslan avını izledikten sonra yemeye başladı. Aslan avını yerken yanında insanların olduğunu fark ettim. O koca canavar, ineği yerken derisini tuzluyor, kanını parmaklayıp alınlarını boyuyorlardı. İyi ki düşmüşüm. Düşmesem bu insanları göremeyecektim.

Neyse efendim, aslanı da geçtim. Gördüklerim karşısında acayip şaşkındım. Şaşkınlığım bir tarafa bir an önce öykümü bitirmek istiyordum. Yayıncılar bana sürekli, "Öykünün makbulü

üç dört sayfayı geçmeyeni.” diyorlar. Öykünün sonu acaba nasıl olmalı, nasıl bağlamalıyım bu öyküyü? Öyküde son önemliymiş. Son çok çarpıcı olmalıymış. Okurun beklentilerini karşılamalıymış. Mış mış mış… Ya benim beklentilerimi 21 kim karşılayacak? Babasız büyüdüm ben. Yardımlarla büyüdüm ben. Kendimi çok mu acındırdım? Aslında ne babasız büyüdüm ne de ailecek bir yardıma ihtiyaç duyduk. Mevzu öykü olunca atacaksın. Atıp atıp kuracaksın. Yanlış anlamayın, bunu yayıncılar söylemiyor, ben söylüyorum

Neyse efendim, öyküye dönelim! Yürürken birden ağzım burnum yamulmaya başladı. Sabredin bitireceğim. Yürürken birden ağzım burnum yamulmaya başladı. İlerlemek istiyor, ilerleyemiyordum. Görünürde yürümeme engel yoktu fakat bir adım ileriye gidemiyordum. Elinde telefonuyla karşıdan karşıya geçen kız yoktu -sabredin bitireceğim- göğe yükselen ev, karı koca ve boş beşik yoktu. Yüzünü yere yatıran kız, et parçalarını birbirine çarpıp gülen ihtiyar, kocaman aslan yoktu.

Canınızın iyiden iyiye sıkıldığını biliyorum. Ne yapalım, bir uçak bile piste inmeden önce hızını azaltır, tekerleklerini çıkartır. Bir hazırlık yapar. Bir ses duydum. Ses cızırtılıydı. Ama ne dediğini anladım. “Ben aynasına çarptın. Geri adım at ve ayaklarını çıkar. Özel bir yerdesin!” dedi bana. Ben, “Ayna neden beni göstermiyor, sırrı nerede?” diye sorunca “Sırrı kayıp, onu sen bulacaksın” denildi bana. Bu esnada da bir elin beni omzumu dürttüğünü gördüm. Elin sahibi, “Uçak inmek üzere, iniş anonsunu dinle!” dedi. Koltuğumu dikleştirdim, telefonumu uçak modundan çıkarıp tamamen kapadım ve kemerimi de sıkıca bağladım. Bu öyküyü bitti sanmayın! Sıkıldınız diye şimdilik burada bıraktım.

(Aydın, 2022, ss.17-21)

Bireysel Etkinlik

- Önce yazarın öykünün arka planında genel olarak ne tür bir problemi ortaya koyduğunu yazınız.
- Sonra yazarın öykünün arka planın ortaya problemin çözümü için okura bir teklifte bulunup bulunmadığını belirleyiniz. (Bulunmuşsa bu teklifin içeriğini açıklayınız.)

Analize Dayalı Değerlendirme Etkinliği

ESİR SÖZLER KUYUSU

Birinci Bölüm

Her öğlen üç tas yemek götürmem lazım babaanneye. Genellikle hoşaf, pilav, kıymalı patates. Annem sefer tasını yerleştirdiği bir naylon torbayı elime tutuşturup (Çok değerli naylonlarını geri getirmemi sıkı sıkıya tembih ederek) beni babaanneye gönderir. Bazen torbaya bir iki elma da atar. Bir tanesi benim hakkım.

Babaannem hemen hemen buruşuk bir elmaya benzer. Elleri çilli, sırtı çürük, etleri kumludur. Yemeğini yedirmek için önce onu acımayan yerlerinden tutup düzgün bir şekilde oturmanız gerekir. Gerisi salçalı bir söyleşi. Hem yer hem konuşur dişsiz ağzıyla. Lokmalar ağzından dökülür. Belki bininci defa anlatır hikâyesini, hiç değiştirmeden. Bense evin bir kızı olmanın lanetli yalnızlığını için için büyüterek dinlerim onu. İyi bir insanım. Babaannemin anlattıklarını ilk kez dinliyormuşum gibi yaparak hayretle açarım gözlerimi.

Bana hep yılandan söz eder. Eskiden bu yılan her sabah evin taş döşeli avlusuna gelir, başını dikleştirip tıslayarak kimsenin dilini çözemediği bir hikâye anlatırmış. O zamanlar ev kalabalıkmış tabii, babaannem küçücükmüş ve harfi harfine anlarmış yılanın dediklerini. Evin öbür üyeleriyse çığlık çığlığa sağa sola koşuşturur, bu yabansı tıslamanın içinde en küçük bir anlam çıkarmazmış. Kendimi bildim bileli, "Eee anlatsana, ne anlatırdı senin yılan," diye sorulduğunda, babaannemin gözleri sanki mühürlüymüş gibi gölgelenir, kesin bir sessizliğe gömülür.

"Kesseniz de söylemem! Vallahi de billahi de şart olsun ki söylemem! Vallahi de billahi de şart olsun ki söylemem!"

Dediğine bakılırsa, sözün sonuna gelince yılan babaanneme döner, "İşittiklerin tamı tamamına doğrudur ama yalnızca duyana aittir." deyip aynı bir ok hızında (bazen şimşek, bazen yağmur, bazen ırmak da olabiliyor) taşlıktan bahçeye akıp gidermiş. Babaanneme göre yılanın bıraktığı bir esaretmiş bu. Kimsenin duyamadığı bir şeyi duymak, bilemediği bir şeyi bilmek en acılı hastalıktan daha ağrılı, en koyu yalnızlıktan çok daha betermiş. Böyle insanlar hep üzgün ve sinirli oluyorlarmış bu yüzden. Kalabalık çok daha kalabalık, yere düşen gölgeler olduğundan fazla karanlık görünürmüş onlara.

Bir keresinde, babaannem, lokmasını yutar yutmaz, bir çengel gibi kıvrık işaret parmağını önce kendi şakağına sonra benim şakağıma hafifçe değdirerek "Başkasının bilmediğini bir tek sen biliyorsan yandın! Benim gibi yapayalnız kalırsın. İçin için çürür, ama ölemezsin… Çünkü hiç yorulmazsın." demişti.

Nedensiz bir üşümeyle ürpermiştim o zaman. Ne demek istediğini birazcık anlamıştım.

Üç bölüm hâlinde düzenlenen öykünün ilk bölümünde bir yılan figüründen bahsedilmektedir. Bu figür ile öykü kişilerinden babaannenin çocukluk döneminde yaşadığı fakat kimseye anlatamadığı bir olay sırlanmaktadır. Öykünün felsefi arka planına ulaşma sürecinde önemli katkısı olacağı düşünülen olayın okur tarafından aydınlatılması için yılan figürünün metinden hareketle çözümlenmesi gerekmektedir.

- Önce aşağıda sunulan *Dilsizin Elleri* adlı metnin felsefi arka planına ulaşınız.
- Sonra ulaştığınız bu arka plandan hareketle *Esir Sözler Kuyusu* adlı metindeki yılan figürünü çözümlemeye çalışınız.

İlgili Metin

DİLSİZİN ELLERİ

Yakılan hiçbir şeyin sesinin birbirine benzemediğini, iki çöpü bile tutuştursam, yanarken çıkardıkları sesin farkından bilirim. Annem ve kardeşlerimin çığlıkları kafamın içinde. Sesleri yanmadı fakat kendileri yandı. Aklımın bütün kıvrımlarında geziyor çığlıkları. O günden sonra yangın bulaştığı için daha sıcak akan kanım da bu sesleri eritmedi. Ses yansımaz. İçe işleyen çığlık azalmaz. Hiç yorulmuyor, susmuyorlar. Hiç kısılmıyor sesleri. Sürekli duyuyorum. Kulaklarımı tıkadığımda daha çok duyuyorum. Küle de dönmedi sesler. Ama kül kadar nahif kül kadar uçucu hep içimde bir yerlere konup kalktılar. Kulaklarım o geceden sonra yanan her şeyin sesine hassaslaştı. Ölmediğim gecelerin ilkiydi. Umutsuzca zorladığım bahçe kapısının son anda açıldığı o geceden sonra, ölmediğim her geceyi tek tek saydım. Kulağımı, dilimi kendime yasakladım. O zaman görmek de işkenceye dönüştü. Bilmek benim için o geceden sonra yorucu. Konuşamam. Ne kadar az bilirsem o kadar az yorulurum.

Beni öldürmediği ilk geceydi. Bütün öldürmeyip yaşattıklarına ne yaptıysa bana da aynısını yaptı. Yangını diyorum. Göğüs kafesimin içinde bir siper başlatmıştı. Dinmeyen çığlıkların yankısını güçlendiren bir siper. Diğerlerini sona yaklaştıran uyku, benim hayatımı kurtarmıştı. Uyku ve uykusuzluk hayatımı kurtarmıştı o gece. Uyku hâlâ hayatımı kurtarıyor. Uyku olmasa hatırladıklarıma dayanamazdım. Hatırlamak anlamaktır. Susadığımı hatırlıyorum. O yangından beni kurtaran susuzluğumdu. Kaderimdeki yangını bir bardak suyla başlatacaktım. Mutfakta su içtikten sonra yukarı çıkamayacak kadar uyku bastırmıştı. Yangından kurtulmayı başarmış bir insan kadar güçlü hafızam. Ölmediğim ilk gece, evimdeki son geceydi. Sevdiklerimle arama ateş girmişti. O sıralar her yerde uyuyakalıyordum. Cildimdeki kızarma ve kabarmalar için annemin ilaç beni uyutuyordu. Kaşıntılarım durmuştu fakat bu seferde her yerde uyuyordum. Evin alt katında, kilerin önünde uyuyakaldığım gece, çığlıklarla kendime geldim. Annemin ve kız kardeşlerimin çığlıklarını duyuyor, yanlarına gidemiyordum. Kuzine de coşmuştu. Merdivenin üzerinden bana doğru yürüyen ateşe kavuşmak için sanki can atıyordu. Birbirine kavuşmak isteyen iki ateşin ortasında kulağımda çığlıklar…

Önce onlara doğru koşmak istedim. Yapamadım. Sonra ateşe öfkelendim. Bir zalime öfkelenir gibi. Yangına en büyük meydan okuyuşun, onu söndürmek değil içinde yanmak olacağını hissettim. Ateşe karşı en büyük zaferim onu söndürmek değil, içinde yanmak olacaktı sanki. Annem ve kardeşlerimin çığlıklarını duydukça ateşe doğru yöneldim. Ama hiçbir öfke ateşin yakıcılığına dayanamaz. Bahçeye açılan kapıya koştum sonra. Duyduğum çığlıklara rağmen koştum. Açılmadı. Arkamdan gelen ateşe tekrar yüzümü döndüm. Yaklaşmaktaydı. Çığlıklar…

Suçlu hissettim kendimi. Onlar çırpınırken ben kaçıyordum. Dönüp ben de yanayım, onlar yanarken benim kurtulmam adaletsizlik dedim. Yanayım da adalet olsun, dedim. Yapamadım. Ateşe atlamak güç gerektiriyordu. Bir yangında ölmek cesaret

gerektiriyordu. Tekrar kapıya döndüm yüzümü. Zorladım, sarstım. Sevdiklerimin acısına şahit olup çığlıklarını duydukça içimden dua etmek gelmiyor, ateş sırtıma yaklaştıkça dünyanın en inançlı insanı gibi dua ediyordum. Ateş vahiy gibi bir şeydi. Kalbimdeki Allah'a beni taşıyordu ateş. Çığlıklar, aynı Allah'tan uzaklaştırıyordu. Annem ve kardeşlerim de inançla mı ölmüşlerdi. İnsan bir yangında ölürken inancını koruyabilir miydi? Elbiselerim tutuştuğunda, on beş yaşında bir delikanlının taşıyabileceğinden çok daha fazla inancı taşıyordum içimde. Yüzüm yanmasaydı Ya Rabbi! Bütün mahalle güzelliğimden bahsederdi. Yanık bir yüzle kurtulmak mı yoksa ölmek mi isterdim. Tenime ulaştı ateş! Ellerimi yaktı. Ateş, derime ulaşınca yüzümü de kefaret vermeye razı olmuştum ama o an kapı açıldı.

Onları yakan ile beni kurtaran aynıydı ve bu gel git o gece zihnime kazımdı. Kendimi dışarı attığımda beni sardılar. Hâlâ ölmemişler miydi? Neden çığlıklarını duyuyordum? Ölselerdi artık! Acıları dinseydi! Susmuyorlardı! Kimin evindeydim? Komşumuz, beni sırtında taşıyan adam "Mucize mucize!" diye bağırmıştı. Bedenimin hafiflemesi mi mucizeydi? Bir yün yastığa taşır gibi kolay kolay nasıl taşıyordu beni? Sesi derinlerden geliyordu. Annemin çığlıklarının çok gerisinden. "Hâlâ ölmediler mi? Ölsünler artık!" demek istemiştim. Uğraşmış, konuşamamıştım. Kafamın içindeki çığlıklar kendi sesimi duymamı engelliyordu. Kendi sesimi uzun süre duyamayacağımı anlamıştım. Nefes aldıkça suçluluk duymuştum. Ölmeye çalışmıştım ama ateş çok sıcaktı. Orada öyle beklemeyi başaramamıştım. Yine uyumuştum. Ellerim yandığı hâlde uyumuştum. Gözlerimi açınca annem ve kardeşlerimin de kurtulmuş olabileceğine dair içimde bir umut oluşmuştu. Onları sormak istedim, soramadım. Komşu teyzem, Cici Anne derdik biz ona, mucize olmasaydım da bana bakardı biliyordum. Günlerce derime ilaç sürdü. Kaşınmayı unutmuştum, sadece yanıyordu. Kaynattığı bitkilerle acımı hafifletmeye çalışıyordu. Bir teşekkür bile edemiyordum ona. Ne başkalarını ne kendi sesimi duyabiliyordum.

Dilim tutulmuştu. Birine bir söz söylemek istesem ellerimle kulaklarımı tıkıyordum.

Hiç dışarı çıkamadım. Dışarısı, yangın olmuştu. Bahçeye bile çıktığımda çığlık yükseliyordu. Evin küle döndüğü yere yaklaşırsam, önünden geçersem sesler daha da kulaklarıma işleyecek diye korkuyordum. Hiç susmadıklarına göre beni affetmemiş olmalıydılar. Cici Annem, gözlerime şefkatle bakıyordu. Dilim tutulunca aklım da gözlerimden kaçıp gitmesin diye. Merhamete ve şefkate inancımı kaybedersem aklımı daha kolay kaçıracağımı biliyordu. Ben de biliyorum bunu. Tek başına bilseydim çok yalnız olurdum. İnsan tek başına bilince bazı şeyleri çok yalnız oluyor. Zaten babasız büyümüştüm. Dünyasız büyümüştüm. Gözleriyle gözlerime set çekiyordu Cici Annem aklım dışarı kaçmasın diye. Dudaklarını okuyabiliyordum sadece.

Yıllardır sağırmışım gibi çabucak öğrenivermiştim dudak okumayı. Derdi öğrendim. Lâl olunca dilim aklım konuşuyordu durmadan. Gözlerindeki bakışa gözlerimdeki derin minnet duygusuyla cevap verebiliyordum. Aklımın yerinde olduğuna kani oluyordu Cici Annem. Şükür ve akıl sağlığı arasında ilişki vardı demek ki. Gözlerimdeki teşekküre şahit oldukça aklımın yerinde durduğuna inanıyordu. Aylar geçmişti suskun. Ellerimde his kaybı vardı. O zaman avuçlarımı zihnime yapıştırdım. Dokunduğum her şeyi elimle değil zihnimle hissetmeyi öğrendim. Bunu herkesten gizledim. Bakışlarımla konuşabildiğim, zihnimle dokunabildiğim aylar akıp geçmişti. Sesimi unuttuğum aylar…

Her gün bir öncekinden daha uzun. Daha şiddetli. Sokağa çıkmaya korktuğum günler. Her sokağa çıkışımda ellerimle kulaklarımı tıkayarak geri dönmüşüm. Bir iş tutmalıydım. Ama kulaklarımdaki çığlıklar, konuşmama bile engel olan o çığlıklar dinmeden nasıl iş tutabilirdim ki? Bu insanlara daha fazla yük olamazdım. Bir haber geldi uzaklardan. Cici Annem'in uzaktan tanıdıklarıymış. Kimseyle doğru dürüst görüşmeyen, kızıyla birlikte yaşayan ihtiyar, çiftlikte işleri yürütecek güvenilir birini

arıyormuş. Mutedil Efendi lakaplı saygın biriymiş. Yanan evden uzaklaşırsam annemin ve kardeşlerimin sesini daha az duyarım umuduyla razı oldum. Cici Annem, başından geçenleri anlatıp konuşamadığımı söylemişti. Aylar geçtiği hâlde eski hâlime dönmeyişime bakılırsa hep böyle kalacağımı dürüstçe bildirmişti. Mutedil Efendi; sağır ve dilsiz olduğumu öğrendiğinde gözlerime öyle bir baktı ki öldüğünde gömüleceği topraktan bile gizlemek istediği bir sırrı olduğunu anladım. "Böylesi daha iyi" demişti. Şaşırmıştım. Cici Annem de şaşırmıştı. Ellerimdeki his kaybını gizledim. Olan dilimi yok, olmayan ellerimi var gibi gösterdim.

Ne kadar uzaklaşırsam uzaklaşayım ev yanarken tahtaların çıkardığı çıtırtıların sesi bile kulaklarımdaydı. Cici Annem'in şefkat dolu gözleri de yoktu ki çıldırmaktan beni kurtarsın. Nal sesleri… Hep… Gittikçe hızlanan atların nal seslerine karışan, yanan tahtaların sesleri… Hep… Boğazıma duman dolmuş gibi öksürmüştüm arada. "Hasta mısın evladım?" demişti Mutedil Efendi. Başımı salladım. Nal sesleri dinerse annem ve kardeşlerimin sesi de diner diye bekledim. Atlar durdu. Ama kulaklarımdaki ses susmadı. Yanan evimizden saatlerce uzakta olmama rağmen bir an olsun azalmayan ses o güzel kızı gördüğümde kulaklarımdan çekilir gibi oldu. Ama onun yanında kalabilmek için eskisi kadar sağır eskisi kadar dilsiz oldum.

An tükenmez. Tükenmeyecek an'lar boğazımda düğümlenmişti. Dilim damağıma yapışmış gibiydi. Ağzımı açarsam sesleri bulamazdım sanki. Ama kulağımdaki çığlıklar biraz olsun dinip karşımdaki insanı duymaya başladığım günden beri ki o gün Nergis Eda'yı gördüğüm gündü, duyduklarımı, dudak okuma yetime yaslayabilmek için büyük gayret sarf eder oldum. Yangından kurtulduktan uzun süre, kaybettiğim duyguları belleğimde aramıştı. Acı dışında hemen hemen hiçbir duyguyu hatırlamıyordum. Küçük bir çocuğun etrafındaki eşyayı dişleyerek tanımaya çalışması gibi ben de duyguları dişleyerek yeniden tanımaya çalıştım aylarca. Her duygu ağzımda ağaç ya da

toprak tadı bırakıyordu. İçimde hiç sönmeyen şeyi kendime bile tarif edemiyordum. Hem hiç sönmüyordu hem de bu üzerinde yatıyormuşum gibi beni ürpertiyordu. Ölüm bir atlı gibi peşimden kovalamıştı. Önümdeki uçuruma kendimi çaresizlikten atmış ama hâlâ uçuyor, uçarken de ne yaşadığımı anlamaya çalışıyordum. İçimde yere çakılmanın korkusu, belki kurtulurum umudu, uçuruma kendimi bırakmadan önceki çocukluğuma, anneme ve kardeşlerime ait anılar birbirini kovalamıştı.

Dalgın, yorgun ve çaresiz olabilirdim ama aptal değildim. Nergis Eda'yı görür görmez içimi bir huzursuzluk kaplamıştı. Güzelliğine dair bir huzursuzluk değildi içimdeki. Bu kadar güzel, insanın bakmaya kıyamayacağı bir genç kızı hangi baba yabancı bir adamla aynı evde yaşatırdı ki? Bir gün bizi evlendirmeyi düşündüğünü söyledi. Benim gibi eksik biriyle böyle güzel bir kızı evlendirmek istemesini hazmetmeye çalışırken o beni daha da şaşırttı. "Ortada kalmasın" deyiverdi. Hayretimi görünce susup gözlerini başka yana çevirdi. Anlamadığım, bilmediğim bir şeyi kabul etmemi bekler gibiydi. Burada kalmam, yemem içmem karşılığında daha da fazla susmayı istiyor olmalıydı. Bana yaptığı iyiliklerin karşılığı susmamdı. Ne denirdi buna? Sadakat mi? Hayır! Minnet mi? Hayır! Şükran mı? Hayır! Ne kadar çok susarsam ona o kadar teşekkür edecekmişim gibi bakıyordu. Bunları söyledikten sonra beni, yanında suyu unuttuğum için sancılanan atın yanına götürmüştü. Bir kabahatimi hatırlatır gibi. Hayvan hâlâ terliyor, arada kasılıyordu. Bana verdiği öğüdü tutmanın yükünü vicdanımın tartmasını istiyordu. Buraya geldikten sonra vaktimin büyük bir kısmını atların yanında geçirmiştim.

Atlara çok düşkündü Mutedil Efendi. Hata yapmamam için sıkı sıkı tembih etmişti. "Atlar kusamazlar oğlum. O yüzden ölüme çok yakımdırlar. Yanlış yemlersen hayvanı ki en savunmasız ölümdür" demişti. Beni buraya ilk getirdiğinde. Ben de kusamadığım için tutuktum. Bu bilgi anında aklıma kazındı. "Atla-

rın rüya görebilen tek hayvan olduğu rivayet edilir. Konuştuğunda sesindeki neşe ya da elemi hissederler. Sahipleriyle bağları çok güçlüdür" demiş, konuşamadığımı birden hatırlar gibi özür dileyen gözlerle bana bakmıştı.

Bilgili, görgülü, nazik bir insan intibaı bırakıyordu Mutedil Efendi ilk görüşte. Oysa görünmeyen kısmında bilmediğim ama beni çok derinden huzursuz eden bir sır vardı. Nergis Eda kadar güzel bir kızı benim gibi tutuk ve kimsesiz biriyle evlendirmek istemesi aklıma yatmıyordu. Bazen kapısını sürgüleyip odasına kapanırdı. İçeride hırıltıya benzer garip sesler gelirdi. Zikir desen değil, buhran desen değil, bir türlü anlamlandıramadığım sesler işitirdim. Beni sağır bildiğinden o da sessiz olmaya çalışmıyordu belli ki. Koca çiftlikte Mutedil Efendi, Nergis Eda ve ben. Sonra odasından çıkardı. Bana yeni rastlamışsa sanki hayatında ilk kez beni görüyormuş gibi yabancı gözlerle bakardı. O odasına kapandığında Nergis Eda da ortalarda görünmezdi. Birlikte kaybolup birlikte ortaya çıktıkları zaman bazen perilere mi karıştım diye kendimden şüphe eder, sonra Cici Annem'i hatırlardım.

Mutedil Efendi atlarla eyersiz gezerdi. Hayvanları yelelerinden yakalardı. İlk kez gördüğümde düşmesinden çok korkmuş, engellemeye çalışmıştım. O zaman gözümde iyi bir insandı. Düşmesini elbette istemezdim. O bunu hep yaptığını söylemişti. Gerçekten de ağır aksak topallayarak yürüyen ihtiyar, atla gezerken genç bir erkek kadar çevik olmuştu. Atın sırtından aşağı atlayınca yine o eski aksak ihtiyara dönüşmüştü. Ondaki bu anlık değişim içime bir endişe, korku yaymıştı. Sonra ben de denedim. Atla eyersiz gezmek muhteşem bir duyguydu. Ellerimdeki his kaybından dolayı zihnimle tutuyordum yeleleri. Önce hayvanın kalp atışlarını hissediyordun. Atların kalbi, bütün vücutlarına yayılmış gibidir. Midesi vücuduna göre küçük olduğu için kusamayan bu hayvanın kalbi kocamandır. Atın, kalbi büyük bir varlık olduğunu onunla birlikte koşarken hissedersiniz. Tıpkı kalbi büyük bir insanı onunla birlikte yol alırken daha iyi

tanıyacağınız gibi. Atın sırtında onun şiddetli nabzını baldırlarımda ve uyluk kemiklerimde hissetmiştim. Atın bütün vücudunu kaplayan kalp atışlarını hissedince hayata inancım artmış, kulağımdaki çığlıklar biraz daha dinmişti.

Her çığlığın sesini başka bir çığlık bastırdı hayatımda. Yangının kulaklarıma eklediği çığlığın şiddeti Nergis Eda ile azalmıştı. Ondan ayrılmak zorunda kalacağım gün çığlıklar tekrar yükselmişti kulaklarımda. Nergis Eda'nın atamadığı çığlıklar. Bir de buna Mutedil Efendi denilen o adamın hırıltıları, kendinden geçmiş hâliyle bir hayvanı andıran görüntüsü eklenecekti. Adıyla müsemma gecelerden biri daha gelecek ve hayatımın içindeki son gaz lambasını bir püfle söndürecekti. Ahırdaki en kıymetli atın benim yüzümden sancılanmasından ve Mutedil Efendi'nin en önemli öğüdü kıvranan atın yanında vermesinden sonra pimpirikli olmuştum iyice. Kaç gece acaba yine hayvanın yanında suyu unuttum mu diye kalkıp gecenin bir yarısı ahırın yolunu tutuyordum.

O gece de sıçrayarak uyandım. Yine suyu hayvanın yanında unutmuş olabilir miydim? Şüphe içimi kemiriyordu. Kalkayım dedim. Gaz lambasını almadım. Gözlerim karanlığa daha çabuk alışırdı, hiç ışığa ihtiyaç duymadan karanlıkta dolaşabilirdim. Ayaklarım her mesafeyi ezbere bilirdi. Ne merdivenlerde ne de sofrada sendelemezdim. Yanımda lamba olup olmaması ehemmiyetsizdi. Odamdan çıktığımda tanımadığım ve nedenini anlayamadığım bir his beni merdivenlere yöneltti. Üst kata çıktığımda Nergis Eda'nın kapısının aralık olduğunu görebildim, odadan ince bir ışık sızıyordu. Kapı sürgülü değildi ve Nergis yatağında yoktu. Tedirgin ve çekinerek kapıyı biraz daha araladım. Işığın vurduğu aynadan Mutedil Efendi ile Nergis Eda'yı gördüm. Nergis Eda'nın yüzündeki çığlıksız acıyı loş ışığa rağmen… Hatta duydum bile diyebilirim.

Başkalarının yanında büyüyünce, daha doğrusu sığıntı olunca size yalnızca işlerine yarayan duyguları öğretirler. Hiçbir duy-

guyu size sizin için öğretmezler. Atla gezmek en kaçak en gerçek duygum olmuştu. Kemirmeden öğrenebildiğimdi. Diş etlerim sızlamadan, damağım zonklamadan öğrenebildiğim, iskeletimin içinde yer açtığım başka bir iskeletin damarlarında akan kanı hissedebildiğim duyguydu atla gezmek. Yerin yüzü ayaklarımdan kesilir, göğsüme rüzgâr vurur, bu heyecana Mutedil Mutedil Efendi'ye yakalanmama heyecanı eklenirdi. Bu duygu, beni bütün çığlıklardan uzaklaştıracak kadar gerçekti. Onlara zarar vermekten ölesiye korkar olmuştum. Atlara zarar verme endişesiyle yatağımdan kalktığım o gece dilsizliği gerçek anlamıyla, onu bir eşya gibi dişlemek zorunda kalmadan öğrenmiştim.

Kardeşlerim ve annemin çığlığından sonra duyduğum başka sesler de karartmıştı dünyamı. Yangının en kötüsüne Nergis Eda'nın gözlerinde şahit olmuştum. Nergis Eda'nın dünyalar güzeli yüzünü taşıdım gittiğim here yere. Gözlerimde dağılan bir sihir olmuştu Nergis Eda. Ama artık acıdığım kadındı. Öyle utanıyordum ki dünyadan. Bu dönümlerce boş arazide herhangi birinin hatta sağır ve dilsiz bir beslemenin bile utancına şahit olmasından öyle korkuyordu ki…

Kovulmayı bir eşya gibi dişlediğimde, dilimi yok etmeme rağmen, susuzluğu bir kez unutup tekrar hatırlayabilmek için sağ bıraktığım damağım sızladı. Zaten gitmek istiyordum. Ama muvaffak olamıyordum. Dışarı çıktığımda yaşamayı başaramayacağımdan korkuyordum. Son zamanlarda davranışlarımdaki tuhaflığı sezen Mutedil Efendinin de zihninde soru işaretleri oluşmuştu.

Bir gün simsiyah giysileri içinde yalnızca gözleri görünen bir adam geldi. Mutedil Efendi göndermişti yanıma. Duyamadığımdan ve konuşamadığımdan emin olmak istiyordu. Adam parmaklarına taktığı zili kulağımın tam dibinde çınlattı. Dışarıdaki dünyadan ve işittiğimin anlaşılmasından öyle korkuyordum ki zilin sesiyle kulaklarım zonkladığı hâlde yüzümdeki tek

bir çizginin oynamaması için elimden geleni yaptım. Mutfak kapısını açmaya çalıştığım geceyi tekrar yaşadım. Kaçmaya çalışan yüz çizgilerime son anda hâkim olmam, mutfak kapısının son anda açılması ve benim kurtulmam gibiydi.

Emin oldu konuşup duymadığıma. Aldı beni. Uzaklaştık. Nal sesleri… Hep… Mutedil Efendi'nin hırıltıları ve Nergis Eda'nın yüzü yanımda. Hep… Ses yetmezmiş gibi şimdi de görüntü… Hep… Korkuyordum dışarıdan… Hayattan… Yapamazdım… Dilimi ve kulağımı iyice gizlemeliydim. Simsiyah giysiler verdiler bana da. Yalnızca gözlerimin görünmesine müsaade ettiler kadınlar gibi. Bir de ad koydular; cellat. Diğer cellatların da yüzleri kapalıydı. Sağır ve dilsizlermiş. Okuma yazma da bilmezlerdi. Hem gördüklerini ve duyduklarını anlatmasınlar hem de çığlık duyduklarında merhamete gelmesinler diye. Havadan, güneşten, sokaktan, meydandan korkuyordum. Yaşamak için merhametimden kurtulmalıydım. Açıkta kalan gözlerimden dışarı acıma duygusu kaçırmamalıydım. Tek başına yaşayamazdım dışarıda. Korkuyordum dünyadan. Sadece çıkmış olan yangınlardan değil, çıkabilecek olan bütün yangınlardan korkuyordum. Yaşamak için öldürmek zorundaydım. Merhameti, son kez çektiğim tütün gibi ezdim ayağımın altında. Hissetmemeye çalıştım boğduğum çocukların çırpınışlarını. Kardeşlerimin çığlığına benziyorlardı oysa. Nergis Eda'nın yüzü gördükten sonra daha az duyduğum çığlıklara… Gözlerine hiç bakamadım boğduğum insanların. Yine de ellerimdeki his kaybından dolayı daha fazla asıldığım için boğazlara adım cellatların en zalimine çıkmıştı. Her kurbanda Nergis Eda'nın acı içindeki yüzünü gözlerimin önüne getirdim. Sanki onu ulaşmak istediği ölüme ulaştırır gibi her kurbanda Nergis Eda'yı boğdum. Her kurbanda kendimi boğdum. Ölünceye kadar öldürdüm Nergis'i Nergisleri…

(Yıldız, 2020, ss. 103-106)

İkinci Bölüm

Bugün babaanneme giderken aklıma değişik bir fikir geldi. Her zamanki patikadan değil de yonca tarlalarıyla bezeli alçak tepeleri aşarak vardım eve. Yalnız kalmanın en iyi yöntemi, meğer yolu uzatmakmış. Bu arada hiç görmediğim şeyler de gördüm. Sözgelimi bir ceviz bahçesi vardı, bahçenin bitiminde yüzünü güneye dönmüş ahşap çatkılı bir ev, evin hemen yanında taş örülü alçak bir kuyu, kuyunun başında bir kadın. Suyu tulumbayla çekip çekip yere döküyor. Hiç tereddüt etmeden kadının yanına gidip su istedim. Aslında o kadar susamamıştım da.

Kadın kesin bir anlatımla çenesini kaldırıp "Hayır bu suyu içemezsin" dedi.

Öyle içerledim ki olduğum yerde kalakaldım. Sonra yüzüme bakıp tatlı tatlı gülümsedi. Gözleri nerdeyse yüzünün yarısını kaplıyordu. "Bu su mundar oldu" dedi, "içine yılan düşmüş."

Heyecanla "Sahi miii?" dedim, bir yandan da çevremde bir yılan ölüsü aranarak.

Kadın, çocuksuluğumu anladı benim. Göründüğümden daha çocuk olduğumu ya da.

Genişçe gülümseyerek "Yılanı gömdüm ama istersen koca bir kertenkeleyi ezdim demin. Veya büyücek bir örümcek de var, görmek istersen…" deyince, dilimi şaklatıp kızgınca "Yok" dedim "İstemem!"

Beni taraçaya buyur etti. Sonra nefis bir limonata… Sonra nefis bir limonata… Gölgeliği dengeleyen kazıkların üstünde bir dolu çan vardı. Soğuk limonatayı olabildiğince küçük yudumlayarak bu güzel zamanı iyice yavaşlattım. Her yudumda zor bir soru sordum ona:

"Bu ev sizin mi teyze?"

"Benim değil babamın."

“Peki, bu cevizlik?”

“Orası da ağabeyimin.”

“Ya bu kuyu?”

“Kuyu benimdir, yalnızca benim.”

“Onlar neredeler, baban, ağabeyin?”

“Gittiler.”

“Nereye?”

“Uzaklara, büyük şehirlere.”

“Senin kocan yok mu?”

“Yok.”

“Burada sıkılmıyor musun?”

“Sıkılmıyorum…”

“Sıkılınca ne yapıyorsun?”

“Kuyu ile konuşuyorum.”

“Sahi mi, senin kuyu konuşabiliyor mu?”

“Evet tuhaf bir sesi var, uğultu gibi.”

“Yalnızca seninle mi konuşur?

“Başka kimse onu anlamaz ki.”

“Ne zamandır konuşabiliyorsun kuyuyla?”

“Çocukluğumdan beri. Kuyudan çıkan sözü anladığım zaman senden birazcık daha küçüktüm.”

“Hiç korkmadın mı?”

“Korkmadım.”

“Peki, ne diyor ne anlatıyorlar sana?”

Pışık yapar gibi altan alttan muzip bir bakış attı. Kimseye söyleyemeyeceğini baştan beri anlamam lazımdı ya, yine de şansımı deneyeyim dedim. Lafı uzatmak için elimden geleni yaptım.

“Kuyunda yılanlar ölünce üzülüyor musun peki?”

“Eskiden üzülürdüm ama artık geçti.”

“Desene bir sürü yılan boğuldu senin kuyuda?”

“Evet bir sürü.”

Öykünün ikinci bölümü anlatıcı ile bir kuyudan tulumba ile sürekli su çekip yere döken kadın arasında kurulan diyaloglardan oluşmaktadır. Öykünün felsefi arka planına ulaşma sürecinde önemli katkısı olacağı düşünülen bu imgesel iletişimin okur tarafından çözümlenmesi gerekmektedir.

Üçüncü Bölüm

Elimdeki boş bardağı alırken ilgiyle torbama baktı. Sefertasını koyduğumuz torbanın iç yüzeyi boncuk boncuk terliydi.

"Kime götürüyorsun yemeği?"

"Babaanneme."

"Kimdir senin babaannen?"

"Esma mı, hani şu yılanlı Esma?"

"Evet o!"

"Maşallah hâlâ yaşıyor demek. Kaç yaşında şimdi?"

"Babam doksan yedi olduğunu söylüyor, anneme kalsa doksan dört yaşındaymış…"

Kadının kapkara gözlerinde hüzünlü bir pırıltı patladı. Bir süre sessizce cevizliğin içlerine baktı. Gözbebekleri durmadan titriyordu. Derken, eteklerini çırparak birden ayağı kalktı. Öyle yapınca mecbur ben de kalktım. Oysa hiç istemiyordum gitmeyi. Güçlü elleriyle sırtımı sıvazlayarak "Babaannene çok selamımı söyle. Ona de ki Nermin ellerinden öpüyormuş." Dedi.

"Nermin deyince hatırlar mı seni?"

"Hatırlar elbet."

"Peki, öyle söylerim."

Taraçadan inerken şaka yapar gibi omzuma vurdu.

Taraçadan inerken şaka yapar gibi omzuma vurdu.

"Kocakarı olduğumda bana da yemek getirecek misin?"

"İstersen getiririm."

"Söz mü?"

"Söz."

Cevizlikten uzaklaşırken dönüp arkama bakmadım. Ne ki kuyulu kadının, gözden kaybolduncaya değin beni seyrettiğinden adım kadar emindim. Neden ardıma bakmadığıma gelince… Bakmadım işte. Sanki bakarsam, ne kadar uzun olsa da ömrümü orada tüketecekmişim gibi bir sezgi doğdu içime. Babaannemin evine vardığımda onu bahçe kapısında iki büklüm beni beklerken buldum. Boyu ne kadar da kısalmış, diye düşündüm, geceliğinin etekliği çimenlere karışmıştı.

"Nerde kaldın, öldüm meraktan!" diye bir güzel payladı beni. Hemen koluna girip onu yatağına götürdüm. Dikkatle yüzüme bakarak "Güneşte kalmaktan suratın kızarmış, nereye gittin bakim sen?" dedi. Şımarıkça omzumu silkip yanıt vermedim. Beni paylamayı bırakmazsa hiçbir şey söylemeyeceğimi çok iyi biliyordu. İnadım aynıydı onunkiyle. Sefertasındaki yemeklere bakarak yalnızca elma soymamı istedi. Aramızdaki sessizlik inadını ilk bırakan ben oldum.

"Nermin teyze sana selam söyledi…" dedim. Sözü ağzımda yuvarlayarak.

"Kim?"

"Nermin teyze diyorum! Sana selam söyledi!"

"O beni hatırlar, dedi. Ellerinden öpüyormuş."

"Sağ olsun da kimmiş bu Nermin çıkaramadım?"

"Genç bir kadın, annemden genç sayılır."

"Kimin gelini?"

"Herhâlde hiç evlenmemiş, kocam da çocuğum da yok, dedi."

"Evlenmemiş demek…"

"Hani şu cevizlikteki evde yaşayan…"

"Cevizlik mi?"

"Küçük ahşap bir evi var."

"Ahşap ev haa… Kuyusu var mı peki?"

Heyecanla yerimden sıçradım. Bir çırpıda her şeyi anlattım ona. Ağzımdan çıkan her bir sözcüğün kuyruğu birbirine değiyordu.

"Var tabii, bir de kuyusu var! Hem de konuşan bir kuyuymuş bu! Biliyor musun babaanne, kuyu her şeyi anlatıyormuş ona. Uğultulu bir sesi varmış. Bir de yılanlar varmış. Bir sürü ölü yılan! Yılanlar kuyuya düşünce boğuluyorlarmış. Esma ölü yılanları kuyudan çıkarıp gömüyormuş sonra. Kuyu her şeyi söylüyormuş ona!.. Ölen yılanların son sözlerini bile!"

Bu son cümleyi kendiliğinden söyledim. Hiçbir şey düşünmeden. Ya da ne düşündüğümün farkında bile değildim. Ama birden susmak zorunda kaldım. Babaannemin boş ağzı yavaş yavaş açılarak geniş, tatlı bir gülümseyişe kayıyordu çünkü. Dudaklarını yaran kırışıklıklar birdenbire silindi. Ne olduğunu anlayamadım. Başını kaldırmadan gözlerini yukarı dikti. Elleri dua edercesine hafifçe yükseliyordu. Gülümserken boş damağının pembeliğini görünce, babaannem gözüme iyice komik göründü. Bir de gülme bulaşıcıdır ya, ben de başladım kıkırdamaya. Babaannem güldükçe gözünden yaşlar iniyordu. Hani şu yüzün dışına akan yaşlar…

Benden destek alarak yavaşça kendini yastığa bırakırken, gövdesini zorlayan kahkahası kıs kıs kesilmeye başladı. Sakinleştikten bir süre sonra keyifle yüzüme baktı. Ama tuhaf bir keyif. Hatta içine, azıcık hüzün, azıcık huzursuzluk katılmış…

Sonra kapadı gözlerini. Ellerini güçlükle karnında birleştirdi. Uzun bir soluk üfledi, upuzun. Derken göğsü birdenbire çöktü. Kurtlarla kemirilmiş bir ağacın beklenmedik bir anda çatırdayarak düşmesi gibi. Öylece kalakaldım. Dudaklarımdaki titreme ellerime kadar yayılıyordu. Yataktaki küçücük gövde göz açıp kapayıncaya dek hızla kararardı; ardından bir koku…

İnsanı afallatan çabucacık bir çürüme! Lime lime etlerin içinde… bir kemik dizilişi ki… sedefli.

Meğerki babaannem öleli yıllar olmuştu.

(Kaygusuz, 2007, ss. 7-15)

Öykü incelendiğinde, kuyu imgesi üzerinden tırmanan gerilimin üçüncü ve son bölümde yine kuyu imgesi üzerinden büyük bir çatışmayla son bulduğu görülmektedir. Bu bakımdan kuyu imgesi kişiler arası ilişkileri şekillendiren ve öykünün bütününde çatışmayı besleyen bir kaynak durumundadır. Bu sebeple kuyu imgesinin bağlama uygun olarak çözümlenmesinin öykünün felsefi arka planına ulaşma sürecinde okura yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

- Önce yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı *Kuyu* Filminin felsefi arka planına ulaşınız.
- Sonra ulaştığınız bu arka plandan hareketle *Esir Sözler Kuyusu* adlı metindeki kuyu imgesini çözümlemeye çalışınız.

Genel Değerlendirme Etkinliği

BABAMI ÖLDÜREN ŞEYLER

Babam, kedi gibi dokuz canlı olduğunu söyler. Nasılsa her seferinde hayatta kalmayı başarmış. Çok acıyor emin ol dedi bir keresinde. Keşke o ilk seferde ölseymiş.

Üçüncü ölümü hariç her şeyi anlattı. Onu neden anlatmadı bilmiyorum. Annem de bilmiyor. Ne yaptıysam anlatmadı. Çok özel bir nedeni olduğu belliydi. Belki de içlerinde canını en fazla acıtan şey oydu. Diğerlerini unuttuğu için arada bir hatırlıyordu ve yeri geldikçe anlatıyordu ama üçüncüyü hiç unutmadığı için hatırlamasına da gerek yoktu. Unutulmayan şey anlatılmaz.

Anlatmadı. Beş ve altıncı ölümlerine ben de şahidim. Yanına oturup korkuyla yüzüne bakmıştım. Ölen bir insana bakmak içimizi ürpertir. Hâlbuki az önce kasların oynadığı bir yüz vardır orada. Sonra bir anda yabancılaşır ya, o anda bile aklım üçüncüdeydi. Ölüm bize evde bir masal ya da ne bileyim bir efsane gibi anlatılırdı. Beşte liseli olduğum için aklım eriyordu. Baba dedim heyecanlı ve duygulu bir sesle. Anlatmadı. Az canın kaldı dedim altıncıda. Canlarını çok çabuk tüketiyorsun. Ölü canlar diyarı oldun. Dokuzuncu canından da olduğunda gerçekten ölecek mi? Kendimi buna hazırlıyor gibiyim. Gerçekten ölecek sanırım. Çünkü çok inanmış buna. En çok da anneme üzülüyorum. Şu ana dek kaç ölüm gördü kadın. Ama o benim gibi saymıyor. Belki de deliliğine veriyordur. İnsan bir kere ölür tam ölür der annem. Sen kedi misin dokuz canın olacak?

Bazı geceler seslerini duyarım annemle babamın. El ayak çekildikten sonra, kendi odalarında saatlerce konuşurlar. Ne konu-

şurlar? Kısık sesle konuştukları için duymam hiçbirini. Bir keresinde, öldürdün beni be kadın demişti babam, bir tek onu duydum. Çok bağırmıştı. Kaçıncısıydı o? Gerçi anneminkileri saymıyorum artık. Ona bağışıklık kazandığını söylüyor. Evlendikten iki yıl sonra dördüncüsüymüş anneminki. Bir hafta eve gelmemiş. Nerede kaldığını da anlatmadı. Dayısı bulmuş gelmiş. Pejmürde bir hâldeymiş. Elbiseler yırtılmış eli yüzü çizilmiş. Kendini bile bilemez vaziyetteymiş. Ninem iki tokat vurmuş onu öyle görünce. Sonra yatağa yatırmışlar. Bir hafta da öyle yatmış. Hiç konuşmamış bu arada. Dayısı nineme de söylememiş nerede bulduğunu. Şimdi düşünüyorum da ne çok sırrı var babamın. Bu sırların içinde annem iyi dayanıyor. O gün iki tokat da anneme vurmuş ninem. Siz bir ailesiniz demiş, birbirinizin örtüsüsünüz. Eşitlik bu olsa gerek, ikişer tokatla bir aileyi toplamış, sonra kendi evine gitmiş.

Babam dokuz yaşındaymış babası öldüğünde. O zaman kendisinin de öldüğünü anlamamış tabi ki. İnsan dokuz yaşında neyi anlayabilir? Ta üçüncüsünde anlamış aslında birincisinin o olduğunu. Babasıyla ne yaşadıklarını pek anımsamıyor. Hatırlamaya değer bir şeyler var mı onu da bilmiyor. Madende çalışan bir adamın çocuklarıyla nasıl bir hayatı olabilir? Fakat baba yokluğunu iyi bildiği için onu birinci sıraya koymuş. Her tarafı kömür karasıydı diyor son görüntüsü için. Ve hep öyle kalmış aklında. Başka da fotoğrafı yoktu zaten. Cenazeden sonra patron gelmiş babamın yanına. Ailenin yükü senin omzunda demiş. Yarın gel başla. Ninem izin vermemiş. Sen okuyacak, adam olacaksın demiş. Keşke gönderseydi der konusu geçince. Elim ekmek tutardı.

Elinin ekmek tutması çok sonra olmuş. Ninemle birlikte pazarcılık yaptığını saymıyor buna. Çünkü parayı ninem alıyormuş o zaman. Babam sadece hamallık yapıyor, getir götür işlerine bakıyor, yük indiriyor. Kendinden üç yaş küçük kardeşi var ağabey olduğu için ona bir şey yaptırmıyor. Bu konuya isterseniz

hiç girmeyelim yoksa annemin abilik konusunda söyleyeceği çok şeyi var, ister istemez onu da anlatmak zorunda kalırım. Eli ekmek tutma mevzusu önemli.

Nedeni babamın ikinci ölümüne denk geliyor olması. Lise bittikten sonra bir muhasebecinin yanında çalışmaya başlamış. Asgari ücretin de asgarisiyle. Nasıl olsa temiz bir iş, ölüm riski yok ve gelecek için iyi olur diye sabretmiş. Ninem de sabır konusunda çok telkinde bulunmuş. Öyle olunca iki seneye yakın muhasebecide çalışmış. Askere gitmesine az bir süre kalınca patronu maaşını biraz daha kısmış. Demiş ki senin askerde paraya ihtiyacın olur, ileride sana göndermek üzere kesiyorum bir kısmını. Belki annenin ihtiyacı olursa ona veririm. Şimdi sana versem har vurur harman savurursun. Babam, mantıklı ve sabırlı bir adam sonuçta, tamam demiş. İyi düşünmüşsün. Kendisine babalık yaptığını sanmış. İşin öyle olmadığı çok sonra anlaşılmış. O sıra askerdeymiş babam. Olayın bundan sonrasını amcamdan duyduğum için bilgiler sahih olmayabilir. Ne de olsa amcam babam kadar mantıklı ve sabırlı değildir. Neyse uzatmayalım. Muhasebeci önce iki haftada bir, sonra haftada bir, derken üç günde bir bizim eve uğramaya başlamış. Bir isteğiniz var mı? Lütfen söyleyin! Siz bana oğlunuzun emanetisiniz demiş. Üç beş kuruş bırakıp gitmiş. Ninem almamak istemiş ama muhasebeci ısrar etmiş. Emanete sahip çıkmadı dedirtmem diye itiraz etmiş. Geldiğinde de ninemden başka kimse olmazmış evde. Hiçbir zaman içeriye buyur etmemiş ninem. Bu hâlde bile muhasebeci ısrarla içeri girmek istemiş, sonra yorgunluğunu bahane etmiş. Ninem yine de içeri almamış. Duvar dibindeki sekiye oturtmuş. İçeri girseydik, konu komşu görürse ayıp olur demiş muhasebeci. "Erkeksiz eve namahremin girmesi daha büyük günah olmaz mı?" demiş ninem. Olay bir şekilde amcamın kulağına gitmiş. O günün akşamı muhasebeciyi haşat etmişler. Adam bir hafta hastanede yatmış. Hastaneden çıkınca şehirden de taşınmış. Babam yaşananları askerden geldikten sonra duymuş. İçinde bir şeylerin ölmeye başladığını hissetmiş.

Ölüme değil de nasıl yaşadığımıza hayret ediyorum demişti araba çarptığında. Kırmızı ışıkta durmayan bir taksi babama ve bir yayaya da çarpmıştı. Ayağının kırığı hariç bir şeyi yoktu. Yirmi dört saat müşahede altında tuttular. Ağrıları azalınca gülerek "Bu kaçıncı oldu?" dedim. O da güldü. "Hesaba dâhil değil." dedi. "Kendine dikkat et! Kader dokuzu beklemez." diye devam ettim. "Takdirde ne varsa o olur." diye karşılık verdi. "Yine de kendine dikkat et, can dediğin kolay bulunmuyor" dediğimde, "Ölmek… Ben bu kadar derdin, sıkıntının, acının içinde nasıl yaşıyoruz ona şaşırıyorum." dedi fısıltıyla.

Neydi hesaba kattıklarımız? Bunlar sır değildi. Herkeste farklı cereyan ediyordu. Sır olan üçüncüydü. Ona ulaşma imkânımız olmadığı için lafını açmıyordum. Fakat annemin de bu konuda çok dertli olduğunu biliyorum. İçi içini yiyor çünkü. Ve ayrıca şunu da biliyorum, babamın dördüncü ölümüne sebep o sır. Annem öyle üstelemiş ki sonunda kavga çıkmış. Babam, mutlu değil misin benimle diye sormuş. Mutluyum demiş annem. Niye sorup duruyorsun, neyi öğrenmek istiyorsun, öğrenince rahatlayacak mısın, belki de daha çok üzüleceksin diye bağırmış babam. Olsun demiş annem. Merak ettim. Mutsuzluğum pahasına da olsa bilmek istiyordum. Bak kadın, demiş babam yine; sormak insana mesuliyet yükler. Alacağın cevabın sorumluluğunu taşıyabilecek misin? Üzülebilirsin. Çok acı olabilir. Olsun demiş annem. Bu giz zaten beni içten içe bitiriyor. Ya hiç açmayacaktın konuyu, açtıysan da söyleyeceksin. Ben huzursuzluğa da mutsuzluğa da razıyım. Yeter ki bileyim. Benden günah gitti demiş babam ve söylemiş anneme. Annemin beyni yanmış o dakika. Bir sürü cümle kurmuş ama hiçbirini hatırlamıyor. Fakat bütün sözler babamda canlı canlı duruyor.

Onların yaşadıkları bir tarafa, bize niye yaşatıyorlar bu cehennemi. Neden düşünüp duruyoruz biz. Sonra aralarında her şeyi hallediyorlar olan yine bize oluyor. Bir yanımız soruyor, diğer yanımız eksik. Eksiklerle yaşamaya çalışıyoruz. Bazen, onun bu sırlı mirasını devam ettirecekmişim gibi bir his doğuyor

içime, korkuyorum. Anlattıkça geriliyorum. Bu daha yarısı bile değil diyor annem. Tamamını duysan. Ben neden bu hâldeyim sanıyorsun. Yapma anne diyorum, bari sen yapma. Amcamın babama attığı kazıkları anlatmaya başlıyor. Sizin rızkınızdan kesip kardeşine yedirdi diyor. Safın teki baban; yok saf değil bildiğin salak diye de ekliyor. Senin için kılını kıpırdatmaz ama söz konusu kardeşi olduğunda elinde avucunda ne varsa yedirir. Kardeşi değil çocuğu sanki. İnsan çocuğuna bile yapmaz bunun yaptığını. Öyle deme diyor babam çatallı sesiyle, babasız büyüdük biz. Ne yapsaydım sanki, sahip çıkmasa mıydım? Koskoca adamın nesine sahip çıkacaksın. Düğününü sen yaptın. Kendi araban yokken ona araba alıverdin. Birlikte dükkân açtınız, dükkânı da onun üstüne yaptın. Hani dükkânı sen üstüne almadın be adam, niye senetlere imza attın. İyiliğin ölçüsü olmaz hamm. Seninki iyilik değil…

Bu konuşma herkes tarafından bilindiği ve kabul gördüğü için yadırganmaz. Hafta sonlarında, misafir oturmalarında, önemli gün ve gecelerde yukarıdan başlar aşağı doğru sıralanır konuşma. Hepimiz bildiği için kimseye tuhaf gelmez. Babam hâlâ hatasını kabul etmez. İyilikte hata olmaz der. Ben iyilik yaptım, hata yapan o diye üsteler. Gerçekte doğru olsa pratikte büyük bir yanlışlık vardır. Annemin tabiriyle, herkesi kendin gibi bilmeyeceksin. İnsanoğlu çiğ süt emmiştir. İşte babamın beşinci ölüm nedeni budur: Amcamın attığı kazık. Bu kazık öyle büyüktür ki bugün bile çıkaramamıştır babam. Durmadan borç öder. Şu yaşına gelmiş, bir evi bile olmamıştır. Seni koyup gitmediğime şükret der annem. Haklıdır da. Fakat haklı olması bir şey değiştirmez. Çünkü huylu huyundan vazgeçmez. Amcamın yerini bir başkası alır. Hemen her ailede buna benzer hikâyeler duyarsınız, mutlaka bir kurban çıkmıştır.

Babam büyük olduğu hâlde üstün olan, baskı kuran amcamdır bu da ayrı konu. Babamda olmayan bütün meziyetlerin onda olması bir başka mesele. Amcam güçlüdür, kavgacıdır, dik kafalıdır ve uyanıktır. Şeytana bile pabucunu ters giydirir. Kimse

ona hayır diyemez. Bir ortama girdiği zaman sözü dinlenir. Haksız olsa bile haklıdır. Babama ismiyle hitap eder, ağabey demez. Babam onun yanında gölge gibi kalır. Annem bir kadın olarak hâliyle kocasının güçlü, iktidar sahibi olmasını ister. Lakin beklentilerini karşılayacak bir tip değildir babam. İyidir ama iyi olmak başka erkek olmak başkadır. İlk zamanlar alttan almışsa da artık o da ipleri koparmıştır. Babamı hiçbir zaman affetmeyeceğini söyler. Çünkü kendini kullandırmıştır. Annem, bazen bir rahatlama aracı bazen de babamı incitme amacıyla anlatmaya başlar. Eve icra geldiğinde yüreği sökülmüştür resmen. Çırılçıplak sokak ortasında kalmış gibi olmuştur. Komşular pencerelerden bakarlar. Utançtan ağlayamamıştır bile.

O gün ağlayamayan sadece annem değildi. Vurgun yemiş dalgıç gibi babam da yatıp kalmıştı. Bütün gün hiç kalkmadan girişteki halının üzerinde yattı. Konuşmadı, gözlerini dahi kırpmadı. Annemin söylediklerinde haklı olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştı. Okuldan eve geldiğimde bomboş evin girişinde babamı yatar bulunca öldü sandım önce. Korku ve acıyla sarıldım. Göğsünün inip kalktığını görünce kendime geldim. Annem kolumdan çekip içeri götürdü. Babam ilenerek, bu çocuğun karnını doyur bakalım dedi. O günden sonra babam daha çok içine gömüldü. Neredeyse hiç konuşmuyordu. Sabah çıkıp gece yarıları eve gelmeye başladı. Artık biz görmüyorduk onu. Annem odasına da almıyordu. İlk zamanlar ninemde kaldığını öğrendik. Teselliyi onda aramıştı belli ki. Ama anne yüreği adil olmuyordu, son numaralar her zaman daha sevimli, daha cana yakın ve şımarık olduklarından ninem amcamın tarafını tutmuş.

Kardeşinin kötü bir niyeti yok, seni sever sayar bilirsin diyerek babama arka çıkmadı. Gerçi babam arka çıkmasını da istemiyordu, yalnızca kendisinin haklı olduğunu bilsin ve kabul etsin. Küçük evlatlara toz kondurulmaz gerçeğini bildiğim için babamın o anki durumunu tahmin ediyordum. Kendini sevdirmeye çalışan bir kedinin çaresizliğini yaşıyor olmalıydı. Her şeye rağ-

men ninem o sözü söylememiş olsaydı bir kez daha ölmeyecekti. Ne demişti ninem: Küçükken de böyleydin, beceremediğin işlerin suçunu kardeşine atardın.

İnsan yakınlarının sözlerini kötü olsa bile affetmeye hazırdır. Çünkü samimiyete binaen kasıt aranmaz. Ninem dilinin ucunda duran bu sözden pişman olması gerektiğini dahi sorgulayacak durumda değildi. Babam da hangi niyetle söylediğini biliyordu. O yüzden kırılganlığını da doğrudan göstermedi. Gidip gelmeleri azaldı. Bize, arayın ninenizi ya da çağırın yemeğe gelsin demedi. Evlatlık görevi için kendisi arada bir gidip gördü. Hayat garipliklerle dolu, onun yapmadığını annem yapmaya başladı. İnat olsun diye değil, tamamen vebal düşüncesi. Çıbanın başı dediği kadına ömrünün son gün günlerinde evinde baktı. Banyosunu yaptırdı, yemeğini yedirdi. Evet, tahmin ettiğiniz gibi ninem bizim evde öldü.

Bütün ölümler gibi bu ayrılış da hepimizi üzmüştü. Ayrıca evin ekonomisi kötüye gittiği için yaşamak daha da zorlaşıyordu. Harcamalar olabildiğince kısılmış, babam ikinci bir işe başlamıştı. Annem de dikiş dikerek aile ekonomisine katkıda bulunuyordu. Elim ekmek tuttuğu için ben de babamın borçlarını ödemesine yardım ediyordum. Aldığımız bir şeyin karşılığı olmayan bir borcu ödemek bana o kadar zor geldi ki yer yer geciktirdim ve en sonunda kendi borçlarımı sebep gösterip vermedim. Babam anlayışla karşıladı. Benimde bir hayatım vardı. Kendi evini kur dedi. Ben de kendi evimi kurmak için tayin isteyip büyük şehre geldim. O günden sonra babamla daha az görüşmeye başladık. Bu az görüşmede herhangi bir kırgınlık, kızgınlık ya da bir sebep yoktu. Tamamen kendiliğinden gelişti. İlk zamanlar işler yoğundu. Haftada bir onu arıyordum. Bazen unuttuğum oluyor iki haftada bir görüşüyorduk. Şimdi fark ettim ki, ben hep annemin telefonundan aramışım. Aklım erdiğinden beri annemin babama göre mantıklı davrandığını biliyordum. Onun yerinde başka bir kadın olsaydı çoktan bırakıp git-

mişti. O ise kalıp hem evi hem babamı çekip çevirdi. Belki ondandı anneme yakın olmam. Babamın hesapsız oluşu, gerektiğinde hayır diyememesi, güçsüz kalışı, saflığa varan iyi niyeti beni farkında olmadan belli bir mesafeye sokmuştu. Annem aradığında da o mesafeden konuşmuştum.

Baban çatıdan düştü, durumu çok kötü, gelsen iyi olur. Tam babama göre bir kaza dedim içimden. Normal bir hayatı olmayacak. Telefonu kapattığımda gidip gitmemekte kararsız kaldım. Nasıl olsa ciddi değil diye düşündüm. En sonunda gitmeliyim dedim. Babamın durumu söylendiği kadar ağır değildi. İki kaburgası, ayağı ve sol kolu kırılmıştı. Allah kurtarmıştı yine. Önce çamaşır teline takılmış sonra yumuşak toprağın üstüne düşmüştü. Bilinci kapalıydı. Buna rağmen doktorlar umutlu konuşuyordu. Bir gün boyunca başında bekledim. Biraz hava almak için çıktığımda güzel bir çiçek yaptırıp başucuna koydum. Yanındaki sandalyeye oturup yüzüne baktım. Aydınlıktı, sanki uyuyordu. Şimdi ölse diye bir düşünce girdi aklıma, yaşadığı her şey yok olup gidecekti sanki. Hiç yaşamamış gibi. Mümkün mü?

Ya da onca sıkıntı ve çektiği acılar nereye gidecekti. Onlara ne olacaktı. Hastane ortamının tesiriyle gelişen düşüncelerdi bunlar. Onun adına üzülmüştüm. O uyurken annemle geçmişten konuştuk. Etkisi geçtiği için tatlılaşan geçmiş ne kadar güzel duruyordu orada. Anılar canlılığını korusa da acıtmıyorlardı. Annem anlattı ben dinledim. İki gün boyunca.

İki gün izin aldığım için geri dönmek durumundaydım. Geldiğimde her gün aradım. Babamın durumu hakkında bilgi aldım. Daha iyiye gidiyordu. Gözlerini açmıştı. Birkaç gün sonra sesini de duydum. Zor konuşuyordu. İyiyim dedi. Gelmişsin ama ben uyuyordum diye de ekledi. Bir daha ne zaman gelirsin diye sordu. İşleri anlattım. İlk fırsatta geleceğim dedim. Artık koltuk değneğiyle de olsa yürüyebiliyordu. Bu yaşında büyük bir mucizeydi. Kardeşimle konuştuğumda babamın hep beni sorduğunu söyledi. Annem de gelsen iyi olur, seni bekliyor dedi. La-

kin gerçekten iş başımdan aşkındı. Beni anlayacağını umuyordum. Anneme sen anlatırsın dedim. Biliyorsun durumumu. İmkânım olsa gelirdim. Ama en kısa sürede gelmeye çalışacağım yine de diyerek kapattım.

Babam tamamen iyileşmişti.

Kendimi bile unuttuğum bir gün posta kutusunda bir zarf buldum. Beyaz mektup zarfıydı. Büyük harflerle ismim ve adresim yazılıydı gönderici yerinde ise BABAN yazıyordu. Açtım. Bir fotoğraf. Albümü her karıştırdığımda gördüğüm, babamın sevinçle beni kucakladığı fotoğraftı.

Birkaç saniye sonra arkasını çevirdim. Büyük harflerle şunları yazmıştı. EVLADIN ÖLÜMÜ EN ZORUYMUŞ. BU FOTOĞRAFI SANA YOLLUYORUM. KENDİ EVLADINLA ÇEKİLDİĞİNDE YAN YANA KOYARSIN. GÜNÜ GELDİĞİNDE ONA GÖNDERİRSİN. Fotoğrafı zarfa koyup eve çıktım.

(Kahraman, 2017, ss. 31-36)

Okur İçin

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Öykü, anlatmaya bağlı edebî metinlerin gerçeklik uyandırmaya yönelik kurgusuyla öne çıkan önemli bir türüdür. Bu edebî türde kaleme alınmış metinlerin kurucu elemanları vardır. Günümüzde bu elemanlar, çeşitlilik göstermektedir. Çoğul anlatıcı, yitik birey, çoğul bakış açısı, yapı, kaotik mekân, belirsiz olay, atmosfer, ritim, bağlantısız şimdi, arka plan söz konusu elemanlardan başlıcalarıdır.

Çoğul anlatıcı, kurmaca metinlerde birden fazla kişinin anlatıcı konumuna yükselmesi ve anlatıyı farklı bakış açılarıyla, çoğul bir söylemle okura yansıtmasını sağlar.

Yitik birey, gerçeğin görüntüye indirgenmesiyle, bireyin aradan çekilmesi ya da yok edilmesinin doğal sonucudur.

Bireylerin dünya görüşlerine duyuş ve düşüncelerine göre değişkenlik gösteren duruş noktalarının farklılığı çoğul bakış açışını oluşturur.

Yapı, kurmaca dünyada yer alan kişi ya da figürlerin birbiriyle ilişkilerinden doğan her türlü çatışmadır.

Kaotik mekân, kurmaca metinlerde öznenin sabit bir yer bulamaması, sürekli devinim içinde değişkenlik gösteren belirsiz, karmaşık bir düzlemde savurulmasıdır.

Belirsiz olay, görsel imgelerin öne çıkmasıyla kişiler arası ilişkilerin geri plana itilmesi, dolayısıyla görünmez hâle gelmesidir.

Atmosfer kavramı, kurmaca metinde yazarın dili kullanma, karakter yaratma, mekân ve yaşantıyı betimleme gibi özelliklerinde kendini gösteren bir ruh ve duygu hâlidir.

Ritim, anlatının temposunu ifade eder. Geriye dönüş (flash back), bilinç akışı, ana motif (laytmotif) gibi anlatım tekniklerinin kullanımında karşımıza çıkar.

Bağlantısız şimdi, özellikle postmodern öykülerde geçmiş ve geleceğin şimdiki zamana ait bir an içinde birleşerek ifadesini karşılar.

Arka plan, metnin derin yapısındaki dünya görüşü ve düşünce sistemiyle ilgili bir terimdir. Sanatçıya ait felsefi yaklaşımlar edebî metinlerin kuruluşunda önemli rol oynar.

Kitapta bu elemanlar hakkında verilen kuramsal bilgiler, sözü edilen tekniklere uygun metin inceleme örnekleriyle desteklenmiş; bireysel etkinlik, yaratıcı yazma etkinliği, yeniden yazma etkinliği başlıkları altında okuyucuların uygulama etkinliklerine katılması amaçlanmıştır. Her bölümün sonunda "Okur İçin" başlığı altında okurların yazma etkinliklerini gerçekleştireceği boş sayfalar bırakılmıştır.

Örgün ya da yaygın eğitim süreçlerinde kuramsal bilgiyi uygulama ile birleştirmek, böylece öğrenmeyi kalıcı hâle getirmek son derece önemlidir.

Elinizdeki kitap, bu hedefe ulaşmak iddiasındadır.

Öneriler

- Bilginin üstün değer olduğu bilinciyle kuramsal çerçeveyi oluşturan tespitler mutlaka anlaşılır bir üslupla hedef kitleye sunulmalıdır.

- Bilginin kalıcı olabilmesi için mutlaka uygulama ve etkinliklerle desteklenmelidir.
- Uygulamalara hedef kitlenin katılması için etkileşimli bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır.
- Metin inceleme çalışmaları yalnızca tematik çizgide değil, öykünün temel elemanları göz önünde bulundurularak tekniği dikkate alan bir yaklaşımla da çeşitlendirilmelidir.
- Okuma etkinlikleri anlama, anlamlandırma, çözümleme, çıkarımda bulunma amaçlı olduğu kadar metni yeniden yazma, metinden hareketle yeni bir metin oluşturma, hatta metni canlandırma gibi uygulamalarla zenginleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Adanır, O. (2011, Nisan), Teknolojik gelişmeden nesne teknolojisine ya da toplumsal gelişme nasıl durakladı? Özne: Baudrillard Sayısı, Kitap,*14,* 7-22.

Ağaoğlu, A. (1981). *Sessizliğin sesi* (2. Baskı). Remzi Kitabevi.

Akman, İ. (2017). Postmodern mekân ve zaman ekseninde Bilge Karasu'nun eserlerinin analizi. *Turkish Studies, 12*(15), 47-62.

Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *15*(39), 187-200.

Aşkaroğlu, V. (2020). Postmodern roman ve yeni dünya tasarımı. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, *1*(46), 338-353.

Aydın, N. (2022). *Anarşist karga*. Pruva Yayınları.

Baudrillard, J. (2011). *Simgesel değiş tokuş ve ölüm* (Oğuz Adanır, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Baudrillard, J. (2014). *Simülakr ve simülasyon*. (Oğuz Adanır, Çev.). (7. Baskı). Doğu Batı Yayınları.

Berger P. L. & Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası* (Vefa Saygın Öğütle, Çev.). Paradigma.

Bulgakov, M. (2021). *Hayatımızın bir günü.* (Ergin Altay, Çev.). Can Yayınları.

Calvino, I. (2017). *Sen "Alo" Demeden Önce* (4.Baskı). Yapı Kredi Yayınları.

Can, A., & Esen, H. (2008). Kısa filmde ritim. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, *19*, 153-165.

Çelik, S. (2016). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin bilimin doğasına yönelik anlayışlarının geliştirilmesinde kavram karikatürü kullanımı* (Tez No. 432267) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Dağtaşoğlu, A. E. (2021). Modernizmden postmodernizme değişen özne anlayışının sanata etkileri. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, (15), 202-213.

Darıcı, J. Ö. (2020, Ağustos). *Afrika'nın Yapayalnız Lalesi'nin kalbine yol alırken*. https://edebiyatburada.com/jale-onder-darici-yazdi-afrika-nin-yapayalniz-lalesinin-kalbine-yol-alirken

Deleuze G., & Guattari F. (2014) A Thousand plateaus capitalism and schizophrenia (Brian Massumi Trans.). Bloomsbury Publishing Plc.

Dikmen, M. (2016). *Jean Baudrillard ve postmodernizm*. (Tez. No. 446768) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

Eagleton, T., (2004). *Edebiyat kuramı (Giriş),* (Tuncar Birkan, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Edgü, F. (2004). *Yazmak Eylemi* (5. Baskı). Sel.

Elman, E. (2020). *Afrika'nın Yapayalnız Lalesi*. Hece Yayınları.

Emre, İ. (2006), *Postmodernizm ve edebiyat* (2. Baskı). Anı Yayınları

Ertuğrul, A. (2012). *Keyfekader Kahvesi* (3. Baskı). Okur Kitaplığı.

Gündüz, O. (2012). *İhsan Oktay Anar'ın kurgu dünyası* (2. Baskı). Grafiker Yayınları.

Gündüz, O. (2013). Küçürek Öykü, Kısa Kısa Öykü mü, Anlatı mı?. *Erdem, 12*(65), 11-22.

Güngör, A. C. (2017). Sinematografik imgenin öğretimi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, *7*(4), 697-708.

Gürel, Ş., & Alem, J. (2010). Postmodern bir durum komedisi üzerine içerik analizi Simpsonlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3*(10), 332-347.

Güzel, M. (2014). *Postmodern dönemde epistemolojik hakikat sorunu: Baudrillard örneği*. (Tez. No. 363759) [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

Güzel, M. (2015). Gerçeklik İlkesinin Yitimi: Baudrillard'ın Simülasyon Teorisinin Temel Kavramları. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (19), 65-84.

Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin durumu*. Metis Yayınları

Harvey, D. (2012). *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution*. Verso books.

Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, *36*(159), 56-63.

Jameson, F. (1994). *Postmodernizm ya da geç kapitalizmin kültürel mantığı*. (Nuri Plümer, Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Kahraman, M. (2017, Ocak). Babamı öldüren şeyler. *Heceöykü, 78.*

Kale, Ö. (2015). Edebiyatta Bilinç Akışı Tekniğine Başvurulma Sebepleri Üzerine Bazı Dikkatler. *Humanities Sciences*, *10*(2), 88-93.

Karabulut, N., & Daşdemir, F. (2020). İmge, imgelem ve imgeleme kavramları bağlamında sanat eserinin oluşumu. *Ekev Akademi Dergisi*, (82), 231-244.

Karasu, B. (1999). *Göçmüş kediler bahçesi* (5. Baskı). Metis Yayınları.

Karslı, M. D. (2008), Sınıfta Öğrenme Zamanının Yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde. (ss.97-111) Pegem Akademi.

Kaygusuz, S. (2007). *Üşüyen.* İstanbul: Lis Yayınevi

Kıran, Z., & Kıran, A.E. (2007). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin.

Korkmaz, R. (2002). *İkaros'un yeni yüzü: Cahit Sıtkı Tarancı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Korkmaz, R., & Deveci, M. (2017). *Türk edebiyatında yeni bir tür: Küçürek öykü*. Akçağ Yayınları.

Nabi, Y., & Ercan, E. (1994). *Tanzimattan günümüze Türk öykü antolojisi.* Varlık.

Oktay, G. (2011). *Modern Türk hikâyesinde postmodern açılımlar.* (Tez. No. 404733). Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Okuyan, H., & Taslaman, C. (2018). Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramında ayartma kavramı. *Din ve Felsefe Araştırmaları*, *1*(1), 29-45.

Orhanoğlu, H. (2019, Şubat). Çok sesli bilinç ve gerçeklik. *Türk Dili. 806,* 40-54. https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/5-Hayrettin-Orhano%c4%9flu-_-%c3%87OK-SESL%c4%b0-B%c4%b0L%c4%b0N%c3%87-VE-GER%c3%87EKL%c4%b0K.pdf

Özçınar, M. (2010). *Sinematografik zaman ve mekânın oluşumunda felsefi arka plan*. (Tez. No. 280173).) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Özdemir, Y. A. (2020, 30, Mayıs). *Yalnızlığın ve hüznün kalbine yolculuk*. https://www.pusulahaber.com.tr/yalnizligin-ve-huznun-kalbine-yolculuk-10993yy.htm

Özgür, A. (2006). *Göstergebilim.* [e-kitap sürümü]. file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/GOSTERGEBILIM%20(1).pdf

Plaza, P. & Grasso, S.B. (2008). *El Empleo*. Argentina: Opuspou.

Refik, S., & Işıldak, R. S. (2008). Yaratmada ilk adım: İmge ve imgelem. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 2*(1), 64-69.

Rosenau, P. M. (2004). *Postmodernizm ve Toplum Bilimleri*. (Tuncay Birkan, Çev.). (2. Baskı). Bilim ve Sanat Yayınları.

Sağlık, Ş. (2014). *Hikâye/anlatı/yorum*. Hece.

Sazyek, H. (2015). *Roman terimleri sözlüğü* (2. Baskı). Hece.

Stevick, P. (2017). *Roman Teorisi* (4. Baskı). Akçağ.

Şakar, C. (2012). *Mürekkep.* İstanbul. Okur Kitaplığı.

Tambaş, U. (2011). *2000 sonrası Türkiye Sineması'nda kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatın gerçekçi temsili* (Tez No. 289459) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Tekin, M. (2001). *Roman sanatı: Romanın unsurları*. Ötüken Neşriyat.

Toptaş, H. A. (2017). *Ölü zaman gezginleri* (8. Baskı). Everest.

Tosun, N. (2014). *Modern öykü kuramı*. Hece Yayınları.

Uçurum, M. (2020, Mayıs). *İçli bir şarkıdır 'Afrika'nın Yapayalnız Lalesi'.* https://www.dunyabizim.com/icli-bir-sarkidir-afrikanin-yapayalniz-lalesi-makale,1815.html

Uslu, A. (2017). Sadık Yalsızuçanlar'ın Öykülerinde Şiirsellik. *Gümüshane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüshane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, *8*(20), 23-39.

Ülker, Ö. L. (2020). *Elektromanyetik nanokompozitlerin biyoteknoloji uygulamalarına yönelik olarak üretimi ve geliştirilmesi*. (Tez No. 625422) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

Ünaldı, N. U. (2021). Heidegger'de dış dünyanın varlığı ve gerçeklik meselesi. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *8*(1), 19-31.

Veysal, Ç. (2004). Felsefe üzerine. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, *3*, 6-16.

Wellek, R., & Warren, A. (1983). *Edebiyat biliminin temelleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Witham, G., & Pooke, G. (2018). *Çağdaş sanatı anlamak* (Tufan Göbekçin, Çev.). Hayalperest Yay.

Yalçın, A. (2012). Adil Yakubov ''Köhne dünya''. *Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Volume*, *5*(2), 1-16.

Yıldız, B. (1990). *Seçilmiş Öyküler* (3. Baskı). Seçkin.

Yıldız, B. (1990). *Seçilmiş Öyküler.* Cem Yayınevi.

Yıldız, H. A. (2020). *Açık Unutulmuş Mikrofon* (2. Baskı). Ketebe Yayınları.

Yıldız, S. (2015) *Sinematografik anlatım*. Su Yayınevi.

Yılmaz, G. (2008). Kapitalizmde zaman-mekân sıkışması. *Çalışma ve Toplum, 2,* 155-171.

Yılmaz, G. (2020, Haziran). *Afrika Afrika olalı böyle lale görmedi*. https://edebiyatburada.com/gokhan-yilmaz-yazdi-afrika-afrika-olali-boyle-lale-gormedi/